

52x de natuur in

wandelen, fietsen, varen en meer

extra
alle routes op
cd-rom

ASN Bank
VOOR DE WERELD VAN MORGEN

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

1,2=

52x

de natuur in

wandelen, fietsen, varen en meer

voorwoord

Alstublieft, uw gids voor prachtige uitstapjes in de natuur. In dit boek en op de bijbehorende cd-rom vindt u fiets-, wandel-, mountainbike-, nordic walking-, paardrij- en vaarroutes. Zo kunt u op diverse manieren kennismaken met diverse natuurgebieden van Natuurmonumenten in ons land. Eenmaal op pad komt u door pittoreske dorpjes, natuurlijke bossen, kleine vestingstadjes en uitgestrekte landschappen. Geniet onderweg van de weidse uitzichten en bijzondere planten en dieren. Wilt u even uitrusten? Dan kunt u terecht bij vele bijzondere theehuisjes, boerderijwinkels en restaurants. Ook andere interessante adressen die u op uw route tegenkomt worden beschreven, van musea tot bed & breakfast's.

Op de cd-rom vindt u van elke route een beschrijving met een duidelijk routekaartje om te printen en mee te nemen. Ook is een aantal praktische adressen opgenomen, waar u bijvoorbeeld een fiets of een bootje kunt huren. Onder 'hoe werkt dit boek?' op pagina 4 vindt u meer praktische informatie over dit boek, de cd-rom en de routes. Lees deze tips door voordat u aan een route begint.

Met dit boek kunt u op een actieve manier genieten van de natuur in Nederland. Een passend cadeau voor u als ASN-klant die begaan is met een duurzame en leefbare wereld van morgen.

Veel plezier!

Ewoud Goudswaard
Algemeen Directeur ASN Bank

symbolen

Op het globale kaartje dat in het boek bij elke route staat, vind je de volgende symbolen die aangeven wat voor soort adressen je onderweg zoal tegenkomt. De praktische gegevens (zoals adres, openingstijden en website) vind je beknopt in het boek en uitgebreid op de cd-rom.

eten/drinken

shoppen

varen

logeren

informatie

manege

cultuur

boerderij

speeltuin

fietsverhuur

actief

trein

uitzichtpunt

tot slot

De beschreven routes gaan door de mooiste natuurgebieden in ons land. Deze zijn vaak kwetsbaar. Het spreekt voor zich dat je respectvol omgaat met de natuur om je heen. Blijf op de paden, laat geen afval achter en volg eventuele aanwijzingen op informatiepanelen die je tegenkomt.

Alle teksten zijn geschreven door de onafhankelijke redactie. De geselecteerde adressen hebben niet voor hun vermelding (tekst en/of foto's) betaald.

Heb je opmerkingen of tips met betrekking tot dit boek of de cd-rom? Laat het ons weten via info@momedia.nl.

Kijk ook eens op www.52wekengenieten.nl

52x de natuur in

inhoud

10	Bergherbos GLD	114	Mantingerveld DR
14	Bloemdijken van Zuid-Beveland ZLD	118	Naardermeer NH
18	Boekesteyn NH	122	Neeltje Jans ZLD
22	Brunssummerheide L	126	Nieuwkoopse plassen ZH
26	Buurserzand OV	130	Nijenburg NH
30	Dal van de Ruiten Aa GR	134	Norger Esdorpenlandschap DR
34	Dintelse Gorzen NB	138	Oisterwijkse Bossen en Vennen NB
38	Drents-Friese Wold DR	142	Oude Buisse Heide NB
42	Dwingelderveld DR	146	Peizermaden DR
46	Eerde OV	150	Planken Wambuis GLD
50	Egheria, Duivelshof & Boerskotten OV	154	Sallandse Heuvelrug OV
54	Fort bij Spijkerboor NH	158	Schiermonnikoog FR
58	Geuldal L	162	Sint-Pietersberg L
62	Hackfort GLD	166	Slot Haamstede & Zeepeduinen ZLD
66	Harderbos & Harderbroek FL	170	De Slotplaats FR
70	Hazelbekke & Beneden-Dinkeldal OV	174	Stippelberg NB
74	Hoge Berg & Lage Land van Texel NH	178	Tiengemeten ZH
78	Kaapse Bossen UT	182	Veluwezoom GLD
82	Kampina NB	186	Voornes Duin ZH
86	De Klencke DR	190	Voorsterbos FL
90	Landgoed De Haar UT	194	De Wieden OV
94	Laurabossen L	198	Witte Veen OV
98	Lauwersmeer FR	202	Wolfheze GLD
102	Leuvenumse Bossen GLD	206	Wormer- en Jisperveld NH
106	De Loonse en Drunense Duinen NB	210	Zuid-Kennemerland NH
110	Loosdrechtse plassen UT/NH	214	Zwanenwater NH

uitdagende heuvels

Bergherbos

Op een oude stuwwal, vlak tegen de Duitse grens, vind je een uitgestrekt bosgebied, omringd door graanakkers, weilanden en historische dorpjes. De heuveltoppen van het Bergherbos zijn een avontuurlijke uitdaging voor wie wel van een klimmetje houdt.

Met zijn 93 meter is de Hettenheuvel het hoogste punt van het Bergherbos. Je kunt er een pittige nordic walkingtocht maken, waarbij je zowel door bos als door agrarisch landschap komt. Hoewel je waarschijnlijk al je energie nodig hebt voor het wandelen zelf, is het de moeite waard goed om je heen te kijken. In het gebied leven namelijk veel verschillende dieren, waaronder zo'n zeventig soorten vogels. Misschien zweeft er wel een buizerd. En als je hem niet ziet, dan herken je 'm wel aan zijn katachtige geluid. Wil je een iets minder inspannende tocht maken en meer tijd hebben voor al het moois om je heen, ga dan naar uitspanning 't Peeske. Vanaf hier loopt een mooie gemarkeerde wandeltocht. Behalve deze rode route heeft Natuurmonumenten in het Bergherbos nog tien wandelroutes aangelegd, waarvan eentje geschikt is voor rolstoelen. Ook de Lange-Afstand-Wandelpaden Pieterpad en Naoberpad lopen door het gebied.

't Peeske is behalve als startpunt voor diverse routes ook een heel geschikte locatie om voor of na een actieve tocht door het bos even te genieten van een lunch of een drankje. Ze hebben een fijn terras en kinderen kunnen op de speelplek hutten bouwen of riddertje spelen. Verder organiseert 't Peeske diverse activiteiten zoals 'bijen aaien' of een begeleide wandel- of nordic walking-

tocht. Je kunt er overigens blijven overnachten op het natuurkampeerterein.

Het Bergherbos is een uitstekend gebied om te paardrijden. Er is een uitgebreid netwerk van ruiter- en menpaden. Een buitenrit maken doe je bijvoorbeeld met Manege Stroombroek. Als je niet kunt paardrijden, maar toch met een paard op pad wilt, ga dan naar huifkarcentrum Bergh. Je kunt hier niet alleen een 'normale' huifkartocht maken, maar ook bijvoorbeeld een 'griezeltocht' of een 'moordtocht'. 's Avonds natuurlijk, om de spanning een beetje op te krikken. Of leer er hoe je zelf een koets met paard moet mennen. Vind je een stalen ros toch wat betrouwbaarder? Rijd dan de mountainbikeroute. Maar let op: het is een flink zware route, met pittige klimmen, afdalingen en scherpe bochten. Voor de echte doorbijters dus! Een pauze kun je nemen bij restaurant Graaf van den Bergh op het Landgoed Montferland. Maar niet getreurd als je niet zo'n fantastische conditie hebt, want door het Bergherbos loopt ook een gewone ANWB-fietsroute, de 'Montferlandroute'.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

mountainbikeroute → 25 km
 wandelroute → 7 km
 ruiterroute → 9 km
 nordic walkingroute → 11 km

adressen & openingstijden

't Peeske

Peeskesweg 12, Beek

T (0316) 532 804, www.peeske.nl

Open dagelijks vanaf 9.00 uur, winter vanaf 10.00 uur

Landgoed Montferland/Graaf van den Bergh

Montferland 1, Zeddam

T (0314) 651 444, www.landgoed-montferland.nl

Open dagelijks 12.00-15.00 en 18.00-21.30 uur

Huifkarcentrum Bergh

Schapenweg 35, Zeddam

T (0314) 651 787, www.huifkarcentrum.nl

Manege Stroombroek

Braamweg 7, Braamt

T (0314) 683 442, www.manegestroombroek.nl

Zeeuws lint van dijken

Bloemdijken van Zuid-Beveland

De Bloemdijken van Zuid-Beveland vormen een typisch Zeeuws polderlandschap. Het bestaat uit kilometers kronkelende dijken, graslanden, welen en boomgaarden, met daartussenin historische dorpjes. Genoeg om urenlang door te dwalen – te voet, te fiets of te paard.

De Bloemdijken van Zuid-Beveland zijn vooral in het voorjaar en in de zomer een lust voor het oog. Witte meidoorns omzomen de dijken die volop begroeid zijn met bijzondere planten als veldlathyrus, wilde peen en marjolein. Je kunt duidelijk zien dat de Zeeuwen door de eeuwen heen veel moeite hebben gedaan om de strijd tegen de zee te winnen. Wanneer er een stukje land werd gewonnen of als er een dijk doorbrak, dan werd er steeds een dijk omheen gelegd. Dat betekent dat er nu een kilometerslang lint van dijken door het landschap kronkelt, waarop je heerlijk kunt wandelen en fietsen. Ze geven elk moment weer een ander perspectief op de Zeeuwse polders en de charmante dorpjes, zoals Nisse (met beschermd dorpsgezicht), Kwadendamme en Ovezande.

Het informatiecentrum De Kamerse Kooi vormt een goed vertrekpunt voor wandel- en fietsroutes over de Bloemdijken. Vanuit daar heeft Natuurmonumenten een gemarkeerde wandelroute uitgezet. Het ligt bovendien op de route van het fietsknooppuntensysteem. Neem eerst even een kijkje in dit bezoekerscentrum van de Zeeuwse schaapskudde, want de kans is groot dat je de kudde met hun herder langs een van de dijken zult aantreffen. In de omliggende dorpjes kom je veel leuke theetuinen en an-

dere lunchadresjes tegen, zoals Jikkemiene in Nisse. De bakkerijtheetuin wordt gerund door mensen met een verstandelijke handicap. Vol enthousiasme word je er ontvangen met bijvoorbeeld een jikkemiene (Zeeuwse bolus). In Kwadendamme vind je melkschapenbedrijf De Zwaakse Weel, een leuke plek om op het terras te genieten van een schapenijsje. Ook Ovezande kent een mooi boerderijterras: De Witte Hoeve. Daar kun je te midden van vee en fruitbomen een fijne pauze houden.

Maar er is meer mogelijk dan wandelen en fietsen alleen: maak eens een ritje met een huifkar van Op de Bok of De Toffe Peer. Ze brengen je over de mooie Bloemdijken, en langs de vele leuke dorpjes van Zuid-Beveland. Vlak bij de Bloemdijken ligt het natuurgebied de Zwaakse Weel, een oude getijdengeul die onder het beheer van Natuurmonumenten valt. Ook hier is het heerlijk wandelen en fietsen. Je kunt er bijvoorbeeld een wandeltocht maken en genieten van vogels als bergeenden, futen en rietzangers. Er is een gemarkeerde ruiterroute aangelegd, waardoor je ook te paard al het natuurschoon kunt verkennen. Nog een laatste tip: neem de nostalgische museumstoomtrein vanuit Goes naar Kwadendamme en start vanaf daar je fietstocht over de Bloemdijken. Fietsen mogen gratis mee in de trein.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km
fietsroute → 19 km
ruiterroute → 8 km

adressen & openingstijden

De Kamerse Kooi (Bezoekerscentrum Zeeuwse Schaapskudde)
Nieuwkamerseweg 3, Heinkenszand
T (0113) 655 268
Open di-zo 13.00-16.00 uur (half mrt-eind okt)

Bakkerij-Theetuin Jikkemiene
Dorpsplein 46, Nisse
T (0113) 231 772
Open ma 12.00-17.00 uur, di-za 10.00-17.00 uur

De Zwaakse Weel
Siguitsedijk 15, Kwadendamme
T (0113) 350 540, www.dezwaakseweel.nl
Open sep-jun wo-do 14.30-16.30 uur, vr-za 10.00-12.00 uur en
13.00-17.00 uur, zo 13.00-17.00 uur; jul-aug dagelijks 12.00-17.00 uur

Boerderijterras De Witte Hoeve
Bloemenstraat 37, 4441 AJ Ovezande
T (0113) 655 772
Open Pasen-begin okt dagelijks 11.00-18.00 uur, anders op afspraak

Stoomtrein Goes-Borsele
Stephensonweg 9, Goes
T (0113) 270 705, www.destoomtrein.nl

contrast van zand en veen

Bokesteyn, Schaep en Burgh

Als je over de statige bomenlanen van de buitenplaatsen Bokesteyn en Schaep en Burgh loopt, kun je je nauwelijks voorstellen dat iets verderop het Vechtplassengebied ligt met zijn smalle sloten, wijde gaten, weilandjes en rietlanden. Er valt hier veel te ontdekken.

De weelderige buitenplaatsen met imposante villa's staan op de overgang van het Vechtplassengebied en de Utrechtse Heuvelrug, oftewel op de overgang van het Noord-Hollandse laagveen naar de hogergelegen zandgronden. Begin 17e eeuw kregen vooraanstaande Amsterdammers toestemming om op deze plek zand te winnen. Het zand werd gebruikt om de slappe veengrond van Amsterdam te verstevigen en te verhogen. Aanvankelijk zetten de Amsterdammers er alleen boerderijen neer, maar het buitenleven beviel zo goed dat ze imposante villa's lieten bouwen.

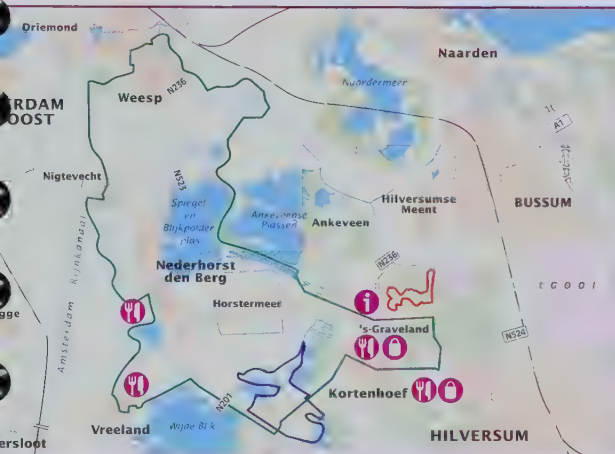
Over de buitenplaatsen zijn verschillende wandelroutes uitgezet. Een daarvan gaat over drie aan elkaar grenzende landgoederen: Boekesteyn, Schaep en Burgh en Bantam. Wat opvalt is het contrast tussen de strak aangelegde bomenlanen en bochtige paden. Er lopen hier twee stijlen door elkaar. In het begin werden de buitenplaatsen ingericht volgens de strakke Franse barokstijl. Toen in de 19e eeuw de Engelse landschapsstijl in de mode raakte, moesten veel rechte paden wijken voor slingerpaadjes, ronde vijvers en glooiende weiden. Er is veel te zien in de tuinen. Zo staat er bij de grote vijver van Schaep en Burgh een originele slangenmuur, die de vorm heeft van een slang. De muur wordt door het steen en de luwtes extra warm, waardoor er zelfs perziken en vijgen

kunnen groeien. In het Bezoekerscentrum 's-Graveland kun je terecht voor alle informatie over de natuur op de buitenplaatsen.

Als je een watermens bent, dan kom je in deze regio ook goed aan je trekken. Aan de andere kant van 's-Graveland liggen de Kortenhoefse Plassen, die tot de mooiste en rustigste van het gebied horen. Het is mogelijk om over deze plassen een heerlijke kanotocht te maken. Je vaart tussen weelderige moerasplanten en onderweg kun je verschillende watervogels tegenkomen, zoals rietvogels, futen en blauwe reigers. Vanuit je bootje heb je ook mooi zicht op het patroon in het landschap dat in het verleden is ontstaan door de winning van turf.

De verscheidenheid van het gebied ontdek je pas echt goed per fiets. Er is een mooie fietsroute die de buitenplaatsen met het plassengebied verbindt. Je fietst over verstilte weggetjes die midden in het water lijken te liggen, langs weilanden, bosgebieden en een flink stuk langs de Vecht. Onderweg zijn er genoeg leuke plekken om even van je fiets te stappen. Bijvoorbeeld bij de ecologische tuinen Sperwershof en Land en Boschzicht in 's-Graveland of bij Pannenkoekenrestaurant Noord-Brabant en kaas- en ijsboerderij De Willigen in Vreeland.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 6 km
vaarroute → 10 km
fietsroute → 41 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum 's-Graveland
Noordereinde 54b, 's-Graveland
T (035) 656 30 80, www.natuurmonumenten.nl
Open mrt-nov wo-zo 10.00-17.00 uur; dec-feb 11.00-17.00 uur

Tuinderij en theetuin Sperwershof
Noordereinde 52, 's-Graveland
T (035) 656 24 71, www.sperwershof.nl
Open wo-za 9.00-17.00 uur

Biologisch Dynamische Tuinderij Land en Boschzigt
Leeuwenlaan 36, 's-Graveland
T (035) 656 38 67, www.versvanhetland.nl
Open di-vr 9.00-17.00 uur, za 9.00-15.00 uur

Pannenkoekenrestaurant Noord-Brabant
Breedstraat 8, Vreeland
T (0294) 231 517, www.pannenkoekennoordbrabant.nl
Open di-zo 11.30-20.00 uur

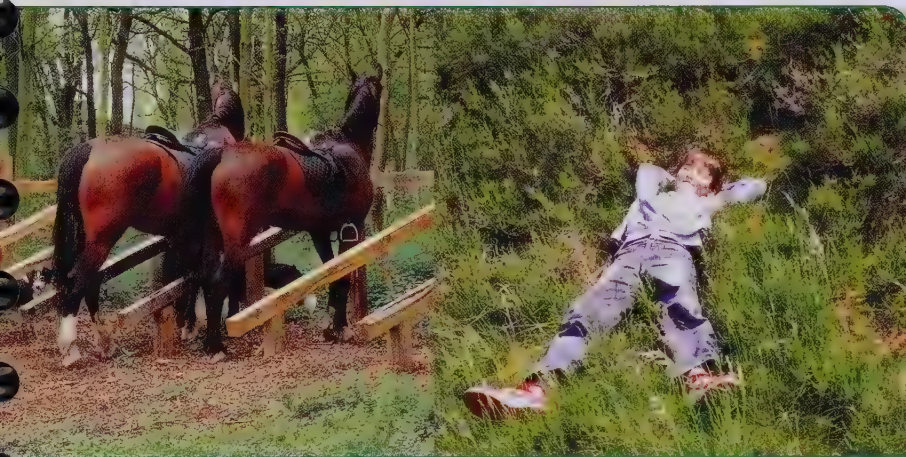
Kaas- en ijsboerderij De Willigen
Nigtevechtseweg 188, Vreeland
T (0294) 251 668, www.dewilligenkaas.nl
Open apr-okt di-za 9.30-18.00 uur, zo 12.00-18.00 uur;
nov-apr wo-za 9.30-18.00 uur

Legendarische heideheuvels

Brunssummerheide

Hier vind je uiteraard veel heide, maar ook prachtige bossen, venen en vennen. Het gebied herbergt planten en dieren die je vrijwel nergens anders in Nederland tegenkomt. Ontdek dit legendarische gebied al wandelend, paardrijdend of op de mountainbike.

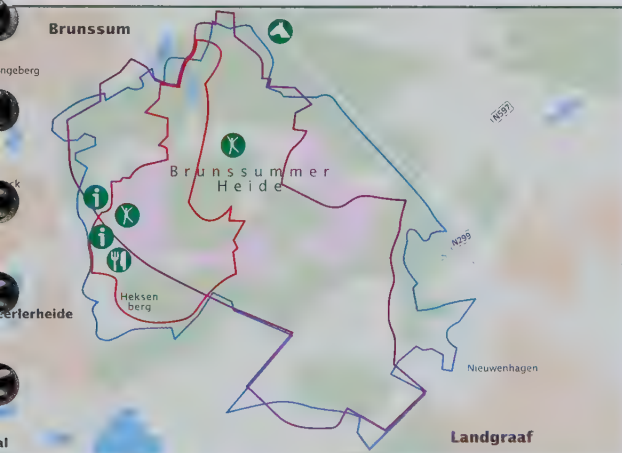
Een leuke plek om te starten met je bezoek aan de Brunssummerheide is het Bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Het voorziet je van alle informatie die je nodig hebt over het gebied, van de natuur die je kunt ontdekken tot de verschillende recreatiemogelijkheden. Tegelijkertijd kun je er een hapje eten of koffie drinken bij pannenkoekenrestaurant Schrieversheide. En neem daarna beslist even een kijkje bij eXplorion voor een ontdekkingsstocht door de wereld van wetenschap en techniek. Kinderen kunnen er bijvoorbeeld een raket bouwen of door de grote sterrenkijker kijken. Natuurmonumenten heeft diverse wandelroutes over de heide uitgezet, variërend van 2 tot 13 kilometer. Rolstoelgebruikers of mensen die slecht ter been zijn kunnen het beste de rolstoelroute van 1 kilometer vanaf het Bezoekerscentrum volgen. De langste (donkergroene) route is uitermate geschikt voor nordic walking. Er staat je dan een pittige route te wachten vanwege de hoogteverschillen, maar je krijgt er wel fantastische uitzichten voor terug. Je komt onder meer over de Heksenberg, een plek waarover spannende verhalen de ronde doen. Hier zou ooit een kasteel hebben gestaan, met een jonkheer die zó verliefd was op het mooiste meisje van Brunssum, dat hij haar vriend liet ophangen. De aarde nam revanche, want de bodem spleet open en kasteel en jonkheer waren voorgoed verdwenen. Ook de licht-

groene wandelroute voert langs deze legendarische heuvel. Als je overigens graag eens een cursus nordic walking wilt volgen of als je het leuk vindt om in groepsverband aan deze populaire buitensport te doen, dan kun je terecht bij Nordic Walking Limburg. Hier leer je alles over het juiste gebruik van de poles, en nog in een adembenemende omgeving ook!

In het noorden van de Brunssummerheide ontspringt de Rode Beek, genoemd naar een bloedige veldslag die hier ooit plaatsvond. Maar wees niet bevreesd: het bruinrode water is slechts het resultaat van de ijzerlagen die eronder liggen! Zowel bij de wandel-, ruiter- als mountainbikeroute kom je langs deze beek. Mountainbiken is op de Brunssummerheide een prettige uitdaging. Je vindt er een mooie route, die verbonden is met twee andere routes in de omgeving. En wil je te paard het gebied in trekken, dan is Manege Brunssummerheide een goede uitvalsbasis. Er loopt een uitgebreid netwerk van ruiter- en menpaden door de heide en bossen.

Ook als je het wat rustiger aan wilt doen, of met kinderen bent, kun je hier prima aan je trekken komen. Verspreid over het gebied vind je namelijk vele picknickplaatsen en speelweiden.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

mountainbikeroute → 14 km
 ruiterroute → 11,5 km
 wandelroute → 7,5 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Natuurmonumenten

Schaapskooiweg 99, Heerlen

T (045) 563 03 55, www.natuurmonumenten.nl

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur;

nov-mrt di, do 12.00-17.00 uur, wo, za-zo 10.00-17.00 uur

Pannenkoekenrestaurant Schrieversheide

Schaapskooiweg 99, Heerlen

T (045) 522 4693

Open dagelijks vanaf 10.00 uur

eXplorion

Schaapskooiweg 95, Heerlen

T (045) 563 01 01, www.explorion.nl

Open wo-vr en zo 13.00-17.00 uur, vr ook 19.30-22.00 uur

Nordic Walking Limburg

Contactpersoon: Jacques Janssen

T (06) 107 545 95, www.nordicwalkinglimburg.nl

Manege Brunssummerheide

Ouverbergstraat 2-4, Brunssum

T (045) 527 37 14, www.manegebrunssummerheide.nl

Open dagelijks vanaf 7.30 uur

heide en jeneverbessen

Buurserzand

De natuur leeft op het Buurserzand uitbundig. Je ziet er oude jeneverbes-
struiken, bossen met eekhoorns, groene spechten en bosuilen, en
hooilanden met allerlei kruiden die geliefd zijn bij vlinders. Maar op het
Buurserzand kun je ook kennismaken met typisch Twentse cultuuraspecten.

In het natte heide- en bosgebied van het Buurserzand heeft Natuurmonumenten drie wandelroutes uitgezet. Op de gele route kom je onder meer langs het boerderijtje de Bommelas, een zogenaamd 'los hoes' uit 1850. De stal en de woning bevonden zich in één ruimte, typisch voor Twentse boerderijen in die tijd. De wandeling voert je grotendeels over de heide, waar vooral de overweldigende hoeveelheid jeneverbessen opvalt. Regelmatig zie je een omvergewaaid exemplaar liggen, maar omdat ze zo stevig zijn groeien ze gewoon door. Vanaf een uitkijkpunt aan de Rietschotweg kun je het natuurontwikkelingsgebied Rietschot, een waterplas met veel vogels, mooi overzien. Aan de noordelijker gelegen Steenhaarweg vind je nog een uitkijkpunt, dat net als de Rietschot goed toegankelijk is voor rolstoelen.

Verspreid over het Buurserzand liggen nog enkele meertjes. Het Buursermeertje, tussen de gele en blauwe route, is een leuke plek om met kinderen te bezoeken. In een deel mag je zelfs zwemmen! En wat is er nu fijner dan heerlijk te spetteren midden in de natuur? Paardrijden misschien? Ook dat kan op het Buurserzand. Een vaste route is er niet, maar er zijn veel openbare zandwegen waar je op terecht kunt. Die wegen zijn met elkaar verbonden door andere zandpaden, speciaal voor ruiters. Je herkent ze aan

het hoefijzerpictogram. Zoek je een leuke uitvalsbasis voor een paardrijtocht, dan is Erve Bruggert een goed adres. Het is een tot hotel omgebouwde oude boerderij, waar je ook je paard kunt stallen, of – bij gebrek aan een eigen paard – onder begeleiding van een gids een mooie tocht kunt maken. Je kunt er overigens ook een fiets huren en een fiets- of wandelroute maken met behulp van Abel. Dat is een navigatiesysteem dat je langs allerlei leuke bezienswaardigheden leidt. Een soort ‘persoonlijke reisgids’ dus.

Twente kent inmiddels het fietsroutenetwerk, zodat je aan de hand van knooppunten je eigen route kunt uitstippelen. Maak bijvoorbeeld een combinatietocht door het Buurserzand en het Witte Veen, een ander gebied dat Natuurmonumenten in de omgeving beheert. Vergeet dan niet een bezoekje te brengen aan Erve de Hooge Esch, waar ze boerenkaas verkopen en lekkere pannenkoeken serveren. Of verwen jezelf met Duitse lekkernijen op het terras van de Haarmühle.

Na al die calorieën toe aan wat extra inspanning? Captain Jack, gelegen aan de Buurserbeek, organiseert diverse leuke outdooractiviteiten, zoals het oeroude Twentse spel klootschieten. Of maak een spannende schatzoektocht met een gps-apparaat.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
fietsroute → 27,5 km

adressen & openingstijden

De Bommelas
Bommelaspad, Haaksbergen

Uitkijkpunt De Rietschot
Rietschotweg/Steenhaarweg, Haaksbergen

Uitkijkpunt Steenhaarweg
Steenhaarweg, Haaksbergen

Buursermeertje
Bommelaspad (hoek Langenbergweg), Haaksbergen

Erve de Hooge Esch
Alsteedseweg 38, Buurse
T (053) 569 64 29, www.erve-de-hooge-esch.nl
Open kaaswinkel zomer wo t/m zo 10.00-17.00 uur;
jul en aug ook ma en di; winter wo t/m zo 11.00-17.00 uur
Open pannenkoekenhuis zomer wo t/m zo 10.00-19.30 uur;
jul en aug ook ma en di; winter wo t/m zo 11.00-19.00 uur

Haarmühle
Besslinghook 57, Ahaus-Alstätte
T (0049) 256 793 190, www.haarmuehle.de
Open apr-okt dagelijks 9.00-22.00 uur;
nov-mrt dagelijks 10.00-22.00 uur

uitbundige natuur

Dal van de Ruiten Aa

Midden tussen Groningse gehuchtjes ligt de Ruiten Aa. Dit riviertje werd ooit rechtgetrokken, maar mag nu weer vrij door het landschap meanderen. Het beschermde buurtschap Smeerling vormt met zijn mooie boerderijen een prachtige uitvalsbasis om het gebied te verkennen.

Wandelen, fietsen, paardrijden, kanoën: het kan allemaal in het beekdal van de Ruiten Aa. Neem voordat je op pad gaat een kijkje bij Smeerlings Theehuys. Allereerst vanwege de bijzonder sfeervolle locatie – het bevindt zich in een van de beschermde Saksische boerderijen van Smeerling – en natuurlijk omdat je er de heerlijkste theesoorten, verse sappen en ander lekkers kunt krijgen. Maar ook omdat het meteen informatiecentrum van Natuurmonumenten is, zodat je goed voorbereid op weg kunt.

Natuurmonumenten heeft vanaf Smeerlings Theehuys een bewegwijzerde wandeling door het gebied uitgezet, waarbij de smalle beek Ruiten Aa het middelpunt vormt. Je wandelt langs essen (hooggelegen akkers), weilanden en oude loofbossen. Het Metbroekbos is met zijn gevarieerde begroeiing een van de meest natuurlijke bossen van Nederland en in het nabijgelegen ruige Eemboerveld komen vooral vlinderliefhebbers aan hun trekken. Ook grazen er opvallende zwart-witte Lakenvelder koeien.

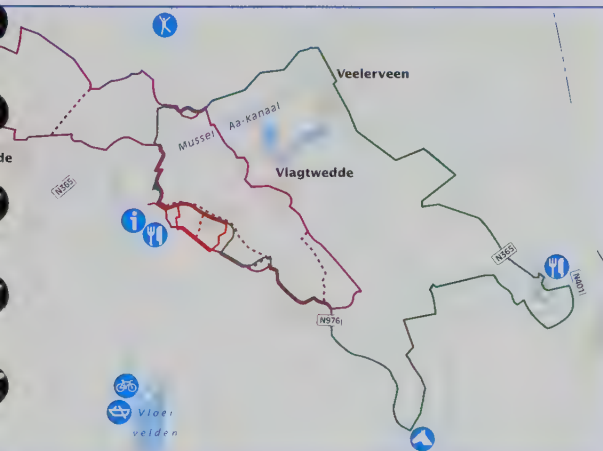
Als je liever op de fiets stapt biedt de omgeving van de Ruiten Aa ook voldoende mogelijkheden. Er loopt een ANWB-route door het gebied en deze regio kent tevens het zogenaamde 'kleurfiet-sen', een systeem van bewegwijzerde fietsroutes met verschil-

lende kleuren die elkaar op bepaalde knooppunten overlappen. De route in dit boekje voert je door het mooie vestingstadje Bour-tange, met zijn talloze ophaalbruggen en verdedigingswallen. Bij restaurant 's Lands Huys is het een genot om op het terras onder de enorme bomen te zitten.

Varen kan hier ook. Maak bijvoorbeeld een leuke Peddel en Pedaal route, waarbij je op diverse stations overstapt van fiets op kano of andersom. Een arrangement kun je reserveren bij Boekingspunt Oost-Groningen, maar je kunt bij alle overstapstations ook een los-se kano of fiets huren. De stations vind je onder andere in Bourtan-ge en Vlagtwedde. Peddel en Pedaal kent ook twee bewegwijzerde kinderfietsroutes: ware ontdekkingstochten. Bij Johann's Outdoor kun je terecht voor begeleide kanotochten, survivals en nordic wal-king, allemaal volgens de 'méthode naturelle' (lichamelijke oef-ning in de natuur). Of huur zelf een kano of mountainbike.

Paardrijliefhebbers kunnen hier ten slotte ook hun hart ophalen, want Sprong over het Veen heeft diverse routes in deze mooie omgeving beschreven. Rijd bijvoorbeeld de 'Smeerlingroute' en geniet van het kleinschalige essenlandschap. De routes zijn ge-schikt voor menners, maar láát je je liever rijden, reserveer dan een huifkartocht bij De Boshoeve.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 of 3 km
fietsroute → 28 km
ruiterroute → 26 km

adressen & openingstijden

Smeerlings Theehuys

Smeerling 15, Onstwedde

T (0599) 312 611

Open jun-aug di-zo 10.00-17.30 uur; dec-feb za-zo 10.00-17.30 uur
en afhankelijk van het weer door de week geopend; bij twijfel bellen

's Lands Huys

Marktplaats 2, Bourtange

T (0599) 354 514, www.landshuys.nl

Open apr-15 okt wo-ma 11.00-22.00 uur; 15 okt-apr vr-zo 11.00-20.00 uur

Boekingspunt Oost-Groningen

Paviljoenweg 2, Wedde

T (0597) 562 488, www.boekingspunt.nl

Johann's Outdoor

Blekslagebrugweg 1, Onstwedde

T (0599) 454 826, www.johannsoutdoor.nl

Boerderij De Boshoeve

Ter Apelerstraat 20, Sellinger

T (0599) 322 192, www.boerderijdeboshoeve.nl

van zout naar zoet

Dintelse Gorzen

In dit buitendijkse gebied hadden voorheen de getijden het voor het zeggen. Na de afsluiting van de Philipsdam – de laatste dam van de Deltawerken – viel het gebied droog en ontwikkelde de natuur zich in een heel andere richting.

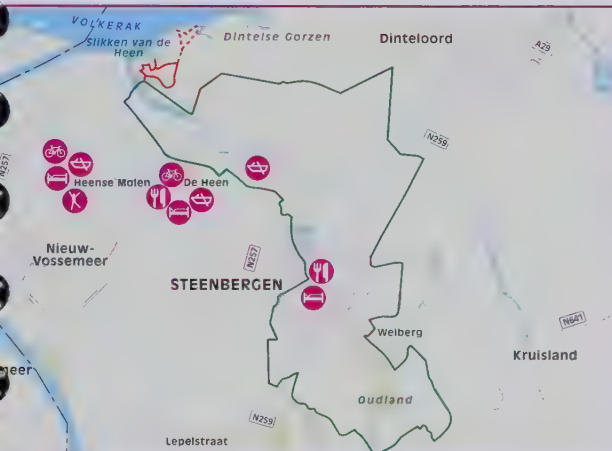
Het Volkerak werd een zoet binnenmeer en in de Dintelse Gorzen trok het zout deels uit de bodem weg. Daarom vind je er nu een gevarieerde begroeiing van zoet- en zoutwaterplanten. Ook vogels hebben het hier uitstekend naar hun zin. Je kunt er talloze water- en weidevogels ontdekken, bijvoorbeeld tijdens een mooie wandeltocht over een gemarkeerd pad. Deze kun je starten bij het oude sluizencomplex Benedensas, dat sinds het verdwijnen van eb en vloed niet meer in gebruik is. Op de wandeling kom je onder meer langs drie uitzichtpunten vanwaar je de vogels in het gebied in alle rust kunt bekijken. Natuurmonumenten geeft de vogels de kans om tijdens het broedseizoen ongestoord hun eieren uit te broeden. Daarom is het tweede deel van de route tijdens deze periode niet toegankelijk. Maar ook dan blijft er nog genoeg over om te ontdekken: een uniek landschap, doorsneden door tientallen kreken, vol hoge schorren en lage slikken en ruige wilgenbosjes en andere begroeiing. En niet te vergeten de shetlandpony's en Schotse hooglanders die het gebied begrazen om het open te houden. Een tip voor bloemenliefhebbers: bezoek de Dintelse Gorzen in juni, want dan bloeien hier volop orchideeën.

Ook vanaf de omringende dijken zijn de Dintelse Gorzen mooi te overzien. Je kunt daarvoor het beste op de fiets stappen en een

mooie tocht langs de Steenbergse Vliet en de plaatsen Steenbergen en De Heen maken. Je vindt hier gemakkelijk je weg aan de hand van het fietsroutenetwerk en onderweg kom je regelmatig een leuk plekje tegen om met een hapje of drankje even bij te komen. In Steenbergen kan dat bijvoorbeeld bij hotel-restaurant Aarden, in De Heen kun je terecht in 't Koetshuys van de 17e-eeuwse Pannenkoekenboerderij De Uitwijk. Hier kun je overigens ook een kano huren om een avontuurlijke vaartocht te maken over de Steenbergse Vliet of een van de zijarmen. Voor kanoverhuur of voor andere spannende activiteiten als abseilen, boogschieten en vlot bouwen kun je ook terecht bij Akkermans Outdoor Centre. Of huur er een step en leg je route over de dijken al steppend af.

Wil je op een écht unieke manier de Dintelse Gorzen ontdekken, informeer dan naar de mogelijkheden om met de boswachter te paard het gebied in te trekken. Je moet dan wel je eigen paard meenemen. Buiten de excursietijden (raadpleeg www.natuurmonumenten.nl) kun je helaas niet met een paard het gebied in.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km

fietsroute → 38 km

adressen & openingstijden

Pannenkoekenboerderij en camping De Uitwijk
 Dorpsweg 136, De Heen
 T (0167) 560 000, www.de-uitwijk.nl, bel voor openingstijden

Akkermans Outdoor Centre
 Heensemolenweg 23, De Heen
 T (0167) 502 621, www.akkermansoutdoor.nl

Hotel-café-restaurant Aarden
 Kaaistraat 1, Steenbergen
 T (0167) 563 140, www.hotelaarden.nl
 Open dagelijks 9.30-2.00 uur

Jachthaven de Schapenput
 Oude Vlietpolderdijk 1, de Heen
 T (0167) 564 993, www.schapenput.nl

Paardrij-excursie
 (Adres niet op kaartje)
 Kijk voor data op www.natuurmonumenten.nl
 Opgeven kan bij de boswachter: T (0167) 502 970

dichte bossen

NP Drents-Friese Wold

Nationaal Park Drents-Friese Wold is een van de grootste natuurgebieden van Nederland. Je vindt er maar liefst 6.150 hectare aan bossen, vochtige heidegebieden, stuifzand en beekdalen. Het is daarom niet gek dat je hier eindeloze tochten kunt maken.

In dit enorme natuurgebied beheert Natuurmonumenten de delen Berkenheuvel en het Wapserveld. Berkenheuvel is een voormalig landgoed waar je een gevarieerd bos van dennen en eiken vindt. Het is een geliefd gebied voor roofvogels als haviken en buizerds. Het Wapserveld is een open en vochtig heidegebied met talloze vennetjes, waar juist amfibieën en reptielen het meer naar hun zin hebben. De kamsalamander en de adder leven hier bijvoorbeeld. Vanaf Informatiecentrum Diever kun je een mooie bewegwijzerde wandeling of nordic walkingtocht maken door Berkenheuvel. Beide komen langs het onderduikershol De Wigwam, dat in de Tweede Wereldoorlog onderdak bood aan de Knokploeg Diever. Door het hele gebied lopen in totaal 30 gemarkeerde wandelroutes.

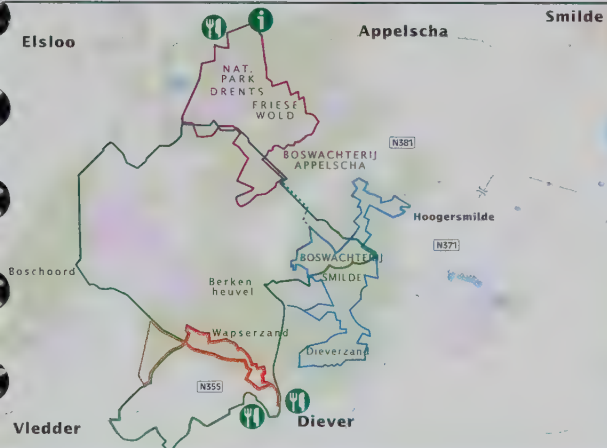
Behalve wandelen zijn er in het Drents-Friese Wold tal van andere mogelijkheden om actief de natuur in te trekken. Er is een uitgebreid netwerk van mountainbikepaden, fietspaden en ruiter- of menpaden. Oriënteren op de mogelijkheden doe je het beste bij het Bezoekerscentrum van het Nationaal Park in Appelscha, waar je ook de Bosbrasserie vindt. Hier zijn diverse mogelijkheden voor mindervaliden, zoals een familiep pad. Bijzonder zijn de brailborden langs het pad, waardoor ook blinden en slechtzienden met deze omgeving kunnen kennismaken. Als je gaat fietsen zijn

er talloze plekjes waar je onderweg een leuke stop kunt maken. Neem bijvoorbeeld een Drentse kruidenbitter bij café Brinkzicht of een ambachtelijk boerenijsje bij IJssalon Smaak. Verderop puf je weer even uit op het terras van de Wapser Herberg. Of neem een kijkje bij de schaapskooi aan de Huenderweg.

Het netwerk van ruiterspaden door het gebied is zeer uitgebreid. Er zijn verschillende gemarkeerde routes en buiten die routes zijn de paden met elkaar verbonden door een knooppuntensysteem van zogenaamde 'paardenstoelen', zodat je ook een langere tocht kunt maken. 't Olde Schippershuus en de Ludanchelo Hoeve verzorgen huifkartochten en met de laatste kun je ook een bosrit maken. Levert dat nog niet voldoende adrenaline op? Dan kun je bij De Polle terecht voor spannende buitensportactiviteiten als klimmen, boogschieten of een kompasloop.

Het Drents-Friese Wold sluit bovendien aan op omliggende gebieden als De Wieden en De Weerribben en het Nationaal Park Dwingelderveld. Er zijn diverse verbindingroutes, zoals een fietsroute richting Weerribben-Wieden. Of pak op een druilerige dag de speciale Bosbus (zie www.vccnoord.nl/bosbus).

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

fietsroute → 35 km
 mountainbikeroute → 29 km
 wandelroute → 8 km
 nordic walkingroute
 → 13,5 km
 ruiterroute → 15 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Drents-Friese Wold

Terwisscha 6a, Appelscha

T (0516) 464 020, www.nationaalpark-drents-friese-wold.nl

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur; jun-aug dagelijks 10.00-17.00 uur;
 nov-mrt za-zo 10.00-17.00 uur

De Bosbrasserie

Terwisscha 6a, Appelscha

T (0516) 464 021, www.bosbrasserie.nl

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur (zomervakantie dagelijks);
 nov-mrt za-zo 10.00-17.00 uur;
 kerstvakantie en voorjaarsvakantie di-zo 10.00-17.00 uur

Café Brinkzicht

Hoofdstraat 43, Diever

T (0521) 593 693, www.brinkzichtdiever.nl

Open Pasen-herfstvakantie do-di 11.00-2.00 uur; herfstvakantie-Pasen
 do-di 12.00-2.00 uur; zomervakantie dagelijks 11.00-2.00 uur

IJssalon Smaak

Kruisstraat 8, Diever

T (0521) 594 711

Open ma-za 13.00-20.00 uur, sluitingstijd afhankelijk van het weer

stilte op de heide

NP Dwingelderveld

Nationaal Park Dwingelderveld, het grootste aaneengesloten natte heidegebied van West-Europa, is bijzonder geliefd. Natuurlijk vanwege die enorme, intens stille heidevlakte, maar ook om de omringende bossen, het stuifzand, de vennen en de jeneverbessen.

Eigenlijk zou je het liefst in je eentje van de ongeken- de schoon- heid van het Dwingelderveld genieten, maar dit gebied is zo weids dat er beslist genoeg natuur is voor iedereen! Er zijn talloze mo- gelijkheden om met die natuur kennis te maken, maar het is een goed idee om eerst even het Bezoekerscentrum Dwingelderveld binnen te lopen. Je kunt er allerlei informatie vinden over het gebied en de vlindertuin bezoeken. Oriënteer je hier ook op de verschillende activiteiten en routes in het gebied of informeer naar de vele excursiemogelijkheden.

In de buurt van het Bezoekerscentrum kun je diverse mooie rou- tes starten, of je nu een fiets, een mountainbike, een paard, je nordic walkingpoles of alleen je benen bij je hebt. Er loopt een gemarkeerde wandelroute van Natuurmonumenten en als je daar nog een stukje van een andere route aan vastknoopt, kun je meteen een bezoekje brengen aan Theehuys Anserdennen, voor een gezonde boerenboterham met biologisch beleg. Een tip voor stevige doorstappers: door het Dwingelderveld loopt ook het Drenthepad, een Lange-Afstandwandelpad. Of wandel over het Peter Nijhoffpad in meerdere dagen naar het Drents-Friese Wold en blijf overnachten in een van de b&b's langs de route (zie www.peternijhoff.nl).

Op je tocht door het Dwingelderveld kom je ongetwijfeld een van de twee schaapskuddes tegen. Ze hebben er een flinke klus aan om de immense heidevlakte te begrazen, dus de herders trekken er dagelijks met hun kuddes op uit. Vlak bij het Bezoekerscentrum vind je de schaapskooi Ruinen en noordelijker ligt de schaapskooi Achter 't Zand. In en om het Dwingelderveld kun je ook prima fietsen. Het Nationaal Park heeft een route beschikbaar die je helemaal om de heide heen brengt en er zijn enkele speciale kinderfietsroutes met leuke opdrachten verkrijgbaar.

Ook paardrijden kan in het Dwingelderveld. Er is een nieuw netwerk aan ruiterpaden, waardoor je eindeloos vanaf de rug van je viervoeter van de adembenemende vergezichten kunt genieten. Bij Manege De Drift kun je een paard of een huifkar huren. Wil je een begeleide sportieve activiteit doen, dan ben je bij Drenthe Adventures aan het goede adres. Ze organiseren diverse tochten en activiteiten, van kano- en survivaltochten tot mountainbiken.

Langs alle routes vind je overigens wel een paar adresjes waar je even op adem kunt komen. Je kunt onder meer terecht bij 't Olde Posthuus, Luning's Restaurant & Pannenkoekenboerderij 't Achterhuus of in de curieuze Bospub De Boerdennen.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km

fietsroute → 30 km

ruiterroute → 13 km

nordic walkingroute → 13 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Dwingelderveld

Benderse 22, Ruinen

T (0522) 472 951, www.nationaalpark-dwingelderveld.nl

Open apr-sep en schoolvakanties dagelijks 10.00-17.00 uur;

okt-mrt wo-zo 10.00-17.00 uur

Theehuys Anserdennen

Schapendrift 1, Ansen

T (0522) 471 137

Open apr-jun wo-zo vanaf 10.00 uur;

jul-aug ma vanaf 12.00 uur, di-zo vanaf 10.00 uur;

sep-okt wo-zo vanaf 10.00 uur; nov-mrt za-zo vanaf 10.00 uur

't Olde Posthuus

Anholt 8, Ruinen

T (0528) 241 363

Open jul-aug dagelijks vanaf 12.00 uur; sep-jun wo-zo vanaf 12.00 uur

Schaapskooi Achter 't Zaand

Achter 't Zaand 4, Lhee

Kijk voor actuele aankomst- en vertrektijden van beide kuddes op

www.nationaalpark-dwingelderveld.nl of vraag ernaar bij

Bezoekerscentrum Dwingelderveld

terug in de tijd

Eerde

In het landschap rondom Ommen en Eerde lijkt de tijd te hebben stilgestaan. Kasteel Eerde staat na zo'n driehonderd jaar nog altijd te pronken te midden van mooie lanen. In het Eerder Achterbroek vind je authentieke Twentse boerderijen.

Kasteel Eerde, in 1715 gebouwd in opdracht van baron Van Palandt, wordt tegenwoordig door Natuurmonumenten verhuurd aan een internationale school. Het is daarom niet te bezoeken, maar een blik vanaf de poort geeft je met een beetje fantasie een goed idee hoe het leven hier eeuwen geleden geweest moet zijn. Je kunt een gemarkeerde wandelroute volgen langs de kasteelmuren, statige bomenlanen, akkers en de bij het landgoed behorende Saksische boerderijen. Dat ze van dezelfde eigenaar waren is te zien aan de luiken, die allemaal dezelfde kleuren en motieven hebben als het kasteel. Vanaf april bloeien er bovendien de voor dit gebied zo kenmerkende krentenboompjes die destijds door de baron zijn geplant. Ga ook eens langs bij het nabijgelegen Natuurinformatiecentrum. Je komt er alles te weten over de natuur rondom Ommen en kunt meteen een bezoekje brengen aan de Besthmermolen.

Vanaf hier kun je ook een langere fietsroute starten, die je langs het kasteel Eerde en door de bossen van Ommen voert. Iets zuidelijker ligt het Eerder Achterbroek, een ander bijzonder wandel- en fietsgebied. De oorspronkelijke Twentse boerderijen zijn hier nog volop in bedrijf. Door het typische ongeschonden landschap van akkers, weilanden, houtwallen en heide (ook wel 'kampen- en

heideontginningenlandschap' genoemd) lijkt het of je hier eeuwen terug in de tijd bent. Zo'n kleinschalig landschap is niet op veel plekken in Nederland meer te vinden: een uniek gebied. Natuurmonumenten heeft er een gemarkeerde wandelroute uitgezet, waarbij je onder meer langs de leuke ijsboerderij De Meulenhorst komt. Alleen al vanwege het ambachtelijk bereide boerenijs en het eigengebrouwen biertje is het de moeite waard even het erf op te wandelen, maar je kunt er ook het 'Koepad' volgen en zo kennismaken met alle facetten van het boerenleven. Dit is vooral erg leuk en leerzaam voor kinderen. Het hele gebied is overigens een aanrader wanneer je met kinderen de natuur in wilt, want bij de parkeerplaats aan de Janmansweg, bij het Natuurinformatiecentrum en bij De Meulenhorst is een leuk opdrachtboekje verkrijgbaar. Kinderen moeten dan bijvoorbeeld raden hoe dik een boom is of sporen zoeken van verschillende dieren.

Het riviertje de Regge, dat vroeger (en soms nu nog in de winter) de graslanden rondom kasteel Eerde regelmatig onder water zette, is nu een fijne plek om het gebied vanaf het water te verkennen. Bij Outdoor Massier kun je een kano of een kajak huren, maar ze bieden ook allerlei andere leuke outdooractiviteiten aan, van boogschieten tot vlotten bouwen.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4 km
fietsroute → 27 km

adressen & openingstijden

Natuurinformatiecentrum Ommen

Besthmermolen, Hammerweg 59a, Ommen

T (0529) 450 702, www.natuurinformatiecentrum.nl

Open mei-okt wo-zo 13.00-17.00 uur; nov-apr wo, za-zo 13.00-16.00 uur

Kasteel Eerde

Kasteellaan 1, Ommen

Ijsboerderij De Meulenhorst

Achterbroekweg 1, Ommen

T (0546) 671 363, www.meulenhorst.nl

Open dagelijks 10.00 uur tot zonsondergang

De Nieuwe Brug

Lemelerweg 13, Ommen

T (0529) 451 723

Open di-zo 10.00-19.30 uur (keuken vanaf 12.00 uur)

Outdoor Massier

Emslandweg 8, Ommen

T (0529) 452 798 of (06) 252 300 57, www.outdoorommen.nl

Van half apr-eind okt, kano's bevinden zich bij restaurant

De Nieuwe Brug aan de Regge

duivels hoevelandschap

Egheria, Duivelshof & Boerskotten

In Noordoost-Twente kun je het hoevelandschap bewonderen. Op vruchtbare grond van de uit de ijstijd stammende stuwwal en de Tankenberg werd vroeger goed geboerd. Ook nu nog vind je hier prachtige boerenerven...

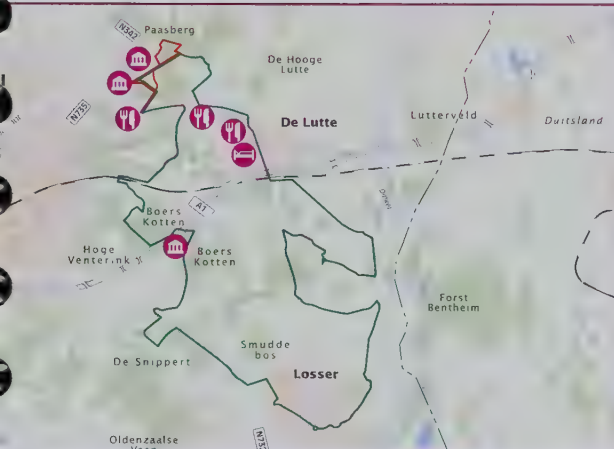
Egheria, Duivelshof en Boerskotten zijn drie van de achttien natuurgebieden waar Natuurmonumenten in Noordoost-Twente voor zorgt. Het landgoed Egheria bevindt zich op en rond de Tankenberg, met zijn 85 meter de hoogste 'berg' van Overijssel. Je vindt er mooi, heuvelachtig hoevelandschap, kabbelende beekjes en weidse vergezichten. Op heldere dagen kun je zelfs Duitsland zien liggen. Vanaf restaurant De Tankenberg kun je een gemarkeerde rondwandeling door het gebied maken. Je komt dan onder meer langs een theekoepeltje, een boerderij en de villa van de voormalige eigenaar. Leuke wetenswaardigheid: de eigenaar noemde het landgoed naar zijn vier zonen: EGBert, HEndrik, RIchard en ARnold. Het gebied is rijk aan planten en dieren. De vochtige bodem maakt Egheria geschikt voor veel verschillende plantensoorten, van witte klaverzuring tot bosanemoon, en vogels en andere dieren zijn er talrijk.

Natuurmonumenten heeft het verdedigingssysteem van wallen en grachten rondom Duivelshof, een versterkte hoeve uit de middeleeuwen, onlangs hersteld. Duivelshof is ook een natuurgebied met heide, bossen, akkers en grasland. Er hangt een nogal mysterieus sfeertje rondom de boerderij. Het verhaal gaat namelijk dat de duivelse landheer zijn wanbetalende pachters in de kelder

opsloot. Ook zouden er heksen en witte wieven rond dwalen. Durf je het nog aan om in dit gebied rond te neuzen? Dan kun je de groene bewegwijzerde wandeling maken vanaf de parkeerplaats aan de Losserstraat tussen Losser en De Lutte. Natuurmonumenten heeft ook een fietsroute ontwikkeld die je 'door duivelse streken' leidt. Je komt niet alleen langs Duivelshof en Egheria, maar ook langs andere Twentse gebieden van Natuurmonumenten: Elfterheurne, Snippert en Boerskotten. Onderweg vertellen informatieborden je alles over de natuur, het landschap en de geschiedenis van dit gebied.

Ook in Boerskotten, een gebied vol bos, weilanden met houtwallen en akkers, kun je heerlijk wandelen. Er is een gele bewegwijzerde avontuurlijke gezinswandelaroute. Bij de VVV in Losser, De Lutte en Oldenzaal is daarvoor het opdrachtenboekje 'Kom ook speuren' verkrijgbaar. In De Lutte en Losser kun je tot rust komen in diverse restaurants. Bij het Pannenkoekhoes bijvoorbeeld, of bij restaurant Berg en Dal. Bij de laatste kun je behalve voor een lekkere lunch ook terecht voor het huren van het gps-apparaat Abel. Hiermee maak je mooie wandel- en fietsroutes door de omgeving zonder je zorgen te hoeven maken of je de weg wel vindt (zie www.uitmetabel.nl).

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km
fietsroute → 30 km

adressen & openingstijden

Restaurant De Tankenberg
Bentheimerstraat 9, De Lutte
T (0541) 512 674, www.tankenberg.nl
Open dagelijks vanaf 11.00 uur

Pannenkoekhoes
Bentheimerstraat 25, De Lutte
T (0541) 551 515, www.pannenkoekhoes.nl
Open wo-za 16.00-21.00 uur, zo 12.00-20.00 uur
(schoolvakanties ma-za vanaf 14.00 uur, zo vanaf 12.00 uur)

Restaurant/Hotel Berg en Dal
Bentheimerstraat 34, De Lutte
T (0541) 551 202, www.bergendal.nl
Restaurant dagelijks geopend vanaf 12.00 uur

Theekoepeltje
Tankenbergweg, De Lutte

Villa Egheria
Egherieweg, De Lutte

Duivelshof
Lossersestraat, Losser

oase van rust vlak bij Amsterdam

Fort bij Spijkerboor

Midden in het Beemster polderlandschap ligt Fort bij Spijkerboor. Het is een van de meest bijzondere verdedigingswerken van de Stelling van Amsterdam, een voormalige militaire verdedigingslinie die nog vrijwel geheel intact is. Cultuur en natuur gaan hier hand in hand.

Om de vijand op veilige afstand van de hoofdstad te houden werd er tussen 1880 en 1913 een gesloten verdedigingslinie van 135 kilometer lang in een wijde boog om Amsterdam heen gebouwd. Deze cirkel, de Stelling van Amsterdam, bestond uit een ingenieus stelsel van dijken, dammen, sluizen en gemalen. Hiermee kon het voorterrein van de linie in twee dagen onder water worden gezet. Op de hogergelegen delen werden 42 forten gebouwd, waaronder het in 1913 voltooide Fort bij Spijkerboor. Uniek in zijn soort, want het heeft als enige nog een geschutskoepel met kanonnen. Hoewel er nooit een schot is gelost, waren er tijdens de Eerste Wereldoorlog wel soldaten gelegerd. In de periode erna werd het gebouw gebruikt als gevangenis. Hoe Fort bij Spijkerboor in het verleden functioneerde kom je het beste te weten tijdens een belevingsexcursie met beeld-, licht- en geluidsfragmenten.

Ook de buitenkant van het fort en het landschap eromheen zijn de moeite waard. En dat heeft alles te maken met de geschiedenis van het fort. Tot eind jaren vijftig van de vorige eeuw, toen de militaire status officieel werd opgeheven, was het verboden om te bouwen in de gebieden rond de forten van de Stelling van Amsterdam. Met als gevolg dat het op deze plekken nu nog steeds groen is en de natuur haar gang heeft kunnen gaan. Zo ook bij

Fort bij Spijkerboor. Er groeien hier planten die in de rest van de polder niet voorkomen. Voor de bouw van het fort werd de slappe poldergrond namelijk vervangen door duinzand, waardoor er zaden van duinplanten werden meegenomen, zoals slangenkruid en ossentong. Als je de kleine wandeling rond het buitenfort maakt, lees je op infopanelen over de relatie tussen de natuur en het fort.

Wil je meer zien van het polderlandschap en de oude verdedigingslinie? Maak dan een mooi fietsrondje door de Beemster. Je fietst om de Eilandspolder heen, een oud stuk veenland dat een belangrijk weidevogelgebied is. Naast oude stolpboerderijen en molens passeer je ook enkele forten, waaronder de sterk begroeide wallen van Fort aan de Jisperweg en Fort aan de Middenweg. Ook kun je het gebied prima te voet verkennen. In het oude Noord-Hollandse dorpje De Rijk is het beginpunt van de zogenaamde 'Walvisroute'. En met zo veel water in de buurt, zijn er natuurlijk diverse mogelijkheden om het gebied per boot te verkennen. Heerlijk bijkomen kun je op het terras van 't Heerenhuis, waar je vanaf het fort zo met een pontje naartoe vaart.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 10 km

vaarroute → 6 km

fietsroute → 38 km

adressen & openingstijden

Fort bij Spijkerboor

Westdijk 46, West-Beemster

Toegankelijk van apr t/m okt. Voor excursies is reserveren noodzakelijk bij de excursietelefoon (035) 695 13 15 of de Ledenservice (035) 655 99 11

Het natuurspad over het buitenfort is het hele jaar toegankelijk. Honden zijn niet toegestaan

Café petit restaurant 't Heerenhuis

Starnmeerdijk 21, Spijkerboor

T (075) 641 13 69, www.heerenhuis.com

Open 1 apr-15 sep di-zo 10.00-18.00 uur;

15 sep-1 apr za-zo 10.00-17.00 uur; bij slecht weer gesloten

Restaurant De Kleine Haag

Noordeinde 41b, Noordeinde

T (0299) 673 364, www.dekleinehaag.nl

Verhuur van roeiboten

Café-restaurant De Jonge Ruiter

Noordeinde 12, Grootchermer

T (0299) 672 320, www.dejongeruiters.nl

Verhuur van kano's en roeiboten

Land voor levensgenieters

Geuldal

In het zuiden van Limburg ligt een lieflijk glooiend landschap met als levensader het vredig slingerende riviertje de Geul. Dat je hier op vele plekken terecht kunt voor koffie met Limburgse vlaai maakt het een land voor levensgenieters bij uitstek.

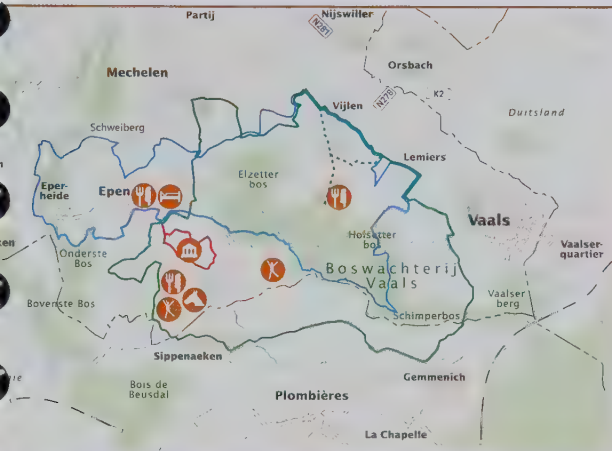
In het Geuldal vind je talloze vakwerkhuisen, hoogstamboomgaarden en mooie weilanden en bossen in een diep uitgesleten beekdal. Ze vormen het ideale decor voor bijvoorbeeld een actieve wandeling of mountainbiketocht door de natuur. Start dan bij de 'bergschoen- en rugzakvriendelijke' Herberg De Smidse, waar je je bezoek aan het Geuldal kunt beginnen met een stuk Limburgse vlaai. Er heerst een gezellige, ouderwetse sfeer en het is prettig te merken dat ze hier, evenals bij veel andere cafés in de buurt, niet opkijken van een paar vieze schoenen. Vanaf hier kun je een mooie wandeling door het Geuldal maken, waarbij je onder meer de oude Volmolen passeert. Een andere (gele) wandeling komt ook langs deze watermolen, en doet daarnaast Erperheide en het Onderste Bosch aan. Op je wandeltocht merk je goed dat het gebied een waar paradijs is voor vele planten- en diersoorten. Door de afwisselend natte en droge bodem kom je er veel bijzondere plantjes tegen, zoals het zinkviooltje. Ook het katholieke geloof is in deze omgeving alom zichtbaar; overal zie je kapelletjes, kruizen en Mariabeelden.

Fietsen is mogelijk in het Geuldal, al heb je best een goede conditie nodig vanwege de hoogteverschillen. In deze omgeving loopt de ANWB-'Vijlenerboschroute', maar je kunt ook zelf gemakkelijk

een kortere of langere route samenstellen aan de hand van het knooppuntensysteem. Draai je je hand niet om voor een paar kuitbijters, stap dan op de mountainbike. Er loopt een route van zo'n 25 kilometer door Epen en het Vijlenerbos. Bij 't Zinkviooltje kun je fietsen en mountainbikes huren, maar ook bijvoorbeeld een fakkeltocht maken of kruisboogschieten. Ook Recreatieboerderij Tergracht organiseert diverse activiteiten in de natuur, zoals een fotospeurtocht of een kompaswandeling. Ze hebben daarnaast een fijn boerderijterras en je kunt er reserveren voor een huifkartocht door de mooie omgeving.

Hoewel je in het gebied van Natuurmonumenten niet kunt paardrijden, zijn er in de directe omgeving wel volop mogelijkheden. Het Vijlenerbos kent verschillende vaste routes. Boscafé 't Hijgend Hert is dan een leuke plek voor een pauze. Heb je geen eigen paard, dan kun je bij Manege Jo van Houtem terecht voor een buitenrit of dagtocht. In Cottesen, ten slotte, vind je een uitdagende boerengolfbaan; ongetwijfeld de baan met de mooiste uitzichten van het land. Geen wonder dat ze in dit deel van Nederland zo gelovig zijn; als je over de prachtige heuvels kijkt, weet je zeker dat hier een hogere macht aan het werk is geweest.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

mountainbikeroute → 25 km
wandeleroute → 5,5 km
fietsroute → 26 km

adressen & openingstijden

De Smidse

Molenweg 9, Epen

T (043) 455 12 53, www.smidse.nl

Open dagelijks vanaf 8.30 uur, in januari 2 weken gesloten

Volmolen

Plaatweg 1 (t.o. De Smidse), Epen

Voor meer informatie kun je bellen met het bezoekerscentrum van

Natuurmonumenten op de Brunssumerheide, T (045) 563 03 55

Geen vaste openingstijden

't Higgend Hert

Harles 23, Vijlen

T (043) 306 24 99, www.boscafe.nl

Open ma-do 11.00-18.00 uur, vr-zo 11.00-21.00 uur,

in schoolvakanties dagelijks tot 21.00 uur

Recreatieboerderij Tergracht

Plaatweg 6, Epen

T (043) 455 27 62, www.tergracht.nl

Open 9.00-21.00 uur

Boerengolfbaan Paradijsvogels

Cottessen 12, Vijlen

T (043) 306 49 51, www.paradijsvogels.nl

riddertijden herleven

Hackfort

Vlak bij het Achterhoekse Vorden pronkt achter een paar imposante rode beuken en twee streng wakende leeuwenkoppen het kasteel Hackfort. Het middeleeuwse kasteel wordt omringd door een prachtig landgoed en een gevarieerd agrarisch coulisselandschap vol authentieke boerderijen.

Wanneer je aan de poort van het kasteel staat, waan je je meteen een paar eeuwen terug in de tijd. Het kasteel zelf wordt door particulieren bewoond en is niet te bezoeken, maar je kunt wel de naastgelegen watermolen bewonderen. Dit gebouwtje stamt uit 1700, en nog altijd wordt er op zaterdagen graan gemalen. De molen wekt ook natuurstroom op. Rondom kasteel Hackfort kun je heel mooi wandelen over het landgoed. In het voorjaar vind je er een tapijt van sneeuwkllokjes, krokussen en bosanemonen. Natuurmonumenten heeft diverse bewegwijzerde wandelroutes uitgezet, variërend van 1,5 tot 12 kilometer. Als je ook het aangrenzende plaatsje Vorden wilt bezoeken, wandel dan de blauwe route en begin met een kop koffie bij hotel Bakker. Halverwege de wandeling heb je misschien weer zin in een pauze. Wijk dan even een klein stukje van de route af voor een bezoekje aan het terras van het Ludgerusgebouw of café D'n Olde Kriet in Wichmond.

Wil je nog iets meer van de omgeving zien, dan is de fietsroute 'In de sporen van Berend' een aanrader. Het is een route die speciaal op kinderen is toegespitst. Berend was een van de vroegere bewoners van kasteel Hackfort, en hij laat kinderen van nu ervaren hoe hij vroeger als kind de riddertijd beleefde. Bij de VVV in Vorden is een speciaal rugzakje verkrijgbaar met allerlei opdrachten, zodat

kinderen echt in de huid van het middeleeuwse jongetje of meisje kunnen kruipen. Breng meteen ook een bezoekje aan dat andere kasteel in de buurt: kasteel Vorden. Ook dit bouwwerk prikkelt de fantasie, want het is niet moeilijk je voor te stellen hoe adellijke families hier vroeger leefden. Maak een wandeling of strijk even neer in de brasserie. En voor het toppunt van romantiek blijf je natuurlijk slapen in een hemelbed! Wie een langere fietstocht wil maken, kan de Kastelenroute Oost-Gelderland fietsen. Deze komt langs beide kastelen.

Behalve wandelen en fietsen zijn er in deze omgeving ook allerlei andere spannende activiteiten in de natuur mogelijk. Voor step-of Solex-tochten, klootschieten, rolskiën, mountainbiken of nordic walken met een instructeur kun je bijvoorbeeld bij Free-wheel Sport in Vorden terecht. Ook Natuurmonumenten organiseert geregeld leuke activiteiten en excursies. Voor een actueel overzicht kun je het beste kijken op www.natuurmonumenten.nl. En als je nog wat langer van deze mooie Achterhoekse streek wilt genieten, blijf dan overnachten in de Betere BoerenBed-tenten op Ecoboerderij 't Boshuis in Vierakker. Leuk: je kunt er ook een wandeling met een ezel maken!

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 12 of 15 km
fietsroute → 22 km

adressen & openingstijden

Kasteel Hackfort

Baakseweg 8, Vorden

Watermolen open za 10.00-16.00 uur

Kasteel Vorden

De Horsterkamp 8-14, Vorden

T (0575) 550 684, www.kasteelvorden.nl

Hotel Bakker

Dorpsstraat 24, Vorden

T (0575) 551 312, www.bakkerinvorden.nl

Open 7 dagen per week, 7.00-21.00 uur

Ludgerusgebouw

Vierakkersestraatweg 37, Vierakker

T (0575) 441 581, www.ludgerus-vierakker.nl

Open 1 mei-31 okt ma-zo 10.00-22.00 uur, buiten zomerseizoen alleen de weekenden

D'n Olde Kriet

Dorpsstraat 25, Wichmond

T (0575) 441 600

Open dagelijks 10.00-1.00 uur

oernatuur in de polder

Harderbos en Harderbroek

Dit zijn twee jonge, maar zeer gevarieerde natuurgebieden. De oorspronkelijke productiebossen van het Harderbos zijn omgevormd tot verrassende oernatuur. En het Harderbroek is met zijn moerasgebied en natte hooilanden een paradijs voor bedreigde moerasvogels.

Je kunt het je maar moeilijk voorstellen als je midden in het rijk begroeide Harderbos staat, maar vijftig jaar geleden was hier nog zee! Na de inpoldering werd er in 1968 een bos aangelegd, bedoeld voor de houtproductie. Toch lijkt het bos al veel ouder dan zo'n veertig jaar. Dat komt door de voedselrijke vochtige kleigrond, waarop de bomen en struiken sneller groeien dan gebruikelijk. Het bos heeft een parkachtige uitstraling, met brede lanen en veel verschillende soorten bomen. Wielewalen voelen zich thuis in het open populierenbos, maar je vindt er ook dicht beukenbos en fijnsparrenbos. Het Harderbos is omgeven door het open, strakke polderlandschap waar Flevoland zo bekend om is. Ook grenst het aan het Veluwemeer, een geliefd gebied voor watersporters. Aan de rand van het meer kun je op veel plekken een bootje huren, van zeilboot tot kano. Rondvaren op het Veluwemeer is leuk, maar vaar ook beslist eens bij sluis Lovink de Hoge Dwarsvaart door het Harderbos in. Dit kanaal heeft 'natuurvriendelijke oevers', oftewel brede, gevarieerde oevers waar de natuur rustig haar gang kan gaan. Wie geluk heeft ziet een ijsvogel voorbischieten!

Maar het gebied is ook heel geschikt voor een mooie fiets- of wandeltocht. Om het je gemakkelijk te maken heeft Natuurmonumenten verschillende bewegwijzerde wandelingen uitgezet, waar-

onder een vlonderpad naar de vogelkijkhut. De rode wandeling komt onder meer langs het sprookjesachtige Pannenkoekenhuis Hans & Grietje. Je kunt er niet alleen terecht voor een pannenkoek of een ambachtelijk ijsje, maar ook voor allerlei activiteiten voor kinderen. Zo kunnen ze op een kiezelsteentjes- of broodkruimeltjesroute met Hans & Grietje op stap door het Harderbos, of hek-sengolf spelen op een betoverd golfterrein. ‘Serieus’ golfen kan trouwens ook in deze omgeving, want aan de rand van het Harderbos ligt Golfcentrum Harderwold. Ze hebben een uitdagende 18-holes-golfbaan.

Ook in het dichtbijgelegen moerasgebied Harderbroek is het mogelijk om te wandelen, op het gemarkeerde laarzenpad vanaf het Ganzenpad. Je komt door mooie stukjes bos, vogelrijk moerasland, en wandelt over de natte graslanden naar een uitkijkpunt. De Harderbosfietsroute combineert deze twee nieuwe natuurgebieden en voert je verder langs het Veluwemeer en door het vlakke polderlandschap. Een leuk plekje om te stoppen voor een versnapering onderweg is restaurant Hardersluis.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 11 km
fietsroute → 24 km
vaarroute → 9 km
wandelroute → 4,5 km

adressen & openingstijden

Beheerkantoor Natuurmonumenten Harderhoek

Mosselweg 34, Biddinghuizen

T (0320) 288 208 (tijdens kantooruren)

Pannenkoekenhuis Hans & Grietje

Sternweg 2, Zeewolde

T (0320) 288 723, www.hansgriet.nl

Open hele jaar za-zo van 12.00-20.00 uur en tijdens schoolvakanties dagelijks; apr-nov ook vr 16.00-20.00 uur

Golfcentrum Harderwold (met Golfcafé)

Pluvierenweg 5, Zeewolde

T (0320) 288 185, www.harderwold.nl

Hotel-restaurant Hardersluis

Harderhaven 32, Zeewolde

T (0320) 288 093, www.hardersluis.nl

Open ma-vr vanaf 11.00 uur, za-zo vanaf 10.00 uur

Nautix

Harderhaven 40, Zeewolde

T (0320) 268 600, www.dezeilschool.nl

Verhuur van zeil- en motorboten

ideaal dagje in de natuur

Hazelbekke en Beneden-Dinkeldal

In deze bijzondere beekdalen kun je volop genieten van de schoonheid van het Twentse landschap. Hazelaars, houtwallen en niet te vergeten het lieflijk meanderende riviertje de Dinkel vormen het ideale decor voor een actief dagje in de natuur.

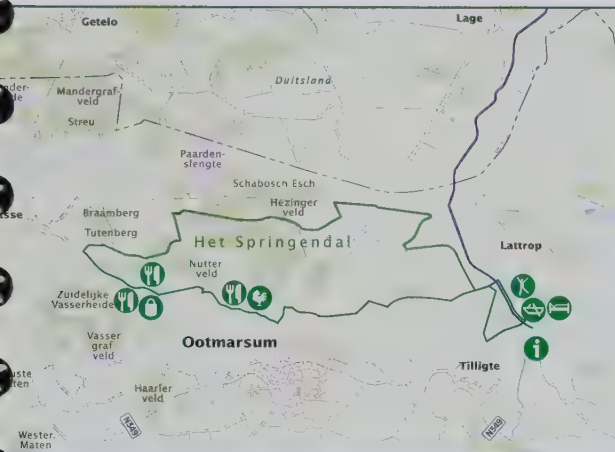
Vlak bij Ootmarsum vind je het gebied Hazelbekke, een kleinschalig cultuurlandschap in het beekdal van de Hazelbekke. Tussen de boerderijen, weilanden, akkers en bossen in de omgeving kun je uren wandelen. Hier vind je namelijk het Wandelroutenetwerk Twente, een handig systeem van gemarkeerde routes die via knooppunten aan elkaar gekoppeld zijn. Je kunt een route van 3 tot 10 kilometer volgen of zelf een langere rondwandeling samenstellen. Starten is mogelijk op verschillende locaties (zie www.wandelenintwente.nl), waaronder Theehuis Dennen Noord in Nutter. Je kunt vanaf daar de rode of oranje route door Hazelbekke wandelen. Natuurmonumenten probeert het oorspronkelijke beekdalgebied te herstellen, onder meer door de beek ondieper te maken en deze weer vrij te laten kronkelen. Ook herstelt ze houtwallen en komen er steeds meer wilde orchideeën.

Vergeet niet om na afloop van een wandeling nog even terug te gaan naar het theehuis, want dat is een leuke plek om te genieten van een uitgebreide afternoon tea. Er is een klein winkeltje bij met kleurrijk serviesgoed en allerlei bijzondere snuisterijen. Fietsen kun je overigens ook heel goed in deze omgeving. Natuurmonumenten heeft een mooie fietstocht uitgezet die zowel door Hazelbekke als door het Beneden-Dinkeldal voert. Dit laatste gebied

is vooral bekend vanwege de vele weide- en moerasvogels die er broeden. Je start een fietstocht het beste bij het Cosmos Ontdekcentrum, een sterrenwacht waar je de grootste publiekstelescoop van Nederland vindt. Vlakbij stroomt de Dinkel, het riviertje waar dit gebied naar genoemd is. Via een door eeuwenoude beukenbomen omzoomd pad door Landgoed Springendal fiets je richting Hazelbekke. Daar kun je behalve bij Dennenoord ook bij restaurant De Witte Hoeve terecht voor een culinaire pauze. Of ga voor een ambachtelijk bereid boerenijsje naar Ijsboerderij De Bölte.

Vanuit de Saksische boerderij van Erfgoed Bossem kun je een mooie kanotocht over de Dinkel maken. Je vaart richting Duitsland (Lage of Neuenhaus), waar je weer opgehaald kunt worden met een terreinwagen, of als je nog energie overhebt kan Erfgoed Bossem ervoor zorgen dat er een fiets voor je klaarstaat, zodat je naar de boerderij kunt terugfietsen. Je kunt hier ook het typisch Twentse klootscheet'n beoefenen of het gps-apparaat Abel huren om een mooie wandel- of fietstocht in de omgeving te maken. Wil je langer blijven? Op Erfgoed Bossem kun je blijven logeren in de boerderij of kamperen op het erf. Ben je hier met kinderen, reserveer dan voor de mysterieuze 'Natuursterrenwandeling'.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

fietsroute → 25 km

kanoroute → 6 of 12 km

adressen & openingstijden

Cosmos Ontdekcentrum

Frensdorferweg 22, Lattrop

T (0541) 229 700, www.e-cosmos.nl

Open di-vr 11.00-17.00 uur, za-zo 14.00-17.00 uur,
vrijdagavond 19.30-22.00 uur

Theehuis Dennen Noord

Vasserweg 37, Nutter

T (0541) 680 790, www.theehuisdennenoord.nl

Open sep-jun do-zo vanaf 10.30 uur; jul-aug wo-zo vanaf 10.30 uur

Restaurant De Witte Hoeve

Vasserweg 34, Nutter

T (0541) 680 609, www.wittehoeve.com

Open ma, di, za vanaf 16.00 uur; do, vr, zo vanaf 12.00 uur

Ijsboerderij De Bölte

Dalweg 2, Nutter

T (0541) 293 357, www.debolte.nl

Open apr-okt 10.00 tot zonsondergang, in vroege voorjaar ook al
geopend op zonnige dagen

Erfgoed Bossem

Dorpsstraat 7, Lattrop-Breklenkamp

T (0541) 221 392, www.erfgoedbossem.nl

broedgebied van wad- en weidevogels

Hoge Berg en Lage Land van Texel

Zodra je de veerboot verlaat, bekruipt je dat heerlijke eilandgevoel. Een gevoel dat wordt versterkt als je Texel wandelend of fietsend verkent. De vogelrijke natuurgebieden aan de wadkant van het eiland, Hoge Berg en Lage Land, lenen zich hier uitstekend voor.

Het vissersdorpje Oudeschild is met zijn typische houten huisjes een leuk startpunt voor zowel wandeling als fietstocht. Je zou zelfs kunnen besluiten hier te overnachten in de sfeervolle bed & breakfast De Pastorie, zodat je 's morgens lekker vroeg op pad kunt. Of je pakt het avontuurlijker aan: even buiten Oudeschild, vlak bij Den Burg, kun je midden in een biologische boomgaard slapen in een echte steppentent, de Texelse yurt.

De rondwandeling start bij het Maritiem en Juttersmuseum, waar je veel over de geschiedenis van Texel te weten komt. Vervolgens loop je naar de haven van Oudeschild. Hier heerst vooral op vrijdag, als de Texelse kotters binnenlopen, een gezellige bedrijvigheid. Via de Waddendijk leidt de wandeling je naar fort De Schans, dat Willem van Oranje in 1574-1575 liet aanleggen om Texel tegen Spaanse aanvallen te beschermen. Je passeert De Apotheek, een brak grasland dat zijn naam dankt aan het feit dat boeren hier vroeger hun zieke schapen lieten grazen om ze te genezen. Tussen de graspollen broeden veel vogels, zoals de kieviet, tureluur, grutto en scholekster. Na De Apotheek kom je bij de Hoge Berg, het oudste en hoogste gedeelte van Texel. Het is geen zandduin, maar een stuwwal van keileem uit de ijstijd. Bij helder weer kun je vanaf hier het hele eiland overzien. Restaurant 't Pakhuus, in

de haven van Oudeschild, is een leuke plek om de wandeling af te sluiten met een lunch, diner of gewoon een kop koffie.

De fietsroute leidt je behalve langs Hoge Berg ook naar enkele zogenaamde natte natuurgebieden van Natuurmonumenten in Lage Land, zoals Dijkmanshuizen en Troelje. Vanaf de weg kun je de vogels die bij het water zitten gemakkelijk zien. In het voorjaar broeden hier onder meer de grutto en tureluur en bij hoogwater komen er veel wadvogels. De route gaat in een grote boog om Den Burg heen, waarbij je ook de andere kant van Texel aan-doet. Hier ligt iets ten zuiden van De Koog Ecomare, een educatief centrum waar zeehonden en vogels worden opgevangen. Dit centrum, waar je alles te weten komt over de wadden en de Noordzee, is ook heel leuk voor kinderen. Zo kun je er elke dag zien hoe de zeehonden worden gevoerd.

Mountainbikers komen op Texel goed aan hun trekken. Aan de westkant van het eiland, in het beboste gebied tegen de duinen aan, is een gemarkeerde mountainbikeroute uitgezet. Een stevige route met korte, snelle bochten en kleine klimmetjes. Voor wie zich eens lekker sportief wil uitleven.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5,5 km

fietsroute → 41 km

mountainbikeroute → 7,9 km

adressen & openingstijden

De Pastorie

De Ruyterstraat 128, Oudeschild

T (0222) 313 985, www.depastorie.nl

Texel Yurts

De Ruyterstraat 36, Oudeschild

T (0222) 322 100, www.texelyurts.nl

Maritiem en Juttersmuseum

Barentszstraat 21, Oudeschild

T (0222) 314 956, www.texelsmaritiem.nl

Open sep-jun di-za 10.00-17.00 uur, zo 12.00-17.00 uur;

jul-aug ma-za 10.00-17.00 uur, zo 12.00-17.00 uur

't Pakhuus

Haven 8, Oudeschild

T (0222) 313 581, www.pakhuus.nl

Open dagelijks 12.00-21.00 uur, jan-mrt ma gesloten

Ecomare

Ruijslaan 92, De Koog

T (0222) 317 741, www.ecomare.nl

Open dagelijks 9.00-17.00 uur

Entree volwassenen € 8; kinderen 4 t/m 13 jaar € 5

Honden zijn niet toegestaan

bossen, heide en schraal grasland

Kaapse Bossen

Sinds 2003 maken de Kaapse Bossen deel uit van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Een natuurpark dat zich uitstrekt van Driebergen-Rijsenburg tot Rhenen. Het landschap varieert van heide-velden, bossen en stuifzandvlaktes tot uiterwaarden en klassieke landgoederen.

Tussen Doorn en Maarn liggen de Kaapse Bossen, die in beheer zijn van Natuurmonumenten. De bossen danken hun exotische naam aan Hendrik Swellengrebel die rond 1750 dit gebied bezat. Hij was jarenlang gouverneur van de Kaapkolonie in Zuid-Afrika en vond de natuur hier erg op sommige delen van de Kaapstreek lijken. De bossen zijn heerlijk om doorheen te wandelen. Een niet al te intensieve en gemarkeerde wandelroute (de rode route) start bij de parkeerplaats Kaapse Bossen langs de N225 en op de Helenaheuvel. Hier bevindt zich ook Châlet Helenaheuvel, een zeshoekig gebouwtje waarin een restaurant is gevestigd. Vooral het terras met uitzicht op een stuk heide is een leuke plek om de wandeling te beginnen of eindigen.

De wandelroute leidt je onder andere naar de Kaap, een houten uitzichttoren van ruim 25 meter hoog. Heel vroeger stond op deze plek een ijzeren toren, gebouwd door familie Van der Lee. Zij bezaten het gebied na de Swellengrebels en stelden het bos tegen een kleine vergoeding open voor publiek. Om het aantrekkelijk te maken plaatsten ze ook enkele attracties, zoals de Kaap. Als je zin hebt om de trappen van de Kaap te beklimmen, word je beloond met een fraai uitzicht over de Utrechtse Heuvelrug en veel verder. Bij helder weer kun je zelfs de domtoren in Utrecht zien.

Probeer als het even kan de Kaapse bossen in de herfst te bezoeken. Naast de prachtige kleuren en heerlijke bosgeur, zie je langs de lanen en paden heel veel verschillende paddenstoelen. Vliegenzwam, eekhoorntjesbrood, rodekoolzwam, kleverig koraalzwammetje en koningsmantel: je kunt ze allemaal tegenkomen. Ben je gefascineerd door het schimmelerijk in het bos? Ga dan zeker mee op paddenstoelenexcursie in de Kaapse Bossen.

Het gebied om de Kaapse Bossen heen is ook zeer de moeite van het verkennen waard. Met de fiets kun je een mooie tocht langs de randen van het Nationaal Park maken. In de dorpen die je onderweg aandoet, zijn ook genoeg plekken om even lekker te pauzeren. Ga in Doorn bijvoorbeeld lunchen bij Brasserie Rodestein of proef kaas bij Kaasboerderij Doornvoort. Geen zin in eten? Bezoek dan Huis Doorn, dat vooral bekend werd door het verblijf van de laatste Duitse keizer Wilhelm II na de Eerste Wereldoorlog. In het museum kun je de weelderige inrichting van de voormalige keizer bewonderen. Of maak er echt een dagje uit van en ga na afloop van een wandel- of fietstocht 's avonds heerlijk biologisch eten in het strak ingerichte restaurant Groenland in Driebergen-Rijsenburg.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
fietsroute → 43 km

adressen & openingstijden

Châlet Helenaheuvel

Sint Helenaheuvel 2, Doorn

T (0343) 412 062, www.helenaheuvel.nl

Open apr-okt di-zo 10.30-17.30 uur; nov-mrt za-zo 10.30-17.30 uur

Brasserie Rodestein

Sitiopark 10, Doorn

T (0343) 412 409, www.rodestein.nl

Open di-zo 12.00-22.00 uur

Kaasboerderij Doornvoort

Langbroekerweg 15, Doorn

T (0343) 415 974, www.doornvoort.nl

Open di-vr 9.00-12.30 uur, za 9.00-16.00 uur

Huis Doorn

Langbroekerweg 10, Doorn

T (0343) 421 020, www.huisdoorn.nl

Groenland

Hoofdstraat 155, Driebergen-Rijsenburg

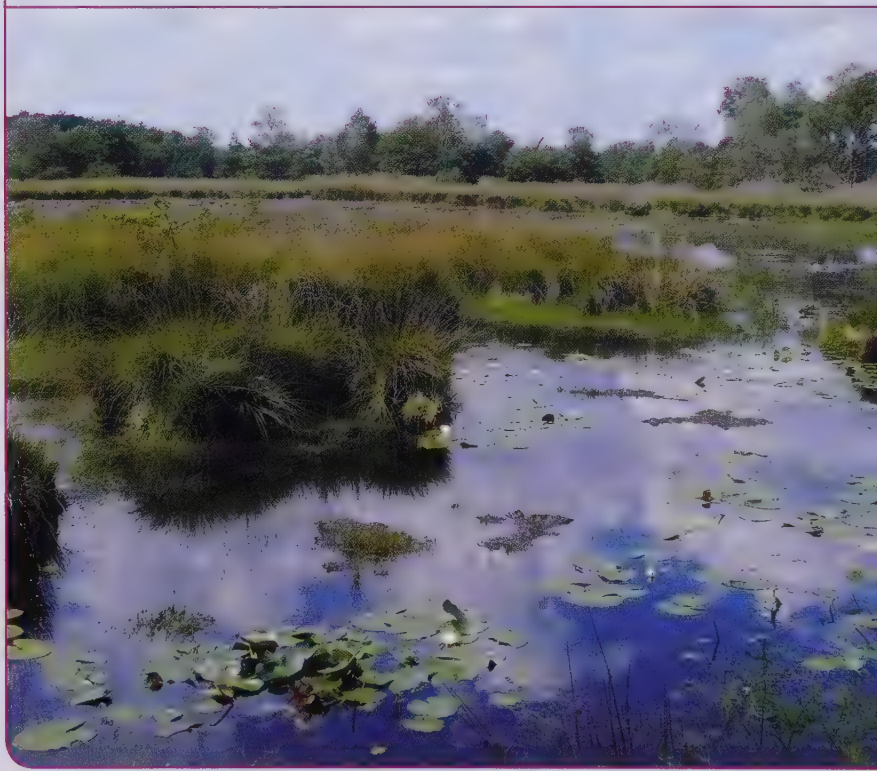
T (0343) 518 673, www.restaurantgroenland.nl

Open dagelijks vanaf 17.30 uur

sprookjesachtig heidelandschap

Kampina

Kampina is een landschap als uit een sprookje. Je kunt er uren eindeloos staren over de uitgestrekte heidevelden of heerlijk wegdromen aan de rand van een van de vele vennen. En... genieten van de stilte om je heen.

In dit typisch Brabantse natuurgebied zie je afwisselend heide, bossen, beken en vennen. Veel verschillende vogelsoorten vinden hier hun stekje. Je hebt kans om een boomvalk of een wulp te spotten, bijvoorbeeld vanaf het vogelkijscherm bij het Ganzenven. Tijdens de vogeltrek komen er soms zelfs kraanvogels naar Kampina om te rusten en te eten. Dat er in de bossen veel blauwe bosbessen groeien, zie je aan de poepsporen die de vogels overal achterlaten. Als ze nog wat van de besjes hebben overgelaten, kun je er zelf natuurlijk ook even van proeven.

Kampina is uitermate geschikt om te genieten van al het natuurschoon en de immense stilte om je heen. Er zijn volop fiets- en ruitersporen in het gebied, maar de beste manier om al het moois op je te laten inwerken is door een wandeltocht te maken. Je vindt hier talloze wandelpaden en er lopen zeven gemarkeerde wandelroutes, van 4 tot 8 kilometer. Ook vind je er een rolstoelpad van 2,5 kilometer. Al wandelend kom je misschien de IJslandse paarden tegen die in dit gebied grazen. Natuurmonumenten zet ze samen met een kudde runderen in om de bodem vrij te houden van allerlei opkomende planten en struiken. Zo blijven de heidevelden en het bos open.

Vooral de vennen in Kampina zijn adembenemend mooi, zeker wanneer ze er in de zomer, omringd door groen, zo open en rim-pelloos bij liggen.

Wil je wat actievers doen, dan kun je natuurlijk ook je nordic walkingpoles meenemen naar Kampina. De witte wandelroute leent zich uitstekend voor een nordic walkingtocht. Ook om het gebied heen is voldoende moois te zien. Stap op de fiets en je kunt met behulp van een handig netwerk aan fietspaden, verbonden door middel van knooppunten, de bijzondere omgeving van Kampina verkennen. Fiets bijvoorbeeld door het dorpje Lennisheuvel, waar je bij boerderijwinkel De Schoffel allerlei biologische producten, zoals fruit, groenten en zuivel, kunt kopen. Of proef er van de heerlijk zoete honing uit de eigen imkerij. Kampina grenst aan het eveneens vennenrijke gebied de Oisterwijkse Bossen en Vennen. Het fietsknooppuntennetwerk loopt ook die richting op, dus je kunt eventueel een langere tocht maken door beide gebieden. Fiets in ieder geval even richting de Posthoornseweg, waar je een paar fijne terrassen vindt om midden in de natuur te genieten van een welverdiende pauze. Bij Boshuys Hermitage bijvoorbeeld, of bij Uitspanning de Posthoorn, waar kinderen bovendien lekker kunnen klauteren in de speeltuin.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
fietsroute → 21 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Oisterwijk

Van Tienhovenlaan 5, Oisterwijk

T (013) 521 92 09

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur; nov-mrt di-zo 10.00-16.00 uur

De Schoffel

Mijlstraat 34, Boxtel (Lennisheuvel)

T (0411) 682 341, www.deschoffel.nl

Open wo 10.00-19.30 uur, do-vr 13.00-17.00 uur, za 10.00-16.00 uur

Uitspanning de Posthoorn

Posthoornseweg 8, Oisterwijk

T (013) 528 32 64, www.posthoornoisterwijk.nl

Open dagelijks 10.00 uur

Boshuys Hermitage

Posthoornseweg 5b, Oisterwijk

T (013) 528 60 44, www.boshuyshermitage.nl

Open dagelijks vanaf 10.00 uur

Landgoed en esdorpen

De Klencke

Ten oosten van het Drentse plaatsje Oosterhesselen ligt midden in de bossen een eeuwenoude havezate. Dit landhuis behoort bij Landgoed De Klencke, dat behalve loofbossen een groot heidegebied en landbouwgronden met bijbehorende boerderijen omvat.

Met gemak waan je je op Landgoed De Klencke in vroeger tijden, want moderne fratsen zijn hier ver te zoeken. De boerderijen die je tegenkomt ademen nog de sfeer van weleer. En, hoewel je de havezate zelf niet vanbinnen kunt bekijken, proef je ook vanaf de oprijlaan al hoe het leven hier vroeger geweest moet zijn. Dat er een rijke edelman woonde is wel duidelijk, want het huis, uit 1670, is prachtig gedecoreerd.

Landgoed De Klencke ligt in het beekdal van het Drostendiep, een ideaal wandelgebied. Natuurmonumenten heeft in het gebied twee mooie gemarkeerde wandelroutes uitgezet. Je komt dan natuurlijk langs het landhuis en door de omringende bossen, maar je wandelt ook over de heide, waar vooral de grillig gevormde jeneverbesstruiken opvallen. Een eindje verderop loop je een stuk langs het Drostendiep, en kijk je uit over een aantal vochtige graslanden. Op De Klencke voelen veel diersoorten zich thuis. Er leven acht verschillende soorten vleermuizen en tientallen vogelsoorten, waaronder de kerkuil en de groene specht. Ze hebben het prima naar hun zin omdat er in de bossen, in het ruige struikgewas en tussen de houtwallen heel veel plekjes zijn waar ze een veilig heenkomen kunnen zoeken.

De Klencke is ook uitstekend geschikt om al fietsend te verkennen. Er loopt een ANWB-route door, die je langs de dorpjes Gees, Oosterhesselen en Aalden voert. In deze oude esdorpen vind je nog talloze oorspronkelijke Saksische boerderijen, veelal gebouwd met natuurlijke materialen als hout, gevlochten riet en twijgen. Gees en Oud-Aalden hebben dan ook een beschermd dorpsgezicht. In Gees wacht je nog een verrassing, want daar kun je bij Talenti, ook weer in een 200 jaar oude boerderij, genieten van een heerlijke ijscoupe. Als je het lastig vindt om te kiezen, ga dan voor het proefbord met wel 24 verschillende smaken (voor meerdere personen natuurlijk!). Ga eenmaal weer op de fiets nog even op zoek naar de zwerfkei in de Dorpsstraat. Het is de grootste zwerfkei van Nederland.

Ook het dorpje Oosterhesselen is een bezoekje waard. Daar vind je bijvoorbeeld kaasboerderij De Kloosterhoeve. Je kunt er op het terras onder de grote eik genieten van een kopje koffie of een zelfgemaakt ijsje. Vergeet niet om even rond te neuzen in de winkel, waar je Drentse 'Kruud'n hussel-kaas' en andere typisch Drentse streekproducten kunt kopen. Aan dezelfde weg kun je bij Schots restaurant The Highlands terecht voor een lekkere high tea of een stevige Schotse lunch.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 8 km
fietsroute → 25 km

adressen & openingstijden

Kaasboerderij De Kloosterhoeve

Burgemeester de Kockstraat 44, Oosterhesselen

T (0524) 581 891

Open ma-do 15.00-18.00 uur, vr 9.30-12.15 uur,

13.15-18.00 uur en 19.00-20.30 uur, za 9.30-12.15 uur en 13.15-16.30 uur

The Highlands

Burgemeester de Kockstraat 33, Oosterhesselen

T (0524) 581 329, www.hetwapenvanoosterhesselen.nl

Open wo-za vanaf 14.00 uur, zo vanaf 12.00 uur

Koffie- en ijssalon Talenti

Dorpsstraat 25, Gees

T (0524) 581 199, www.talenti.nl

Open apr-mei di-zo 11.00-19.00 uur; jun-aug dagelijks 10.00-22.00 uur;

sep-okt di-zo 11.00-19.00 uur; nov-mrt za-zo 11.00-17.00 uur

Havezate De Klencke

Klenkerweg, Oosterhesselen

natuur bij de stad

Landgoed De Haar

Aan de rand van Utrecht ligt het zeshonderd jaar oude landgoed De Haar. De tijd lijkt hier te hebben stilgestaan. Oude boerderijen, boomgaarden, mooie kerkenpaden en het kasteeldorpje Haarzuilens vormen samen de ingrediënten voor een heerlijk dagje natuur dicht bij de stad.

Landgoed De Haar, een stuk grond dat in bezit is van Natuurmonumenten, is volop in ontwikkeling. Hier wordt al het mogelijke gedaan om de natuur dichterbij de mens te brengen. Zo wordt de prachtige eendenkooi uit 1740 hersteld, de oude moestuinmuur gerestaureerd en de bestaande boomgaard toegankelijk gemaakt voor publiek. Kinderen worden bij al deze herstelwerkzaamheden niet vergeten; straks kunnen ze een echte boomhut in een fruitboom maken of lekker ravotten in de drassige weilanden. Maar zover is het nog niet. Je kunt al wel mooi wandelen in het deelgebied Klein-Limburg, aan de noordkant van het landgoed.

Midden op het landgoed ligt Kasteel De Haar, dat in beheer is van Stichting Kasteel De Haar. Het is een echt sprookjeskasteel met torens, rood-witte luiken, een slotgracht en ophaalbrug. Naast een rondleiding in het kasteel zelf zijn de fabuleuze kasteeltuinen met stokoude bomen, vijvers, bruggetjes en lange lanen mooi om doorheen te wandelen. De tuinen zijn in verschillende stijlen aangelegd: de Engelse landschapsstijl en de strakke Franse barokstijl wisselen elkaar af. In het park kun je bij koffie- en theeschenkerij Het Tuynhuis met uitzicht op het kasteel iets drinken of eten. Overigens mag je op de speelweide van het landgoed picknicken. Als je het feestelijk wilt aanpakken, bestel je een mand bij

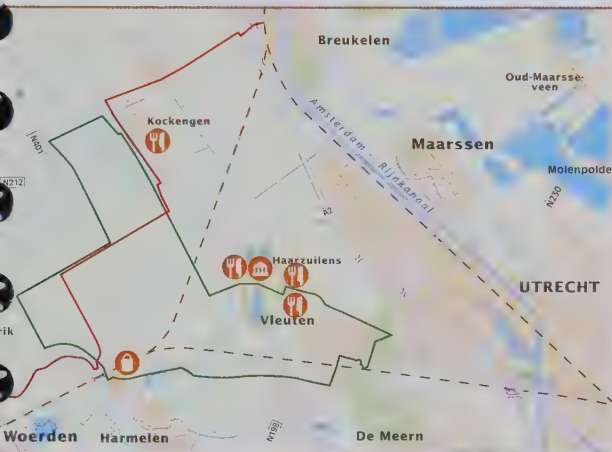

Het Tuynhuis. Je kunt voor eten en drinken ook terecht in het aangrenzende dorp Haarzuilens. Hier vind je de restaurants 't Wapen van Haarzuylen en De Vier Balken.

Het gebied om het landgoed heen kun je zowel per fiets als te voet verkennen. Het landgoed ligt in een veenweidegebied, een uniek weidelandschap met rechte stroken land en smalle sloten. Het strokenpatroon is nog een overblijfsel van de ontginning van dit oude veengebied. De fietsroute loopt gedeeltelijk over het landgoed. Ben je meer een wandelaar, dan kun je door het mooie veenweidegebied een stevige wandeling maken die van Woerden naar Breukelen gaat. Je komt dan niet langs landgoed De Haar of Haarzuilens, maar wel door het open Groene Hart direct ten westen van het landgoed. Zowel op de fiets- als op de wandelroute doe je het oude dorpje Kockengen aan. Hier kun je in een van de mooiste dorpskerkjes van de provincie Utrecht even pauzeren bij Abrona Kunst & Koffie.

→ tip

proef onderweg de producten uit het Groene Hart. Bij kaasboerderij Koppers haal je de lekkerste zuivelproducten, bij fruittuin De Ooievaar bieden ze in het seizoen de mooiste kersen aan.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 12-17 km
fietsroute → 27 km

adressen & openingstijden

Kasteel De Haar

Kasteellaan 1, Haarzuilens

T (030) 677 85 15, www.kasteeldehaar.nl

Alleen te bezichtigen tijdens rondleidingen. Kijk voor de tijden op de website.

't Wapen van Haarzuylen

Brink 2, Haarzuilens

T (030) 677 19 98, www.wapen-van-haarzuylen.nl

Open wo-zo vanaf 11.00 uur

De Vier Balken

Brinkstraat 3, Haarzuilens

T (030) 677 12 68, www.vierbalken.nl

Open di-zo vanaf 12.00 uur

Abrona Kunst & Koffie

Nieuwstraat 12, Kockengen

T (0346) 240 276, www.kunstenkoffieabrona.nl

Open ma-za 10.00-16.00 uur

Fruittuin De Ooievaar

Breudijk 56b, Harmelen

T (030) 606 20 39

Open jun-aug dagelijks 9.00-22.00 uur; sep-mei di-za 9.00-17.00 uur

voormalige mijnbossen

Laurabossen

De Laurabossen waren vroeger een productiebos voor de mijnbouw, maar inmiddels heeft de natuur het er voor het zeggen. Het is een gevarieerd bos, met behalve grove dennen ook veel loofbomen. Je kunt er heerlijk paardrijden, wandelen, fietsen of mountainbiken.

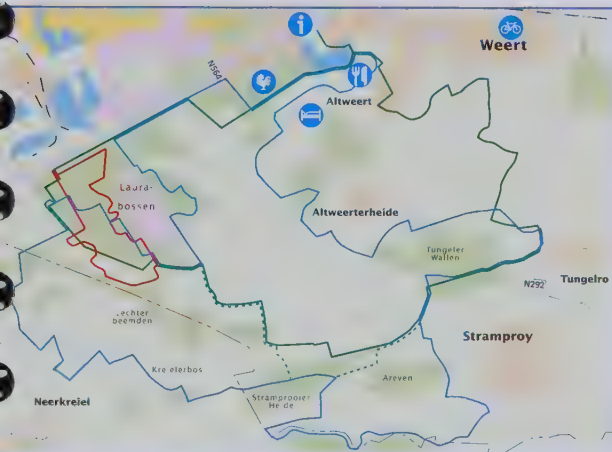
Sinds Natuurmonumenten de Laurabossen in 1996 in beheer kreeg zijn er verschillende recreatiemogelijkheden ontwikkeld. Er is een bewegwijzerde wandelroute, waarbij je langs diverse informatiepanelen komt die alles over de natuur in het gebied vertellen. Je hebt ook grote kans oog in oog te komen staan met de Schotse hooglanders die in het gebied grazen. Ze zien er vrij gevaarlijk uit, maar de beesten doen geen kwaad. Toch kun je het beste afstand bewaren, want het blijven wel wilde dieren. Op sommige open plekken in het bos zul je nog kleine heideveldjes tegenkomen. De Schotse hooglanders helpen mee om deze vrij te houden van grassen en andere begroeiing.

Door het gebied loopt een uitgebreid netwerk van fiets-, mountainbike-, ruiter- en menpaden. Als je de Laurabossen op de fiets wilt verkennen, dan kun je gebruikmaken van het handige fietsroutenetwerk, waarbij je aan de hand van knooppunten desgewenst je eigen route kunt samenstellen. De fietsroute in dit boekje voert je behalve door de Laurabossen ook langs enkele andere gebieden van Natuurmonumenten, zoals het moerasbos Wijffelterbroek en het dennenbos Tungelerwallen. Het is een goed idee om ook de IJzeren Man in je route op te nemen. Dat is een natuurgebied dat vernoemd is naar de graafmachine die er begin

20e eeuw zand uitgroef voor de aanleg van de spoordijk Weert-Eindhoven. Er bleef een flinke plas over, waar zich nu een groot recreatiegebied omheen bevindt met onder meer een zwembad, een natuurcamping, een kinderboerderij en een Natuur- en Milieucentrum. Hier kun je van heel dichtbij kennismaken met de natuur. Er zijn ook een insectentuin en een bijenhal. Bij de kinderboerderij kunnen kinderen 's ochtends meehelpen om de dieren te voeren, van schapen en geiten tot ezels en kippen. In de buurt vind je verder het restaurant Parc De IJzeren Man, waar je op het terras van de paarden van de aangrenzende paardenhouderij kunt genieten.

Houd je van paardrijden, dan bieden de Laurabossen ook voldoende mogelijkheden. Er zijn diverse ruitersporen en routes voor aangespannen paarden. Voor de mountainbiker bieden de Laurabossen een goede gelegenheid om de kuit te trainen. Er zijn weinig hoogteverschillen, maar je komt wel over een aantal flink rulle zandpaden en vooral het stuk net over de Belgische grens is behoorlijk ruig en hobbelig. Een fijne uitdaging voor de echte sportieveling dus!

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
mountainbikeroute → 45 km
fietsroute → 27 km

adressen & openingstijden

Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man

Geurtsvenweg 4, Weert

T (0495) 524 893, www.ijzerenmanweert.nl

Open mei-okt di-zo 13.00-17.00 uur; nov-apr di-zo 13.00-16.00 uur

Restaurant Parc De IJzeren Man

IJzerenmanweg 4, Weert

T (0495) 548 808, www.parcdeijzerenman.nl

Open di-vr 11.30-14.30 uur en 17.00-21.30, za-zo 17.00-21.30 uur

Kinderboerderij De IJzeren Man

Geurtsvenweg 7, Weert

Open apr-okt ma-do 10.00-16.00 uur, za-zo 10.00-14.00 uur

Natuurkampeerterrein Wega

Kruisbergenweg 2, Weert

T (0493) 494 922, www.natuurkampeersite.nl

Rijwielshop Weert

Stationsplein 17a, Weert

T (0495) 535 121

nieuwe waddennatuur

Lauwersmeer

Op de grens van Groningen en Friesland ligt Nationaal Park Lauwersmeer. In deze voormalige uitloper van de Waddenzee is na afdamming een nieuw landschap tot leven gekomen. Geniet er van ongestoorde natuur met ruige rietkragen, bos en veel water!

In 2003 is het Lauwersmeer uitgeroepen tot Nationaal Park. Natuurmonumenten beheert een klein deel van dit levendige natuurgebied: de Bantpolder. Dit is een vogelweide waar je in de wintermaanden duizenden ganzen kunt zien; in het voorjaar broeden er tureluurs en grutto's. Het gebied is alleen bepaalde delen van het jaar toegankelijk en uitsluitend tijdens excursies (kijk op www.natuurmonumenten.nl voor een overzicht). Maar ook vanaf de weg tussen Lauwersoog en Anjum kun je het landschap mooi overzien. In juni geeft de grote hoeveelheid rietorchissen, een beschermde orchideeëensoort, de velden een magnifieke paarse gloed.

In andere delen van Nationaal Park Lauwersmeer, waarvan de meeste door Staatsbosbeheer worden beheerd, kun je wel vrij wandelen, fietsen of varen. De ultieme manier om het gebied te verkennen is vanaf het water. Een kano of sloep huren kan bij een van de vele verhuurmogelijkheden in het gebied, bijvoorbeeld bij De Brandgans of Waddeninzicht. Bij Watersportcentrum De Lauwer kun je ook terecht voor zeil- of surflessen. Vooral voor die laatste sport is het Lauwersmeer een geliefd gebied. Op het Lauwersmeer kun je overigens ook prima vissen, op brasem of snoekbaars. Een dagje Lauwersmeer is eigenlijk niet compleet zonder een visje te eten, maar heb je geen zin om er zelf eentje te vangen, dan kun

je op talloze plekken terecht voor een versgebakken exemplaar. Bij Herberg de Pater of bij Het Booze Wijf bijvoorbeeld. Het Booze Wijf is meteen infopost van het Nationaal Park. Je kunt behalve in een bootje ook op de fiets stappen en het gebied vanaf de omliggende dijken bewonderen. Je komt dan onder andere langs het Lauwersmeerpaviljoen in Oostmahorn, waar je kunt neerstrijken op een fijn terras met weids uitzicht over het meer. Of neem een kijkje bij het Visserijmuseum in Zoutkamp.

Wandelmogelijkheden zijn er ook volop in het Lauwersmeergebied. Er zijn tien gemarkeerde wandelingen van Staatsbosbeheer, die allemaal een eigen unieke sfeer hebben. Wandel bijvoorbeeld het Orchideeënpad of de Vogelroute. Ook rondom het Lauwersmeergebied heb je veel wandelmogelijkheden. Er zijn in de omgeving meerdere historische wandelpaden uitgezet, samengesteld uit paden die vroeger vaak een bijzondere functie hadden, zoals schoolpaden of pelgrimsroutes (zie www.historischepad.nl). Of maak een wandeling over de bodem van de zee. Met wadgids Lammert Kwant kun je ten westen van het Lauwersmeer een bijzondere wadlooptocht maken naar Engelsmanplaat of, voor de meer gevorderden, naar Ameland of Schiermonnikoog. Lekker ploeteren door het slik, een werkelijk onvergetelijke ervaring!

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
fietsroute → 38 km
wandelroute → 7 km
vaarroute → 21 km

adressen & openingstijden

Restaurant Het Booze Wifj/Camping Lauwersoog

Strandweg 5, Lauwersoog

T (0519) 349 133, www.lauwersoog.nl

Open apr-okt dagelijks 11.00-21.00 uur; nov-mrt vr-zo 12.00-21.00 uur

Lauwersmeerpaviljoen Oostmahorn

Oostmahorn 29, Oostmahorn

T (0519) 321 236, www.oostmahorn.com

Open Pasen-okt dagelijks vanaf 10.00 uur;

nov-Pasen di-vr vanaf 11.30 uur, za-zo vanaf 10.00 uur

De Brandgans

Sylsterwei 27, Dokkumer Nieuwe Zijlen

T (0511) 408 579, www.vvvdokkum.nl/debrandgans.htm

Herberg De Pater

Sylsterwei 26, Dokkumer Nieuwe Zijlen

T (0511) 408 245, www.herbergdepater.nl

Open mei-sep di-zo vanaf 12.00 uur; okt-apr wo-zo vanaf 12.00 uur

Watersportcentrum De Lauwer

Noordergat 8, Lauwersoog

T (0519) 349 000, www.delauwer.nl

struinen door stuifzand

Leuvenumse Bossen

Leuvenumse Bossen is een uniek gevarieerd natuurgebied op de Noordwest-Veluwe, vlak bij het Veluwemeer. Je vindt er een uitgestrekte stuifzandvlakte en honderden hectares aan natuurlijk bos waar je eindeloos kunt dwalen.

Natuurgebied de Leuvenumse Bossen bestaat uit vier deelgebieden, die elk zo hun eigen charmes hebben. In het Hulshorsterzand voel je je soms midden in een woestijn. Het bestaat uit open stuifzandvlaktes, hoge zandduinen en heideveldjes. Vroeger zag het hele gebied er ongeveer zo uit, maar inmiddels hebben bossen de overhand. Door het gevarieerde Leuvenumse Bos stroomt de Leuvenumse Beek en in Leuvenhorst vind je grove dennenbossen. Het Cyriasische Veld ten slotte is een mooi heidegebied.

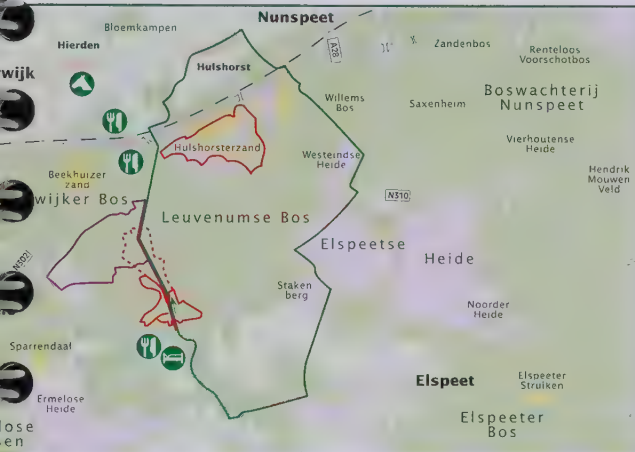
Vanaf de parkeerplaats bij hotel-restaurant Het Roode Koper kun je verschillende routes door het gebied starten. Natuurmonumenten heeft er vijf gemarkeerde wandelroutes uitgestippeld, waaronder een rolstoelpad. De Roode Koperoute voert je bijvoorbeeld langs de Leuvenumse Beek en langs een waterval waar vroeger een papiermolen stond. Als je een wat pittiger route aankunt, ga dan naar het Hulshorsterzand. De route hier is een flinke 'survivaltocht', want een groot deel moet je door het mulle zand ploegen. Geen gemakkelijke klus, zeker tijdens een warme zomerdag. Maar je moeite wordt beloond met prachtige uitzichten.

Wil je liever een paard het zware werk laten doen? Maak dan een rit over de vele ruiter- en menpaden die door het gebied lopen.

Een begeleide buitenrit kun je maken met bijvoorbeeld manege De Zomerstee. Het geeft een enorm gevoel van vrijheid om hier met de wind in je haren door de bossen of over de zandvlaktes te razen. Of maak met Stal De Pelsakker een huifkartocht met het grootste paardenras ter wereld, de Shire. Ook op de fiets voel je hier al gauw helemaal tot rust komen. De frisse geuren van het bos doen zo weldadig aan dat je hier graag langer dan een dag zou willen blijven. Overnachten kan bij Het Roode Koper, waar je overigens ook heerlijk kunt lunchen of high tea'en. Er zijn meer leuke plekjes in de buurt waar je tijdens je verkenningstocht door het gebied even kunt bijkomen met wat lekkers. Bij 't Hof van Hulshorst bijvoorbeeld, bij het unieke treinrestaurant Railroads of bij het pas gerenoveerde De Zwarte Boer.

Hoewel de Leuvenumse Bossen geen gemarkeerde nordic walkingroutes kent, is het wel een heel geschikt gebied voor deze sport. Je kunt op eigen gelegenheid een van de 'gewone' wandelpaden volgen, maar het is ook leuk om een mooie tocht onder begeleiding van een instructeur en gids te maken. Dat kan met Nordic Walking 4 Fun. Je wandelt dan bijvoorbeeld van 't Hof van Hulshorst naar de Leuvenumse Beek en terug.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

ruiterroute → 11 km
 wandelroute → 5 km
 fietsroute → 25 km
 wandelroute → 7 km

adressen & openingstijden

't Hof van Hulshorst

Hierderweg 14, Hulshorst

T (0341) 452 128, www.hofvanhulshorst.nl

Open zomer di-zo vanaf 12.00 uur;

winter do-vr vanaf 17.00 uur, za vanaf 14.00 uur, zo vanaf 12.00 uur

Treinrestaurant Railroads

Hierderweg 14, Hulshorst

T (0341) 453 991

Open zomer di-zo vanaf 12.00 uur;

winter do-vr vanaf 17.00 uur, za vanaf 14.00 uur, zo vanaf 12.00 uur

Het Roode Koper

Jhr. Dr. C.J. Sandbergweg 82, Leuvenum (Ermelo)

T (0577) 407 393, www.roodekoper.nl

Open dagelijks vanaf 10.00 uur, keuken open 12.00-14.30 uur en 18.00-21.30 uur. Reserveren voor lunch en diner is gewenst

Nordic Walking 4 Fun

(Adres niet op kaartje)

Kastanjelaan 9, Harderwijk

T (06) 246 050 82 of (0341) 419 365, www.nordicwalking4fun.nl

Brabantse woestijn

NP De Loonse en Drunense Duinen

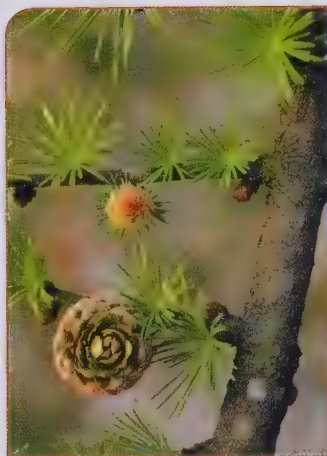
In De Loonse en Drunense Duinen vraag je je beslist af of je misschien in de Sahara bent beland. Dat geldt zeker als je het gebied bezoekt op een hete zomerdag, wanneer het kwik hier een paar graadjes extra stijgt.

De bijzondere zandvlakte van Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen is een van de grootste levende stuifzandgebieden van West-Europa. Het gebied kent een indrukwekkende geschiedenis. Poolwinden bliezen in de laatste ijstijd het zand omhoog. Sinds die tijd hebben de duinen verschillende gedaantes gehad, van oerbos tot uitgestrekte heidevelden waar de boeren uit de buurt hun vee lieten grazen. Nu vind je er een gevarieerd gebied van zandvlaktes, heuvels en bossen, met aan de rand talloze leuke dorpjes en fijne pleisterplaatsen om even uit te rusten van een actieve tocht door het gebied.

Uitspanning De Rustende Jager en herberg De Drie Linden vormen een prima vertrekpunt voor een verkenningstocht door De Loonse en Drunense Duinen. Er lopen fietspaden, wandelroutes, een mountainbikeroute en ruiterpaden langs. Natuurmonumenten heeft diverse wandelroutes uitgezet, maar je mag overal in het zandgebied vrij struinen. De duinen zijn ook uitermate geschikt voor nordic walking. Bedenk wel dat een tocht door de zandheuvels niet geheel zonder moeite gaat vanwege het mulle zand waar je doorheen moet ploegen! Maar ook de bomen moeten het afleggen tegen wind en zand. Soms zie je een boom waarvan alleen de kruin nog boven het zand uitsteekt. De rest is ondergestoven.

Toch zit er volop leven in deze woestijn. Je vindt in het zand allerlei planten, korstmossen en mossen en in de omringende bossen hebben reeën en dassen het uitstekend naar hun zin.

Mountainbiken gaat door het zand niet zonder slag of stoot, maar de route vormt met zijn steile klimmetjes en afdalingen wel een fijne uitdaging voor de ervaren mountainbiker. Als je het jezelf gemakkelijker wilt maken, stap je op een gewone fiets en maak je aan de hand van het fietsroutenetwerk een mooie tocht langs de rand van De Loonse en Drunense Duinen. Je kunt dan genieten van al het natuurschoon, maar ook van de Brabantse gastvrijheid. Bij talloze leuke adresjes kun je koffiedrinken of lunchen. Behalve De Rustende Jager en De Drie Linden kun je bijvoorbeeld terecht bij Bosch en Duin of De Roestelberg. Of ga kijken bij een van de vele Duinboeren, die hun bedrijven openstellen voor bezoekers (zie www.duinboeren.nl) en waar je vaak ook streekproducten kunt kopen. Vooral een kijkje bij bosbessenkweker Piet Smeekens, mét natuurterras, is een aanrader.

→ tip

bezoek De Loonse en Drunense Duinen ook eens in de winter; het landschap ziet er dan bekoorlijk uit. Met Natuurmonumenten kun je mee op een spannende midwinterwandeling.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 3,5 km
fietsroute → 30 km
mountainbikeroute → 26 km

adressen & openingstijden

De Rustende Jager
Oude Bosschebaan 11, Biezenmortel
T (013) 511 12 69, www.de-rustende-jager.nl
Open za-do 9.00 uur tot zonsondergang,
Pinksteren t/m aug ook vr 9.00-18.00 uur

Herberg De Drie Linden
Giersbergen 8, Drunen
T (0416) 372 429, www.duinen.nl
Open ma-do en za-zo 10.00-20.00 uur

Bosch en Duin
Oude Bosschebaan 1, Udenhout
T (013) 511 13 85, www.bosch-duin.nl
Open dagelijks vanaf 10.00 uur

Bosbessenkwekerij Piet Smeekens
Duinweg (150 meter na nummer 62), Giersbergen, Drunen
T (06) 254 749 02
Open eind jun-half okt ma-za 13.00-17.00 uur (open als de vlag uithangt)

grillig patroon van land en water

Loosdrechtse Plassen en Wijde Blik

Tussen de Vecht en de Utrechtse Heuvelrug ligt het Vechtplassengebied.

Hoewel veel plassen geliefd zijn bij watersporters, zijn er genoeg plekken waar je volop kunt genieten van echte rust en stilte. Ontdek dit waterrijke gebied per kano, roeiboot of fiets.

Wat in het gebied direct opvalt, zijn de kleine eilandjes en smalle stroken land die je op veel plaatsen aantreft. Dit zijn nog overblijfselen uit de tijd dat hier veen werd afgegraven. Het veen werd in lange stroken uitgestoken (petgaten) en te drogen gelegd op smalle eilandjes (legakkers). In de loop der eeuwen zijn veel legakkers door wind en golfslag verdwenen, waardoor er geleidelijk grote en kleine plassen zijn ontstaan.

De Loosdrechtse Plassen behoren misschien wel tot de bekendste uit het Vechtplassengebied. Er wordt op de verschillende plassen veel aan waterrecreatie gedaan en op mooie dagen kan het hier dan ook erg druk zijn. Gelukkig kun je de drukte goed ontwijken, bijvoorbeeld op de Vuntusplas, waar je een mooie vaartocht kunt maken. Een flink gedeelte van dit beschermde natuurgebied is niet toegankelijk voor motorboten, waardoor je in alle rust naar vogels kunt kijken en luisteren. Misschien hoor je wel een koekeek of zie je een zwarte stern of kiekendief. Ook de waterplanten zijn hier bijzonder fraai. In de zomer vaar je langs hele 'tapijten' waterlelies. Waarschijnlijk zie je de gele plomp ook wel drijven, een waterplant met mooie gele bloemen.

Of je verkent het plassen gebied per fiets. Een leuke fietsroute leidt je om de Loosdrechtse Plassen heen. Je komt langs plaatsen als Breukeleveen, Breukelen en het mooie dorpje Loenen aan de Vecht. Even voorbij Loenen fiets je over de Lambertskade: een schelpenpad dat dwars door de plassen loopt. Rechts ligt de Loenderveense Plas en links kijk je uit over Wijde Blik. Omdat in Wijde Blik behalve veen ook jarenlang zand is gewonnen, is deze plas een van de grootste en diepste van alle Vechtplassen. In de rietkragen rond de plas broeden de grote en kleine karekiet, fuut, meerkoet en rietzanger.

Het voordeel van zo'n populair recreatiegebied is wel dat er genoeg plekken zijn waar je wat kunt drinken of eten. Strijk in Oud-Loosdrecht even neer op het grote terras van Brasserie 't Nieuwe Kompas of haal een lekker ijsje bij Herberg Ambachtelijk Boerderij-ijs. In Loenen aan de Vecht kun je aan het water een pannenkoek eten bij Pannenkoekhuis Vriens. Onderweg zou je ook nog even een museum mee kunnen pakken. Iets voorbij Nieuw-Loosdrecht ligt kasteel-museum Sypesteyn, een kasteel met prachtige tuin waar je als bezoeker ook kunt lunchen of wat kunt drinken.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

vaarroute → 5 km

fietsroute → 28 km

adressen & openingstijden

Jachthaven Manten VOF Bootverhuur

Oud-Loosdrechtsedijk 206, Loosdrecht

T (035) 582 45 51, www.bootverhuur-loosdrecht.nl

Van Wettum Boats B.V.

Horndijk 24, Loosdrecht

T (035) 582 32 90, www.vanwettum.nl

Brasserie Kompas

Oud-Loosdrechtsedijk 203, Loosdrecht

T (035) 582 32 00, www.kompas-loosdrecht.nl

Open ma-zo 12.00-22.00 uur

Herberg Ambachtelijk Boerderij-ijs

Oud-Loosdrechtsedijk 38a, Loosdrecht

T (035) 582 64 85, www.boerderij-ijs.nl

Open za 9.30-16.30 uur

Pannenkoekenhuis Vriens

Oud Over 13-19, Loenen aan de Vecht

T (0294) 231 286

Open wo-zo 12.00-20.00 uur, alleen bij goed weer

stuifzand omringd door historie

Mantingerveld

Het Mantingerveld bestaat uit stuifzandvlaktes met jeneverbesstruiken, eikenbossen, heidevelden, vennen en oude landbouwgronden. Samen vormen ze nu één groot natuurgebied, zodat mens én dier er weer ononderbroken van de ene naar de andere plek kunnen dwalen.

De beste manier om kennis te maken met het Mantingerveld is een wandeling over onder meer het uitgestrekte Mantingerzand. Begin dan bij het dorpshuis De Heugte in Nieuw-Balinge en bekijk eerst de mooie expositie van Natuurmonumenten over dit landschap. Van daaruit kun je een gemarkeerde wandelroute volgen, die overigens ook prima geschikt is voor nordic walking. Je geniet dan van eindeloze vergezichten over de heide en kunt vele jeneverstruiken bewonderen. Vooral in augustus biedt de immense paarse heidevlakte een indrukwekkende aanblik. Voorheen werd hier op een intensieve manier landbouw bedreven, maar Natuurmonumenten zorgt er nu voor dat heide en opgedroogde vennen zich kunnen herstellen. Verdwenen planten en dieren komen hierdoor weer terug. Een kudde schapen en Schotse hooglanders helpen een handje om de heide open te houden, je komt ze vast en zeker tegen. Halverwege de route kun je even uitrusten bij theehuis Voscheheugte. Het bevindt zich in een sfeervol houten gebouwtje, omringd door bossen en een mooi tuinterras. Op het naastgelegen natuurkampeerterrein kun je eventueel meteen blijven overnachten.

Door het Mantingerveld lopen ook enkele fietspaden. Je kunt een mooie route fietsen waarbij je behalve het Mantingerzand ook

de dorpen Westerbork en Aalden aandoet. Als je aan een pauze toe bent, is Museumherberg De Ar in Westerbork een leuke plek. Het is net of je hier in de schoenen van de Drentse boerenjongen Bartje staat. Je wordt er namelijk ruim 100 jaar terug in de tijd geworpen en je kunt er zelfs midden tussen de oude meubels, bedsteden en kookgerei oud-Drentse maaltijden eten. Bruine bonen met spek bijvoorbeeld. In Westerbork is nog meer geschiedenis te vinden. Je kent het natuurlijk van het doorvoerkamp uit de Tweede Wereldoorlog, dat ten noorden van Westerbork is gelegen. In de Hoofdstraat vind je ook een oorlogsgedenkteken.

Voorbij Westerbork vind je het museumdorp Orvelte, waar je je ook weer in vroeger tijden kunt wanen. Onder meer een klompenmakerij, een smederij en een ouderwets snuisterijenwinkeltje geven je een goede indruk van het leven in Drentse dorpen in de 19e eeuw. Verder fiets je naar het dorpje Aalden. Daar kun je een bezoekje brengen aan 't Hoes van Hol-An. Dat is een charmante koffie- en pannenkoekenboerderij, gevestigd in een authentieke oud-Saksische boerderij uit 1668. Drink er een kop koffie met een Drentse wafel of, als je je buik nog niet vol had van de bruine bonen, een dikbelegde pannenkoek.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 12 km

fietsroute → 33 km

adressen & openingstijden

Dorpshuis De Heugte

Lijsterstraat 1, Nieuw-Balinge

T (0528) 321 300, www.dorpshuisnieuwbalinge.eu

Open ma 19.00-23.30 uur, di 9.00-11.30 uur, wo 9.00-11.30 uur en 19.00-23.30 uur, do 19.00-23.30 uur, vr 16.30-24.00 uur, za 22.00-01.30 uur, zo 17.00-21.00 uur

Voscheheugte

Mantingerdijk 8, Mantinge

T (0593) 552 568, www.voscheheugte.nl

Open di-zo 10.30-20.00 uur,

wintermaanden vr vanaf 17.30 uur, za-zo vanaf 12.00 uur

Museumherberg De Ar

Hoofdstraat 42-44, Westerborg

T (0593) 331 533, museumherbergdear.nl

Open apr-okt di-za vanaf 10.00 uur, zo vanaf 11.00 uur;

nov-mrt do-zo vanaf 11.00 uur

't Hoes van Hol-An

Oud-Aalden 11, Aalden

T (0591) 371 268, www.pannenkoekboerderij.nl

Open mrt-nov di-zo 11.00-20.00 uur; jul-aug en Pasen/Pinksteren ook op ma

sloten, vaarten, meren en landjes

Naardermeer

Ingesloten door snelwegen, spoorlijnen en woonwijken ligt het oudste beschermde natuurgebied van Nederland: het Naardermeer. Ondanks de drukke omgeving is het een prachtig verstild gebied met meren, moerasbossen, hooilanden, duizenden vogels en een krioelend onderwaterleven.

Het had iets meer dan een eeuw geleden weinig gescheeld of het Naardermeer was een vuilstortplaats van Amsterdam geworden. Gelukkig kwamen natuurliefhebbers Jac. P. Thijsse en Eli Heimans hiertegen in opstand. Zij richtten in 1905 de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland op en redden daarmee het gebied. Qua uiterlijk is het moerassige Naardermeer in al die jaren erna niet veel veranderd. Kaarsrechte vaarten herinneren nog aan de pogingen om het meer aan het einde van de 19e eeuw droog te leggen voor akkerbouw. Zelfs De Machine, een oud stoomgemaal, staat er nog. En het is nog steeds een gebied waar vogels graag broeden, zoals de zeldzame purperreigers en grote kolonies aalscholvers. Betrekkelijke nieuwkomers zijn de grauwe ganzen. Zij hebben het Naardermeer pas sinds 1989 ontdekt, maar inmiddels broeden er meer dan 200 paren tussen het riet.

Hoe vredig en stil het hier is, ervaar je het best als je onder de begeleiding van een boswachter het water op gaat. In een fluis-terboot vaar je tussen de bijzondere moerasplanten, zoals het paarse moeraskartelblad, spits fonteinkruid en groot nimfkruid. Je vaart over rechte vaarten en kromme slootjes. Een geoefend oor kan tijdens de vaartocht de karekiet, rietzanger of blauwborst horen zingen. Om het natuurschoon van het Naardermeer te ont-

dekken, kun je ook het 'Rondje Naardermeer' lopen: een fikse wandeling waarvoor je geen gids nodig hebt. Vanuit verschillende observatiehutten heb je prachtig zicht op het water en de vogels. Zo kun je in de periode van half april tot eind juni de broedkolonie van de aalscholvers zien. In de bomen zie je de nesten met hongerige jongen hangen. Hun ouders vliegen af en aan met vis.

Niet ver van het Naardermeer liggen twee bijzondere vestingstadjes: Muiden en Naarden-Vesting. Op de fiets kun je een bezoek aan deze oude steden goed combineren met het natuurgebied. Muiden is beroemd om zijn Muider slot, een middeleeuws kasteel dat graaf Floris V liet bouwen en dat als museum is ingericht. Vanuit dit stadje vertrekt ook een leuke vaartocht naar het forteiland Pampus. Eenmaal in Naarden-Vesting wil je misschien wel even naar de bekende woonwinkel van Jan des Bouvrie in het Arsenaal. Al was het alleen maar voor een lekkere lunch in de Brasserie aldaar. In beide stadjes vind je overigens genoeg kroegen en restaurants om te pauzeren of je fietstocht af te sluiten, zoals de cafés Ome Ko of Taveerne de Mol in Muiden en trendy restaurants als Black of Mixit in Naarden-Vesting.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 17 km

fietsroute → 25 km

adressen & openingstijden

Rijksmuseum Muiderslot

Herengracht 1, Muiden

T (0294) 256 262, www.muiderslot.nl

Open apr-okt ma-vr 10.00-17.00 uur, za-zo 12.00-18.00 uur;

nov-mrt za-zo 12.00-17.00 uur

Forteiland Pampus

T (0294) 262 326, www.pampus.nl

Open apr-okt, di-zo

Vertrek veerboot: bij het Muiderslot

Taveerne de Mol

Amsterdamsestraat 24, Muiden

T (0294) 261 269, www.taveernedemol.nl

Open ma-do 12.00-2.00 uur, vr-za 12.00-3.00 uur, zo 12.00-1.00 uur

Studio het Arsenaal/Brasserie

Kooltjesbuurt 1, Naarden-Vesting

T (035) 694 11 44/T (035) 694 91 48 (Brasserie), www.hetarsenaal.nl

Brasserie open ma-za 12.00-22.00 uur, za-zo 18.00-22.00 uur

voormalige zandplaat

Neeltje Jans

Als je op dit eiland rondloopt lijkt het een heel vreemd idee: dertig jaar geleden was het maar een eenvoudige zandplaat. Bij de bouw van de Oosterscheldekering werd deze omgevormd tot werkeiland, maar toen de pijlerdam gereed was greep de natuur haar kans.

Sinds 1986 zorgen weer en wind ervoor dat er een prachtig duinlandschap is ontstaan. Het is onderdeel van het Nationaal Park Oosterschelde en wordt beheerd door Natuurmonumenten en Het Zeeuwse Landschap. Neeltje Jans leent zich er uitstekend voor om lekker te struinen door de jonge natuur en je te laten verrassen door de grote rijkdom aan planten en dieren die je er desondanks al kunt vinden. Er zijn diverse wandelroutes uitgestippeld. Op de rode route dwaal je tussen duindoorns en helmgras door de duinen, maar kun je ook de restanten zien van de enorme klus die hier jaren geleden is geklaard. Je komt bijvoorbeeld langs een reservepijler en de Mattenhaven. Ben je in voor een bijzonder spannende activiteit? Je kunt de reservepijler beklimmen met Zeeland Buitensport en daarna abseilen met uitzicht op de mosselbanken. Ook organiseren ze kajaktochten op de Oosterschelde en de deinende zee.

Neeltje Jans is een belangrijke plek voor vogels, zoals plevieren en de bedreigde dwergstern. Houd je van vogels, wandel dan vanaf de mosselkwekerij naar de vogelkijkhut, vanwaar je een mooi zicht op het vogeleiland hebt. Je kunt ook een kijkje nemen bij het Infoduin, waar je diverse informatieborden over de omliggende natuur vindt. Op deze plek is een breed rolstoelpad aangelegd.

In de buurt vind je het nieuwe informatiecentrum van Nationaal Park Oosterschelde in het Topshuis. Binnen is een ontdek-expositie te bezichtigen en buiten vind je een 'Parelpad' van ongeveer een kilometer. Deze route is vooral leuk voor kinderen, want ze krijgen allerlei opdrachten en kunnen een kijkje nemen bij de getijdenpoelen vol met onderwaterleven als anemonen, krabbetjes en mosselen. Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten organiseren verder jaarlijks diverse excursies, zoals een wandeling langs de vloedlijn, een vollemaanwandeling of een fietsexcursie (zie www.hetzeeuwselandschap.nl).

Fietsen kan ook op Neeltje Jans, maar er zijn geen fietsrondjes. Wel komt de Noordzeeroute (langeafstandsfietsroute) hierlangs. En natuurlijk is ook de stormvloedkering zelf het bezichtigen meer dan waard. Wil je alles weten over de achtergrond van het immense bouwwerk, dan is een bezoek aan Deltapark Neeltje Jans een aanrader. Behalve interactieve expo's vind je er een zeeaquarium, Waterland (waar kinderen lekker met water kunnen spelen) en diverse andere attracties, waaronder een zeehondenshow. Ook een vaartocht langs de Deltawerken is mogelijk en er zijn diverse plekken om wat te eten of drinken. Op de zandplaten zijn vaak zeehonden te zien.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4 of 8 km
rolstoelpad → 500 m

adressen & openingstijden

Infocentrum Nationaal Park Oosterschelde (Topshuis)
Dijkgraaf A.M. Gelukweg 1, Vrouwenpolder
T (0111) 652 702, www.npoosterschelde.nl
Dagelijks 10.00-17.00 uur gratis toegankelijk (onbemand)

Deltapark Neeltje Jans
Faelweg 5, Vrouwenpolder
T (0111) 655 655, www.neeltjejans.nl
Open apr-okt dagelijks 10.00-17.30 uur;
nov-dec wo-zo 11.00-17.00 uur (ook ma-di tijdens vakanties);
jan-mrt wo-zo 11.00-17.00 uur (tijdens vakanties ook ma-di vanaf 10.00 uur)

Zeeland Buitensport
Pieter de Haas
Dorpsplein 2, Serooskerke
T (0111) 672 267, www.zeeland-buitensport.nl

Vogelkijkhut

Infoduin Neeltje Jans

half water, half land

Nieuwkoopse Plassen

Midden in het Groene Hart liggen de Nieuwkoopse Plassen. Het landschap is een wirwar van slootjes, weilanden, boerderijen en enkele grotere plassen waarop 's zomers volop wordt gevaren. Wie zin heeft in stilte, verkent het gebied per kano.

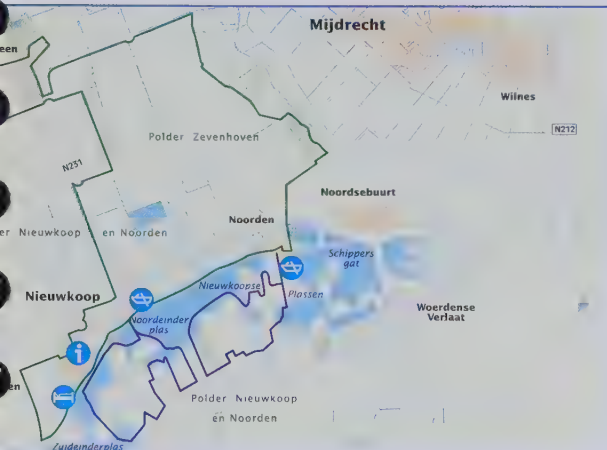
Net als de Reeuwijkse en Loosdrechtse Plassen zijn die van Nieuwkoop ontstaan vanaf de 16e eeuw. Turfstekers staken het veen, dat werd gebruikt als brandstof, af tot onder het grondwaterpeil. De ontstane plassen zijn niet heel diep (wie er ooit heeft gezeild, weet dat er soms nog stukken veen omhoog komen drijven én dat het water soms slechts anderhalve meter diep is), maar werden nooit meer ingepolderd. Ze zijn nu volop in gebruik door recreanten. Ook komen er veel vogels voor. Met een beetje geluk kun je er in het broedseizoen een purperreiger, grote karekiet, zwarte stern en zwartkopmeeuw tegenkomen. Veelgeziene vogels in het gebied zijn de grote zilverreiger, kleine zwaan, roerdomp, krakeend en smient. Wie via de VVV in Nieuwkoop een excursie boekt, kan mee met een fluisterboot en leert van de boswachter veel meer over het gebied.

De helft van de Nieuwkoopse Plassen bestaat, hoewel de naam anders doet vermoeden, uit akkerland: rietland, moerasbos en veenweide. Je verkent de omgeving het best vanaf het water. Zeilen is in de smalle slootjes niet aan te raden, een tocht per kano des te meer. Niet gek daarom dat dat hier veel gedaan wordt. Allereerste bootjes kun je huren bij de Firma Tijsterman & Zonen, die ook een restaurant mét terras aan het water uitbaten in het dorp.

Ook bij Nikano in Noorden, een dorp iets verderop, worden er kano's verhuurd. Vanuit beide locaties start er een prachtige kano-tocht. Je komt via de ondiepe slootjes langs weilanden, waardoor je in stilte kunt genieten van de natuur. Twee routes zijn er uitgezet, ze zijn allebei even lang. Onderweg kom je ook een aantal aanlegsteigers tegen, waar je even kunt uitstappen. Een deel van de Nieuwkoopse Plassen is verboden gebied, daar worden de dieren écht met rust gelaten. Je hoeft je geen zorgen te maken daar zomaar terecht te komen, ook in het water zijn bordjes geplaatst!

De wijdere omtrek verkennen kan natuurlijk ook. Wie aan de zuidkant van de Nieuwkoopse Plassen vaart, kan in die buurt de tent opzetten kan bij camping De Hollandse Boerderij. Meer naar het westen, in het dorp Noorden, ligt de leuke b&b en restaurant van Sjanie de Geus, De Watergeus. De Zevenhovenroute is een fiets-tocht dwars door de polders ten noorden van Nieuwkoop.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

kano route → 8,5 km

fietsroute → 33 km

adressen & openingstijden

VVV Nieuwkoop

Regthuysplein 22, Nieuwkoop

T (0172) 571 12

Open apr-okt ma-vr 10.00-16.00 uur, za 10.00-15.00 uur;

juli en aug ook zo 11.00-14.00 uur;

okt-apr wo 13.30-16.00 uur, za 10.00-14.00 uur

Jachthaven Plaszicht/Firma W. Tijsterman & Zonen

Dorpsstraat 118, Nieuwkoop

T (0172) 571 786

Verhuur van kano's, zeilboten, elektroboten, roeiboten en vertrekpunt van rondvaartboot over de plassen.

Nikano

Simon van Capelweg 111, Noorden

T (0172) 407 09, www.nikano.nl

Verhuur van kano's, kayaks en elektroboten.

De Hollandse Boerderij

Meije 63, Bodegraven

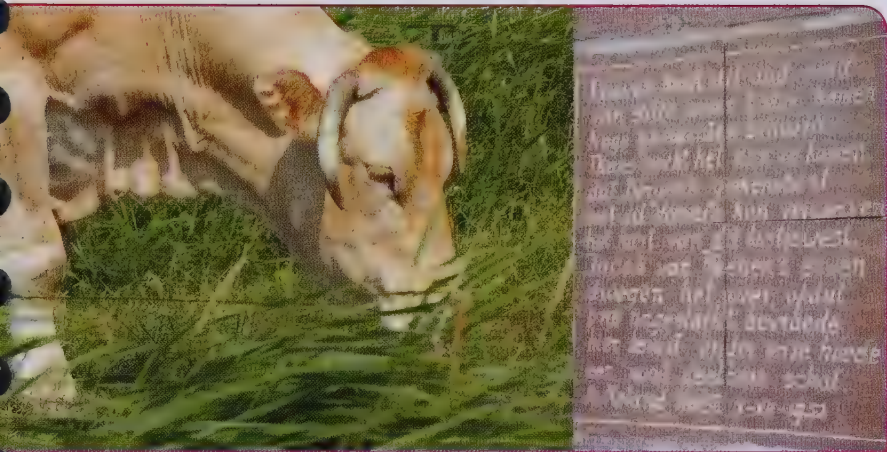
T (0172) 685 413, www.hollandseboerderij.nl

Landgoed vlak bij zee

Nijenburg

Op plaatsen waar de verstedelijking opruikt, vind je gelukkig ook nog enkele natuurpareltjes, zoals het landgoed Nijenburg vlak onder Alkmaar. Maak een heerlijke wandeling door het bos van het landgoed of verken de omgeving per fiets.

Het landgoed Nijenburg ontdek je het best tijdens een wandeling. Er is een gemarkeerde wandelroute die je over statige bomenlanen en kronkelige bospaadjes leidt. Onderweg passeer je eeuwenoude eiken, oude aarden wallen en de Kattenberg, een kunstmatige heuvel die waarschijnlijk is ontstaan bij het uitgraven van de vijver voor het landhuis. Let even op als je bij de Westerlaan bent. Deze kaarsrechte beukenlaan die het landgoed doorkruist, is aangelegd als zichtas naar het westen. Zo konden de bewoners van het landhuis vanuit hun huis op de langste dag van het jaar de zon onder zien gaan. Als je door het bos wandelt, valt op dat het er hier en daar wat rommelig uitziet. Natuurmonumenten probeert de natuur in het bos zo veel mogelijk op haar beloop te laten. Dood hout wordt niet opgeruimd, zodat het kan worden verteerd door schimmels en bodemdieren. De wandeling levert ook mooie vergezichten op over de weiden en duinen: je ziet in de verte een oude stolpboerderij en molen.

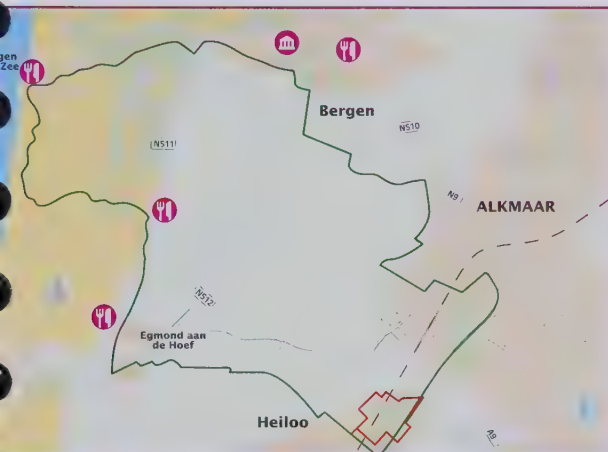
Nijenburg ligt hemelsbreed maar zes kilometer van zee. En daar wil je dan misschien wel meteen even naartoe. Met de fiets kun je het landgoed goed combineren met een strandbezoek. De fietsroute gaat via weidse polders en het uitgestrekte Noord-Hollands Duinreservaat naar de strandopgang van Bergen aan Zee. Onder-

weg passeer je Gasterij 't Woud, een restaurant waar je vooral in de tuin leuk kunt lunchen. Eenmaal bij zee gekomen is de hippe strandtent Offshore een prima plek om te relaxen.

Toch meer zin in een nostalgische sfeer? Fiets dan door naar het kunstenaarsdorp Bergen. Hier is in een neoclassicistische villa uit 1882 het Museum Kranenburgh gevestigd. Er hangen flink wat kunstwerken van kunstenaars uit de zogenaamde Bergense School, zoals Leo Gestel en Henri Le Fauconnier. Ben je hier toevallig op zondag? Dan kun je misschien een zondagochtend-concert meepikken. Een bezoek aan Bergen is pas helemaal af als je ook in de 'huiskamer' van Bergen bent geweest: 't Huis met de Pilaren. In dit bekende café-restaurant met sympathiek terras komen sinds jaar en dag kunstenaars.

Op de weg terug naar Alkmaar passeer je de Loterijlanden van Natuurmonumenten. Dit stuk drassige grond wilde vroeger niemand hebben en werd daarom elk jaar onder de arme boeren verloot. De arme grond kent nu een rijkdom aan planten. Het grasland ziet in het voorjaar geel van de dotterbloemen en rood van de echte koekoeksbloemen. Een lust voor het oog.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5 km
fietsroute → 28 km

adressen & openingstijden

Gasterij 't Woud

Herenweg 95, Bergen NH

T (072) 506 14 71, www.het-woud.nl

Open jul-aug di-zo 11.00-17.30 uur, rest van het jaar za-zo 11.00-17.30 uur

Beachclub Offshore

Zuidstrand, opgang Parkweg, Bergen aan Zee

T (06) 419 147 92, www.beachcluboffshore.nl

Open dagelijks 10.00-22.00 uur, kijk bij regen of ze open zijn, in de herfst en winter gesloten

Museum Kranenburgh

Hoflaan 26, Bergen NH

T (072) 589 89 27, www.museumkranenburgh.nl

Open di-zo 13.00-17.00 uur

Kijk voor de zondagochtendconcerten op de website

't Huis met de Pilaren

Raadhuisstraat 10, Bergen NH

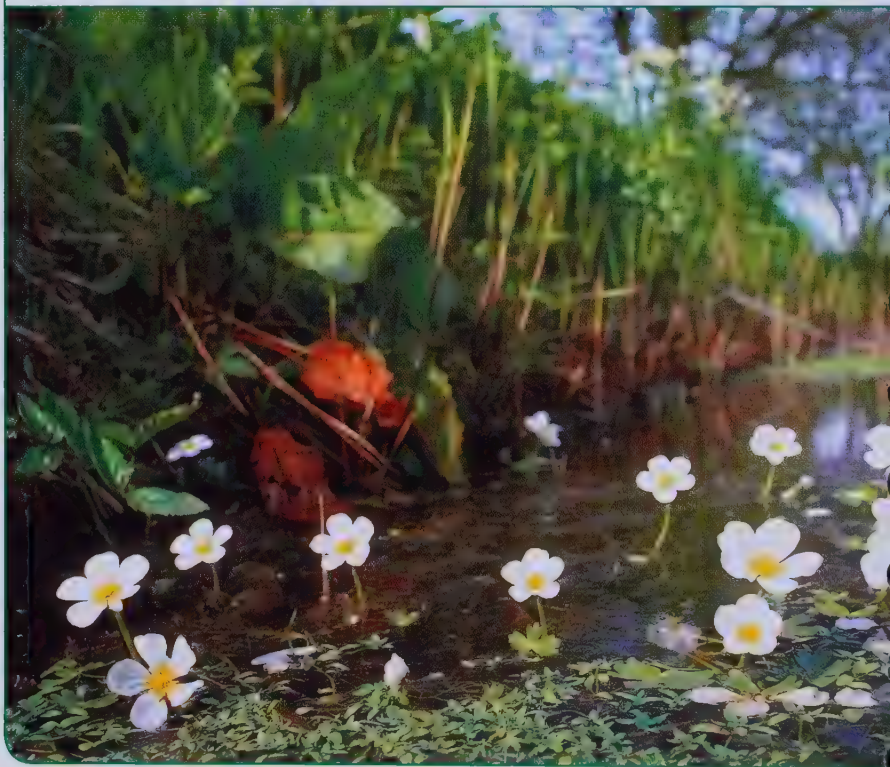
T (072) 581 21 87, www.pilarenbergen.nl

Open wo-ma 9.00-1.00 uur

hoge akkers en bossen

Norger Esdorpenlandschap

Natuur en cultuurhistorie gaan in het glooiende Norger Esdorpenlandschap hand in hand. Mooie beekdalen, bossen en open velden worden er afgewisseld met Saksische boerderijtjes en eeuwenoude hunebedden. Een landschap om met al je zintuigen van te genieten.

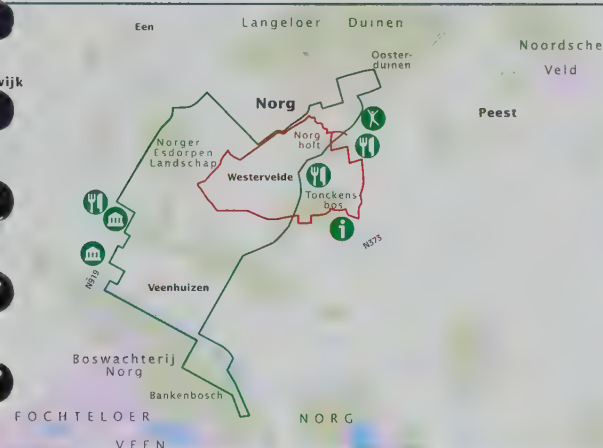
In de beekdalen van het Norger Esdorpenlandschap liggen verschillende essen. Die hoge gronden zijn al eeuwenlang in gebruik als landbouwgebied. Ze werden vaak stevig bemest, waardoor ze nu een flink stuk hoger liggen dan de omliggende gronden. Er omheen vind je mooie bossen, waar het vooral na een fris regenbuitje heerlijk wandelen is. Door het Norger Esdorpenlandschap loopt een mooie gemarkeerde wandeling (ook prima geschikt voor nordic walking), waarbij je onder meer langs de veldschuur van Natuurmonumenten komt. Daar vind je informatie over de natuur in de omgeving, zoals over de kerkuil die hier volop te vinden is, vooral in oude boerenschuren. Ook in het bos Norgerholt huizen veel vogels, evenals in de beekdalen. Daar scharrelen ze rond tussen de Galloway-runderen die Natuurmonumenten er laat grazen.

Wil je het landschap liever vanaf de fiets bewonderen, dan kan dat ook uitstekend. Bezoek dan het dorp Norg en de andere kleine esdorpen in de omgeving, zoals Westervelde en Zuidvelde. In Westervelde vind je De Jufferen Lunsingh, een statige herenboerderij waar je terechtkunt voor een lekkere maaltijd, of meteen kunt blijven overnachten. In Veenhuizen kun je eventueel een bezoekje brengen aan het Gevangenis­museum. Het dorpje was ooit een

kolonie voor dwangarbeid, waar arme gezinnen werden 'heropgevoed'. Het museum vertelt alles over dit gevangenisverleden van het dorp. Iets verderop ligt de koffie- en theetuin Zunneshien. Een leuke plek om even te pauzeren, want je kunt er niet alleen op het terras genieten van een heerlijk potje thee of koffie, maar ook bijzondere exposities van plaatselijke kunstenaars bekijken.

Ook voor activiteiten te paard kun je in de omgeving van Norg prima terecht. Door het Norger Esdorpenlandschap lopen diverse ruitersporen; een lange route door heel Drenthe loopt deels door het beekdal. Voor spannende thematochten door de omgeving kun je terecht bij Wildness Outdoor Trails. Ze hebben klinkende namen als Ongeluks Trail of Smuggler's Trail. Bij de laatste trek je na zonsondergang de bossen in, waar smokkelaars, een kompas en duistere schimmen de ingrediënten vormen van een zenuwslopend avondje. Mindere helden kunnen naar café Norgerhout, tevens handig startpunt voor een fiets- of wandelroute door het gebied, voor activiteiten als klootschieten, klompjesgolf of een puzzelwandeltocht.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 10,5 km
fietsroute → 24 km

adressen & openingstijden

Hotel-restaurant De Jufferen Lunsingh
Hoofdweg 13, Westervelde
T (0592) 612 618, www.dejufferenlunsingh.nl
Open dagelijks vanaf 18.00 uur

Norgerhout
 Asserstraat 55, Norg
 T (0592) 612 359, www.norgerhout.nl
 Open ma-di vanaf 12.00 uur, do-zo vanaf 11.00 uur

Gevangenismuseum
Oude Gracht 1, Veenhuizen
T (0592) 388 264, www.gevangenismuseum.nl
Open apr-sep di-zo 11.00-17.00 uur; okt-mrt di-zo 13.00-17.00 uur

Zunneschien
Hospitaallaan 2, Veenhuizen
T (0592) 388 419, home.wanadoo.nl/zunneschien
Open Pasen-sep dagelijks 12.00-18.00 uur

Veldschuur Natuurmonumenten
Brink 2, Norg
Altijd toegankelijk

spelen in het groene bos

Oisterwijkse Bossen en Vennen

In de duizenden jaren oude natuur van de Oisterwijkse Bossen en Vennen voel je een enorm ontzag. De vennen stammen zelfs uit de laatste ijstijd. Het waterrijke bosgebied leent zich uitstekend voor een urenlange dwaaltocht, met of zonder kinderen.

De beste uitvalsbasis voor een actief dagje in de natuur van de Oisterwijkse Bossen en Vennen is het Bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Natuurlijk kun je op eigen gelegenheid het bos in trekken, maar informeer ook eens bij het Bezoekerscentrum naar de activiteiten en excursies die ze organiseren: van een vleermuisavond of libellentocht tot een spannende speurtocht. Voor kinderen is er bovendien een fijn speelbos: het Groene Klauterwoud.

Vanaf het Bezoekerscentrum kun je diverse korte of lange gemarkeerde wandelingen volgen, waaronder een aangepaste rolstoelroute. Een aanrader is de 'Veertienvennenwandeling' van tien kilometer, waarbij je - zoals de naam al doet vermoeden - langs maar liefst veertien mooie vennen komt. Bij een ervan, het Kolkven, vind je een vogelkijscherm. Vandaar kun je de vele bijzondere vogels in het gebied in alle rust bekijken zonder ze op te schrikken. In de vennen huizen onder meer futen, aalscholvers, diverse soorten eenden en de bedreigde dodaars. Neem de tijd om van de rustgevende vennen en bossen te genieten, maar wil je liever wat meer actie, dan zijn de wandelpaden ook uitstekend geschikt voor een nordic walkingtocht. Prik je poles in de zandpaden en stap stevig door dit mysterieuze natuurgebied.

De Oisterwijkse Vennen en Bossen op de fiets verkennen is ook een optie. Er loopt een uitgebreid netwerk van fietspaden, ook rondom het gebied. Fiets bijvoorbeeld naar Heukelom, Oisterwijk en Haaren. Als je zin hebt in een versnapering, kun je onderweg een bezoekje brengen aan het legendarische café Mie Pieters. Deze kasteleinse tapte er eind 19e eeuw vele biertjes voor haar kleurrijke clientèle. Ook leuk is een bezoekje aan de Kerkhovense molen uit 1895, die nog steeds graan maalt. De bijbehorende winkel wordt gerund door mensen met een verstandelijke handicap. Je kunt er groenten uit eigen moestuin, meel en eieren kopen of op het terras smullen van zelfgemaakte kruidkoek. Eventueel kun je ook richting het gezellige centrum van Oisterwijk fietsen. Of fiets door naar Kampina, het aangrenzende natuurgebied dat ook eigendom is van Natuurmonumenten.

Aan de rand van de Oisterwijkse Vennen en Bossen vind je nog een aantal adresjes waar je lekker kunt lunchen, een ijsje eten of koffiedrinken, zoals uitspanning De Posthoorn, Boshuys Hermitage of Boshuis Venkraai. Bij Piet Plezier ten slotte kun je op allerlei manieren actief de natuur in. Huur bijvoorbeeld een trapkar (voor 2 tot 8 personen), stap op de step of ga handboogschieten.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 10 km
fietsroute → 26 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Natuurmonumenten

Van Tienhovenlaan 5, Oisterwijk

T (013) 521 92 09, www.natuurmonumenten.nl

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur; nov-mrt di-zo 10.00-16.00 uur

Mie Pieters

Laag Heukelomseweg 13, Berkel-Enschot

T (013) 533 13 13

Open vanaf 11.00 uur, do gesloten

Kerkhovense molen

Langvennen Oost 120, Oisterwijk

T (013) 521 25 02, www.kerkhovensemolen.nl

Winkel en terras open ma-vr 9.00-16.00 uur, za 11.00-17.00 uur,
molen open za 13.00-17.00 uur

Uitspanning De Posthoorn

Posthoornseweg 8, Oisterwijk

T (013) 528 32 64, www.posthoornoisterwijk.nl

Open dagelijks vanaf 10.00 uur

Boshuys Venkraai

Bosweg 162, Oisterwijk

T (013) 528 23 96, www.venkraai.nl

bron van inspiratie

Oude Buisse Heide

Vele kunstenaars vonden in het verleden op de Oude Buisse Heide hun inspiratie. Het kunstenaarsechtpaar Roland Holst bracht er menig zomer door in het gezelschap van andere beroemde creatieve geesten. Nog altijd is het een tot de verbeelding sprekende plek.

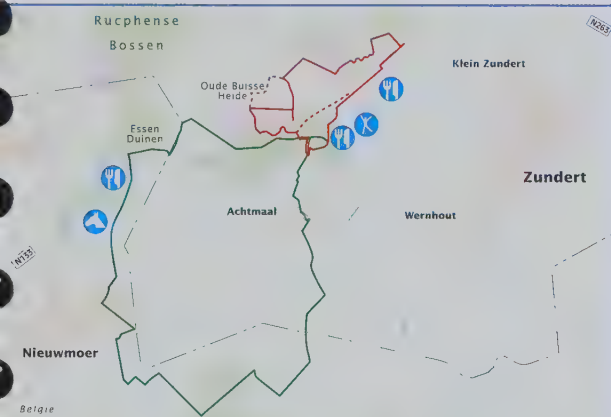
Als je over de lieflijke heide uitkijkt en door de mooie bomenlanen dwaalt, kun je je goed voorstellen dat een dergelijke omgeving poëtische gevoelens bij Henriëtte Roland Holst oproept. De dichteres en schrijfster schreef hier in de eerste helft van de vorige eeuw dan ook talloze natuurgedichten. Een van de gemarkeerde wandelingen door het gebied staat geheel in het teken van de gedichten van deze vroegere eigenaresse van het landgoed. Je komt op de route acht verschillende panelen met haar gedichten tegen, waarachter de natuur die haar zo inspireerde zich uitstrekt. Deze route van vijf kilometer kun je wandelen vanaf de parkeerplaats Roosendaalsebaan/Buntweg. Bezoek beslist ook het theekoepeltje waar Henriëtte en haar man, beeldend kunstenaar Richard Roland Holst, beroemdheden als architect Hendrik Berlage en schilderes Charley Toorop ontvingen. Je kunt er in alle rust van het uitzicht genieten.

Natuurmonumenten heeft in het gebied ook een langere route uitgezet. Op deze Koepelroute doe je behalve de Oude Buisse Heide nog twee andere landgoederen aan: Wallsteijn en De Moeren, en je wandelt door het voormalige landbouwgebied De Reten. Alle vier de gebieden worden inmiddels door Natuurmonumenten beheerd. Je vindt er mooie parkbossen en statige landhuizen, maar

ook wandel je langs weilanden en akkers omzoomd door houtwallen, stukjes heide met vennen en authentieke boerderijen. De route is overigens prima geschikt voor een mooie nordic walkingtocht, want de boslanen en paden door het agrarisch landschap zijn veelal breed genoeg. Onderweg vind je een aantal leuke plekken om even een pauze te houden. Op het boerderijterras van In den Anker bijvoorbeeld, het oudste café van Noord-Brabant en een geliefde pleisterplaats voor fietsers. Of bij 't Pannehûske, waar ze in een leuk pandje met rood-groene luiken een grote variatie aan biersoorten serveren. Ook voor een pannenkoek of een ijsje kun je er terecht, en kinderen kunnen er lekker ravotten in de speeltuin.

Dit mooie stukje Brabant op de fiets verkennen kan ook. Je vindt er het handige fietsroutenetwerk, dat aansluit op eenzelfde systeem in België. Je bevindt je hier namelijk vlak bij de Belgische grens. Fiets bijvoorbeeld een stuk vlak langs de grens en strijk even neer op het terras van De Bosrust. Met 't Hof van 't Venetië, iets verderop, kun je ten slotte een mooie huifkartocht door dit grensgebied maken.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 12 km

fietsroute → 23 km

adressen & openingstijden

't Pannehûske

Roosendaalsebaan 4, Achmaal

T (076) 598 52 48

Open ma en wo-za vanaf 11.00 uur, zo vanaf 10.00 uur,
winter ook wo gesloten

In den Anker

Rucphenseweg 35, Zundert

T (076) 597 26 15

Open za-do vanaf 10.30 uur

De Bosrust

Kleine Horendonk 10, Essen, België

T (0032) 3 677 01 24, www.debosrust.be

Open vr-wo vanaf 10.00 uur

't Hof van 't Venetië

Kleine Horendonk 39, Essen, België

T (0032) 3 667 61 33, www.miavanloon.be

bloemrijke graslanden

Peizermaden

Peizermaden is een fascinerend laagveengebied waar in de natte graslanden veel bijzondere bloemen en planten groeien. In het gebied ligt ook de kijkboerderij 't Hoogevelt, een leuke manier om kennis te maken met het biologische boerenbedrijf.

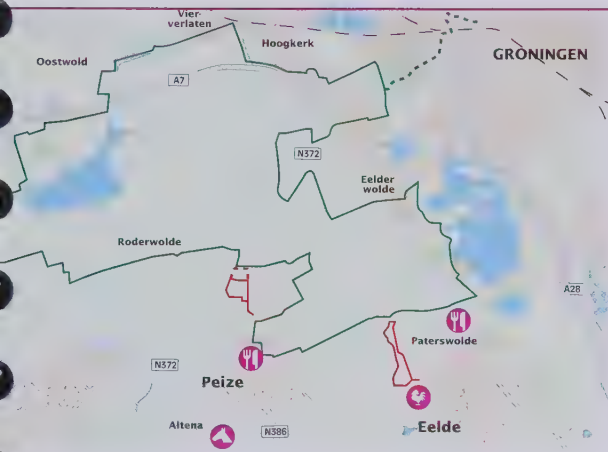
In Peizermaden staat de komende jaren nogal wat te gebeuren. Natuurmonumenten legt er nieuwe gevarieerde natuur aan en combineert dit tegelijkertijd met het beperken van wateroverlast. Door het gebied stromen de beken het Peizerdiep en het Eelderdiep. Een groot deel van het Noord-Drentse Plateau watert af op deze beken. Dat er zo veel water is heeft ook zijn voordelen. Daardoor vind je hier bijvoorbeeld waterviolier en dotterbloem, planten die al die nattigheid juist fijn vinden.

De herinrichting van het gebied betekent dat er meer recreatiemogelijkheden komen. Maar ook nu al is een bezoekje aan Peizermaden beslist de moeite waard. Er zijn twee gemarkeerde wandelroutes in het gebied: een in het deelgebied De Stenhorsten bij Peize en een bij 't Hoogeveld in Paterswolde. 't Hoogeveld is een leuke en leerzame biologische kijkboerderij, waar je een kijkje kunt nemen in de potstal. In het voorjaar kun je er tientallen kalfjes zien dartelen. Het veebedrijf, dat samenwerkt met Natuurmonumenten, heeft zo'n 400 Limousin-koeien. Ze begrazen in de zomer de ruige graslanden, en omdat ze zulke selectieve grazers zijn ontstaat er een mooie, afwisselende begroeiing. En daar hebben vogels als de kwartelkoning en de watersnip weer baat bij. Neem nog even een kijkje in de boerderijwinkel van 't Hoogeveld

voordat je aan een mooie wandeling begint. Omdat Peizermaden zo'n vochtig gebied is, is het overigens op beide wandelingen aan te bevelen om laarzen te dragen.

Door het gebied lopen ruiterspaden en een deel van de provinciale ruiterroute die door heel Drenthe loopt. Maar ook fietsen kan in de omgeving van Peizermaden. Natuurmonumenten heeft een fietstocht van negentien kilometer uitgezet door de Eelder- en Peizermaden. Verder loopt er een gemarkeerde ANWB-route door het gebied, waarbij je behalve door Peizermaden ook langs het Kluivingsbos en het Elsburger Onland komt. In de gebieden Peizerwolde, Eelderwolde en Roderwolde zijn enkele leuke dorpjes die je op de route aandoet (het woord 'wolde' is een verwijzing naar de middeleeuwse bossen die rond 1100 werden ontgonnen). Op de fietsroute kom je diverse geschikte plekjes voor een pauze tegen. Bij de Peizer Hopbel kun je lekker lunchen met bijvoorbeeld een broodje Drentse tuinkruidenkaas. Stap beslist bij Ons Ijsparadijs nog een keertje af voor een 'Drents weideijsje', en als je na al die kilometers weer lekkere trek hebt, dan wacht er in Midwolde nog een leuk restaurantje: Gasterij Het Theehuis.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 3 km

wandelroute → 2,5 of 4 km

fietsroute → 44 km

adressen & openingstijden

Kijkboerderij 't Hoogeveld

Westerhorn 43, Paterswolde

T (050) 309 64 68, www.hoogeveld.nl

Open vr 10.00-18.00 uur, za 10.00-13.00 uur en op afspraak
(biologische winkel); balkon van de stal altijd toegankelijk

Peizer Hopbel

Hoofdstraat 3, Peize

T (050) 503 36 07, www.peizerhopbel.nl

Open wo-zo vanaf 11.00 uur (keuken vanaf 12.00 uur)

Ons Ijsparadijs

Verlengde Boterdijk 1a, Paterswolde

T (050) 309 54 49, www.drentsweideijs.nl

Open apr-sep di-zo 14.00-18.00 uur; okt-mrt do-za 14.00-17.00 uur

Paardensportcentrum Altena

Lieverseweg 5, Altena

T (050) 503 26 18/(06) 551 911 84, www.paardensportcentrumaltena.nl

Gasterij Het Theehuis

Hoofdstraat 132, Midwolde

T (0594) 515 954, www.gasterijhettheehuis.nl

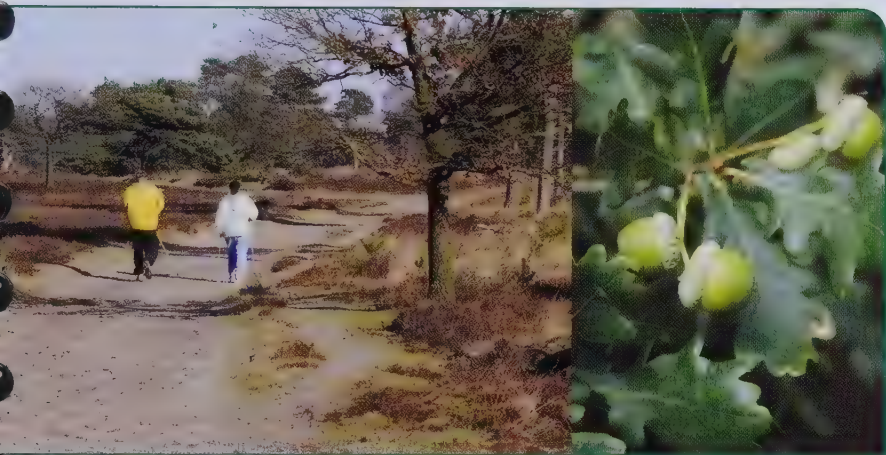
Open di-zo vanaf 11.00 uur

wild spotten op de Veluwe

Planken Wambuis

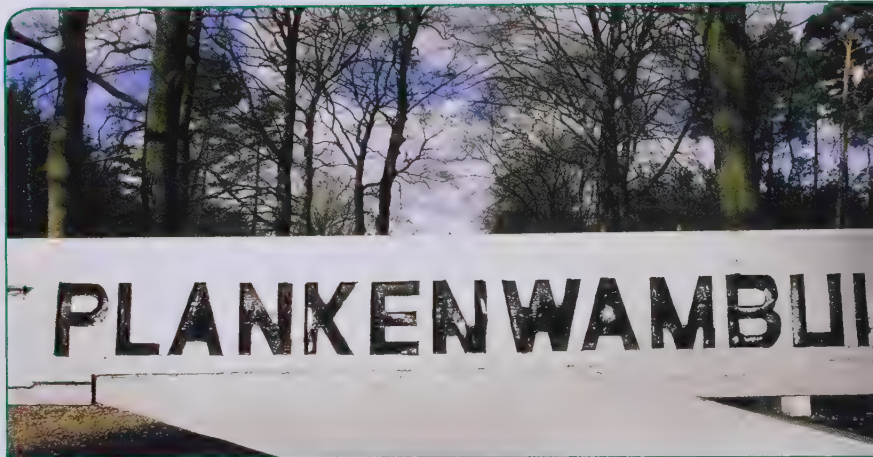
De belangrijkste tip als je het bos- en heidegebied Planken Wambuis wilt bezoeken: kom vroeg, want dan heb je de meeste kans op een ontmoeting met de wilde bewoners. Reeën, wilde zwijnen en zelfs edelherten laten zich dan vaak zien.

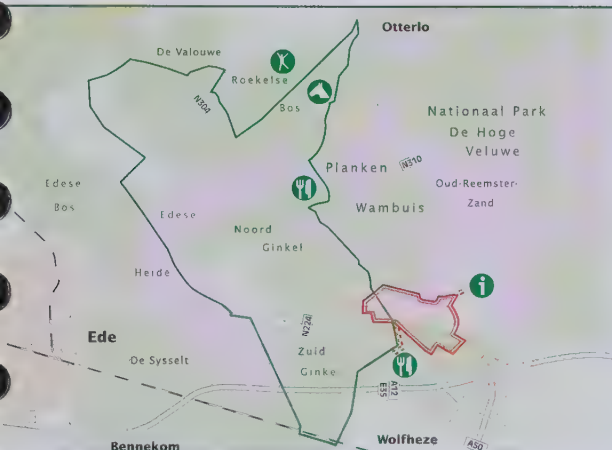
Wandelen is natuurlijk de beste optie als je zo veel mogelijk wilt genieten van de dieren en natuur om je heen. Neem vooral de tijd, bijvoorbeeld bij een van de uitkijkpunten in het gebied, op de Valenberg en bij Oud-Reemst. Je hebt daar een mooi zicht over de weidse heidevlakte. Gelukkig zijn er meerdere gemarkeerde wandelpaden, zodat je niet te veel hoeft op te letten hoe je moet lopen. Gewoon de markering volgen en verder al je zintuigen de kans geven dit mooie natuurgebied in je op te nemen. Ben je meer in voor een wat sportievere activiteit, dan kun je ook op Planken Wambuis terecht. Voor nordic walking bijvoorbeeld, op een gemarkeerde route vanaf de werkschuur van Natuurmonumenten.

Een bijzondere plek is het Mosselse Zand, een stuifzandgebied waar je heerlijk kunt wegdromen op de smalle kronkelpaadjes. Hier moet Klein Duimpje zijn broodkruiden hebben achtergelaten om de weg naar huis te kunnen vinden. In de buurt vind je het theehuis Mossel, een oude boerderij uit 1863. Met een fijn terras, waar je bijvoorbeeld een ijsje kunt eten. Verderop kun je ook voor een wat uitgebreidere lunch terecht bij restaurant Planken Wambuis. De fietsroute die door het gebied loopt komt erlangs, vanaf de wandel- en nordic walkingroute moet je even een extra pad volgen om er te komen.

Op de fiets kun je nog veel meer moois in de omgeving zien, zoals de Ginkelse Heide met zijn indrukwekkende schaapskudde. Als je geluk hebt zie je de herder net de kudde de heide op drijven. Echte schapenfans moeten hier beslist op de tweede zaterdag in juni komen, want dan vindt het schaapscheerdersfeest plaats. Verderop op de fietsroute vind je nog een leuk restaurant om even een pauze te nemen: Juffrouw Tok. Door Planken Wambuis lopen overigens ook mooie ruiterspaden. Bij manege De Mossel kun je terecht voor een begeleide paardrijtocht door de bossen en over de heide. Maar ook als je niet op de rug van een paard zit kom je er op Planken Wambuis nog voldoende tegen. Regelmatig kruisen ze je pad of komen ze onverwacht uit de bossen stormen. Ook Schotse hooglanders kun je hier zien.

Een ontspannen eind van je bezoek aan Planken Wambuis maak je met een partijtje 'boerenlandgolf'. Dat kan bij Hoeve De Bosrand, aan de noordkant van het gebied. Boerenlandgolf is een variatie op het gewone golfspel, maar dan in de weilanden en in de natuur. Een gezellige afsluiter!

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

nordic walking-
en wandelroute → 8 km
fietsroute → 32 km

adressen & openingstijden

Parkeerplaats en Werkschuur Natuurmonumenten
Harderijkerweg 1a, Otterlo

Theehuis Mossel
Mosselsepad 2, Otterlo

T (0318) 591 301, www.boerderij-mossel.nl

Open jun-aug dagelijks 10.00-18.00 uur; mei en sep za-zo 10.00-18.00 uur

Planken Wambuis

Verlengde Arnhemseweg 146, Ede

T (026) 482 12 51, www.plankenwambuis.nl

Open dagelijks vanaf 10.00 uur

Manege De Mossel

Mosselsepad 28, Otterlo

T (06) 295 460 15, www.manegedemossel.nl

Open dagelijks vanaf 9.00 uur

Hoeve De Bosrand

Beekdaleweg 2, Otterlo

T (0318) 591 275

Open dagelijks 9.00-21.00 uur

natuur als een sprookje

NP Sallandse Heuvelrug

Je waant je in een paradijs wanneer je op de Sallandse Heuvelrug midden tussen de bloeiende rododendronlanen en langs de sprookjesachtige Villa Sprengenberg dwaalt. De bossen en heide zijn bovendien een geliefd leefgebied voor reeën, nachtzwaluwen en zelfs het korhoen.

De rijke natuur van het Nationaal Park Sallandse Heuvelrug is gelukkig in goede handen. Natuurmonumenten beheert een deel, maar ook Staatsbosbeheer en enkele particuliere eigenaren zetten zich in voor een van de grootste aaneengesloten natuurgebieden van Nederland. Het glooiende landschap, dat eeuwen terug door gletsjers werd opgeworpen, vormt een prachtig decor voor een lange wandel- of fietstocht. Op vele plekken kijk je mijlenver over de met heide bestrooide heuvels.

Vanaf informatieschuur De Pas van Natuurmonumenten kun je een mooie wandeltocht over de Sprengenberg maken. Ga beslist eerst even naar binnen, want je vindt hier een uitgebreide natuurexpositie. Zo leer je alvast over de zandhagedissen, korhoenders en vossenbessen die je mogelijk onderweg tegenkomt. Verder biedt de sprookjesachtige toren van Villa Sprengenberg een bijzondere aanblik. Vlakbij ligt het badhuisje van de vroegere eigenaar. In dit 'heksenhuisje' kun je nu een natuurkunstwerk maken. Ook kun je in het gebied Schotse hooglanders zien, want die worden ingezet om de graslanden te begrazen.

De wandelpaden op de Sallandse Heuvelrug vormen vanwege de hoogteverschillen een prettige uitdaging voor nordic walkers.

Voor mountainbikers is het een geliefde locatie. Vanaf Holten loopt een lange recreatieve route, maar als je een paar flinke kuitbijters wel aankunt is het ook mogelijk om vanaf zwembad Het Ravijn in Nijverdal een pittige route over de Hellendoornse Berg te fietsen. Wie liever op een gewone fiets stapt, kan terecht op het uitgebreide netwerk van fietspaden, verbonden door het fietsknooppuntensysteem. Onderweg kun je bijvoorbeeld bij bistro De Holterberg, restaurant De Swarte Ruijter of De Haarlerberg afstoppen voor iets lekkers.

In alle seizoenen heeft dit gebied overigens genoeg moois te bieden. In het voorjaar kun je genieten van de vele kleurrijke azalea's en rododendrons. In de late zomer kleurt de struikheide intens paars en in de herfst kun je er volop eikels en kastanjes rapen. Maar kom ook in de winter eens naar de Sprengenberg, want dan kun je getuige zijn van het indringende geluid van de midwinterhoorns van de blazers uit Haarle.

→ tip

ga langs bij het Bezoekerscentrum. Je vindt er een tentoonstelling over het omliggende landschap, kinderen kunnen er een leuke speelbosroute volgen met allerlei opdrachten en er is een verhard natuurpad dat uitstekend geschikt is voor rolstoelgebruikers.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 6 km

mountainbikeroute → 30 km

adressen & openingstijden

Informatieschuur De Pas

Oude Deventerweg (hoek Sprengenbergerweg), Haarle

Open tijdens schoolvakanties vanaf 8.30 uur, weekenden hele jaar door

Bezoekerscentrum Sallandse Heuvelrug

Grotestraat 281, Nijverdal

T (0548) 612 711, www.sallandseheuvelrug.nl

Open mrt-okt di-zo 10.00-17.00 uur; nov-feb di-zo 10.00-16.00 uur

Villa Sprengenberg

Van Heekweg, Haarle

Bistro De Holterberg

Forthaarsweg 1, Holten

T (0548) 363 849, www.bistrodeholterberg.nl

Open di-za vanaf 17.00 uur, zo vanaf 16.00 uur

De Haarlerberg

Kerkweg 18, Haarle

T (0548) 595 254, www.haarlerberg.nl

Open apr-dec dagelijks vanaf 9.00 uur; jan-feb wo-zo vanaf 9.00 uur;

mrt di-zo vanaf 9.00 uur

wonderlijk Waddeneiland

NP Schiermonnikoog

Op Schiermonnikoog kun je nog echte ongerepte natuur ontdekken.

Je vindt er duinen en uitgestrekte stranden, kwelders, bossen en mooie dijken die uitkijken over de zee; het vogelrijke eiland kent zo veel afwisseling dat je er niet snel genoeg van zult krijgen.

Hoewel Schiermonnikoog, het meest noordelijke Nederlandse Waddeneiland, een populaire plek is, hoef je niet veel moeite te doen om er rust te vinden. Het grootste gedeelte van het eiland is namelijk natuurgebied. Zodra je het dorpje Schiermonnikoog uit gaat, sta je midden in de adembenemende natuur. In het westen kun je een mooie wandeling van Natuurmonumenten maken, die ook prima geschikt is voor nordic walking. Je start bij het Bezoekerscentrum Schiermonnikoog, vanwaar je ook bijzondere excursies kunt maken zoals een broedvogelexcursie of jutterstocht. Op de wandeling struin je door de duinen en doe je de markante knalrode vuurtoren aan. Geniet van de prachtige uitzichten vanaf de duintoppen, maar vergeet ook niet te kijken naar de bijzondere details. Zo kun je de helft van alle planten en bloemen die in Nederland voorkomen op Schiermonnikoog vinden! Het eiland is bovendien een belangrijk vogelgebied. Vooral de Oosterkwelder is een geliefde plek voor onder meer lepelaars, steltlopers en ganzen, zeker in het broedseizoen. Dit gedeelte van Schiermonnikoog is daarom tussen 15 april en 15 juli afgesloten, zodat de vogels in alle rust kunnen broeden.

Schiermonnikoog is ook een fietseiland bij uitstek. Het is een autoluw eiland en er zijn talloze fietspaden. Fietsverhuurders zijn er genoeg, en het eiland kent veel mogelijkheden om onderweg een pauze te houden, bijvoorbeeld bij strandpaviljoen De Marlijn, Noderstraun of Graaf Bernstorff. Leuk voor gezinnen is de route 'Schatten van Schiermonnikoog', verkrijgbaar bij het Bezoekerscentrum. Oostelijker dan het einde van de Kobbeduinen lopen geen fietspaden meer; de rest van het eiland kun je te voet verkennen. Of maak een ritje met de Eilander Balgexpres. Met een trekker met buswagen ga je dan over het strand helemaal naar het oostelijkste puntje van het eiland, de grote zandvlakte De Balg. Je kunt er mooie schelpen rapen en als je geluk hebt zeehondjes spotten.

Op Schiermonnikoog zijn de paardrijmogelijkheden beperkt, maar je vindt er wel enkele ruitersporen. Kinderen kunnen (alleen tijdens de zomervakantie) een begeleide tocht maken op een pony van Ruitervereniging Schiermonnikoog. Daarvoor kun je je aanmelden bij de stal aan het Melle Grietjespad. Ook is het mogelijk 'met de Jan Plezier over Schier' te gaan met Harthoorn Huifkartochten. De koetsier is meteen gids en kan alles vertellen over dit wonderlijke Waddeneiland.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 9 of 7 km

fietsroute → 13 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Schiermonnikoog

Torenstreek 20, Schiermonnikoog

T (0519) 531 641, www.nationaalpark.nl/schiermonnikoog

open zomer ma-za 10.00-12.00 uur en 13.30-17.00 uur,

zo 10.00-14.00 uur, winter wo en za 10.00-12.00 uur en

13.30-17.00 uur, zo 10.00-14.00 uur

Strandpaviljoen De Marlijn

Prins Bernhardweg 2, Schiermonnikoog

T (0519) 531 397, www.demarlijn.com

Open dagelijks 10.00-18.00 uur, hoogseizoen dagelijks

10.00-21.00 uur, jan-feb alleen za-zo 10.00-18.00 uur

Restaurant Noderstraun

Badweg 32, Schiermonnikoog

T (0519) 531 940, www.restaurantnoderstraun.nl

Open dagelijks vanaf 10.30 uur

Eilander Balgexpres

(Adres niet op kaartje)

p/a Bezoekerscentrum Schiermonnikoog

Torenstreek 20, Schiermonnikoog

T (0519) 531 641, www.eilanderbalgexpres.nl

Bezoekerscentrum open voor reserveringen (zie boven)

grenzeloos genieten

Sint-Pietersberg

Op en rond de Sint-Pietersberg kun je genieten van een rijke natuur vol mergelsteen en bloemrijke kalkgraslanden met talloze vlindersoorten. Maar je vindt er ook volop cultuurhistorie, van een oud fort tot een authentieke hoeve, en een fascinerend ondergronds gangenstelsel.

Net ten zuiden van Maastricht, ingeklemd tussen de Jeker en de Maas, ligt het kalkplateau van de Sint-Pietersberg. Het is een bijzonder landschap waar je een grote rijkdom aan dieren- en plantensoorten aantreft. Vooral vlinders profiteren van de bloemrijke graslanden en de groeve is een van de weinige plekken in Nederland waar de oehoe broedt. Vanaf Chalet Bergrust kun je mooie bewegwijzerde wandelingen maken, waarbij je adembenemende uitzichten te wachten staan. En ongetwijfeld kom je de kudde mergellandschappen tegen. Ze spelen een belangrijke rol in de instandhouding en ontwikkeling van het landschap. Langeafstands-wandelaars kunnen van hieraf het beroemde Pieterpad volgen.

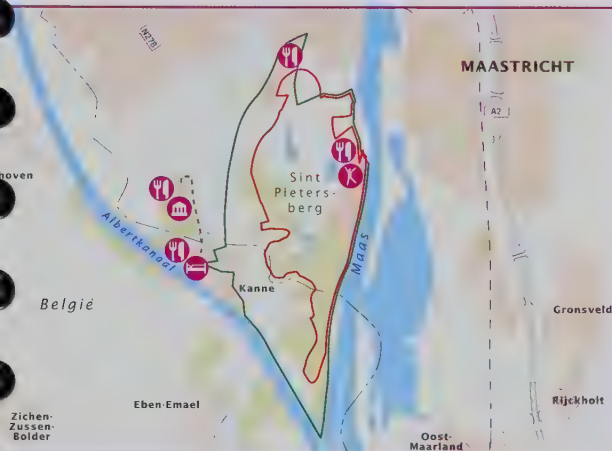
Stap je liever op de fiets, maak dan gebruik van het fietsroutenetwerk. Fiets bijvoorbeeld naar de Belgische grens en neem in Kanne een kijkje bij het Château Neercanne, het enige terrassenkasteel van de Benelux. Het is opgebouwd uit mergelblokken, uitgezaagd in de Cannerberg. Je kunt er lekker lunchen of de beeldentuin bezoeken. Of pik een terrasje in het dorpje, bij In Kanne & Kruike.

Langs de Maas fiets je weer Nederland in, waar verderop bij Slavante weer een fijn terras wacht. Van daaruit kun je een tocht door de grotten van de Sint-Pietersberg maken. Er zijn twee grot-

tenstelsels, die vanaf de 16e eeuw zijn ontstaan door mergelwinning. Het resultaat: meer dan 20.000 gangen! Ze vormden door de jaren heen een toevluchtsoord voor verschillende mensen. Boeren trokken zich erin terug en tijdens de Tweede Wereldoorlog diende het grottenstelsel als schuilplaats. Ook het Fort Sint Pieter uit 1700 herinnert nog aan een bewogen geschiedenis. Met een wenteltrap stond het in verbinding met het gangenstelsel, waar eind 18e eeuw stevige gevechten plaatsvonden tussen de Fransen en de Maastrichtenaren. Nu worden de grotten vooral bewoond door vleermuizen – negen soorten maar liefst.

Boven op de Sint-Pietersberg vind je de Hoeve Lichtenberg, waarin een schaapskooi en vakantiewoning gevestigd zijn. Ook het Sint-Pietersmuseum, met info over de historie van het gebied, bevindt zich in dit gebouw. Vanuit Chalet Bergrust kun je een heel bijzondere wandeltocht maken. Aan de hand van een gps-apparaat ga je op zoek naar ingegraven schatkistjes met een opdracht. Terug bij Chalet Bergrust kun je dan aanschuiven voor een lekker gerecht met grotchampignons, vers uit de grotten van de Sint-Pietersberg! Met Maastricht Biking, ten slotte, kun je verrassende mountainbiketochten langs de Sint-Pietersberg maken.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 10,5 km
fietsroute → 19 km

adressen & openingstijden

Chalet Bergrust

Luikerweg 71, Maastricht

T (043) 325 54 21, www.bergrust.com

Openingstijden zomer zijn afhankelijk van weer en drukte (je kunt het beste even bellen);

naseizoen ma, wo en vr-zo 11.00-21.00 uur

L'Auberge (Château Neercanne)

Cannerweg 800, Maastricht

T (043) 325 13 59, www.chateauhotels.nl

Open ma 11.00-21.00 uur, di-vr en zo 11.00-17.00 uur

In Kanne & Kruike

Statiestraat 39, Kanne-Riemst, België

T (0032) 124 525 75, www.in-kanne-en-kruike.com

Open dagelijks 10.00-24.00 uur

Buitengoed Slavante

Slavante 1, Maastricht

T (043) 321 00 15, www.slavante.nl

Open zie website voor actuele tijden

duinheuvels vol pony's

Slot Haamstede & Zeepeduinen

Een 13e-eeuws kasteel en een wonderlijk duingebied vol pikzwarte shetlandpony's. Een vreemde combinatie? In het natuurgebied Slot Haamstede en Zeepeduinen lijken ze vanzelfsprekend bij elkaar te horen. Er zijn volop mogelijkheden om de magie van het gebied zelf te ontdekken.

Midden in het plaatsje Burgh-Haamstede op Schouwen-Duiveland vind je het Slot Haamstede, omgeven door een weelderig parkbos vol rododendrons en imposante eikenlanen. Het Slotbos en het kasteel zijn alleen tijdens excursies toegankelijk, maar vanaf verschillende plekken langs de slotmuur kun je het prima bekijken. De beste manier om Slot Haamstede en de aangrenzende Zeepeduinen te verkennen is door een mooie wandeltocht te maken. Natuurmonumenten heeft door het gebied drie gemarkeerde routes uitgezet, zodat je je niet druk hoeft te maken om routebeschrijvingen, maar alle tijd kunt nemen voor de bijzondere natuur om je heen. De routes lenen zich overigens uitstekend voor nordic walking.

Luid hinnikend struinen zwarte shetlandpony's door de bosjes, maar je hebt ook kans dat er nét een groepje staat te suffen midden op je pad. Benader ze niet te dicht – het blijven wilde dieren – maar een schattig gezicht is het wel. De pony's verrichten bovendien een heel nuttige taak: ze houden het duingebied open door opkomende struikjes en plantjes weg te grazen. Zo houden de Zeepeduinen een mooi gevarieerde begroeiing. De pony's eten gelukkig niet alles weg. Op je wandeling zul je op elk duinheuveltje wel weer een nieuw plantje of mosje ontdekken, van

duinviooltjes tot helmgrassen. In de vele bunkers in het gebied overwinteren honderden vleermuizen. In de zomer kun je mee op bunkerexcursie. Nog meer dieren vind je bij het duinmeer, waar een vogelkijkscherp goed zicht biedt op allerlei zee- en moerasvogels. Na afloop van een wandeling is het leuk om een bezoekje te brengen aan de Pannekoekenmolen De Graanhalm, waar je in de molenwinkel ook allerlei lekkere producten kunt kopen. Of wandel terug naar het centrum van Burgh-Haamstede om neer te strijken op het terras van De Regtkamer.

Wil je een wat groter gebied bekijken, stap dan eens op de fiets en rijd door de duinen naar Renesse en Serooskerke. De route loopt vervolgens over de Oosterscheldedijk en door de boswachterij Westerschouwen weer naar Burgh-Haamstede. Is een echt paard meer iets voor jou dan een stalen ros? Met Stoeterij nr. 1 kun je een mooie strand-, bos- of duinrit maken. En een wel heel bijzondere manier om Slot Haamstede en de Zeepeduinen te bekijken is... vanuit de lucht! Bij Vliegclub Haamstede kun je meevliegen door je als donateur aan te melden. Uiteraard zijn de vliegdagen afhankelijk van de weersvoorspellingen. Het beste kun je aan het begin van de dag even bellen of er gevlogen wordt.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 9 km
fietsroute → 38 km

adressen & openingstijden

Slot Haamstede

Ring 2, Burgh-Haamstede

Alleen toegankelijk tijdens excursies van Natuurmonumenten

Pannekoekenmolen De Graanhalm

Burghseweg 53, Burgh-Haamstede

T (0111) 652 415, www.pannekoekenmolen.nl

Open dagelijks 15 mrt-okt 12.00-20.00 uur

(molenwinkelje 12.00-19.00 uur), vr gesloten

Restaurant De Regtkamer

Noordstraat 2-4, Burgh-Haamstede

T (0111) 652 229, www.hotel-bom.nl

Open dagelijks 11.30-21.00 uur

Stoeterij nr.1

Armhoekeseweg 6, Burgh-Haamstede

T (06) 555 741 79, www.paardrijdenzeeland.nl

Vliegclub Haamstede

Kloosterweg 1, Burgh-Haamstede

T (0111) 653 557 (alleen op vliegdagen na 9.30 uur), www.vch.nl

bosrijk landgoed

De Slotplaats

Op het Friese landgoed De Slotplaats vind je uitgestrekte bossen die vroeger voor de houtproductie werden gebruikt. Inmiddels heeft het een veel natuurlijker uitstraling en kun je er genieten van eeuwenoude beukenbomen, heide, vennen en bosvogels als de zwarte en groene specht.

Het Theehuys De Slotplaats, gevestigd in een monumentale 19e-eeuwse boerderij, vormt een mooi startpunt van een bezoek aan het landgoed. Je kunt er beginnen met een lekker potje biologische thee met scones of een goedbelegde sandwich. Of pak het groter aan en neem de tijd voor een complete Engelse high tea. Maar dat kun je ook bewaren voor na afloop van een tocht door De Slotplaats, anders heb je misschien niet voldoende tijd om de mooie natuur te ontdekken. De naam Slotplaats stamt nog uit de tijd dat hier voor het theehuis het slot Blauwhuis stond. Alleen het theehuis, het voorhuis van de bijbehorende boerderij, is nu nog over.

Vanaf het theehuis kun je een mooie wandeling maken over het landgoed. Natuurmonumenten heeft een gemarkeerde route uitgezet, waarbij je tussen naald- en loofbossen door wandelt en hier en daar kleine stukjes heide ziet. Die herinneren aan de tijd dat hier nog een heidelandschap was, voordat er bos werd aangeplant. Op de route tref je ook regelmatig water aan, in het bijzonder bijvoorbeeld van het beekje Koningsdiep, en verderop een aantal prachtige vennen omzoomd door groen. Bijzonder zijn vooral de zeven eeuwenoude beuken die nog keurig in het gelid staan.

Je kunt ook een mooie fietstocht maken, die deels door De Slotplaats loopt en verder de Bakkeveense Duinen aandoet. Vergeet niet om ook het plaatsje Bakkeveen zelf even te bezoeken. Een leuke plek voor een pauze is bijvoorbeeld eetcafé De Brink. Of ga naar Bospaviljoen De Dwaler, waar je meteen de weg kunt kwijtraken in een van de drie doolhoven. Ook kanoën kan in de omgeving van De Slotplaats. Bij De Wâldsang kun je een kano huren of een gecombineerde kano/wandeltocht maken. Je vaart dan richting Ureterp en het Koningsdiep, langs de rand van de Slotplaats. Bij De Huifkar kun je terecht voor een huifkartocht of een bosrit te paard. Je komt door de omliggende landerijen en langs het bos van De Slotplaats – paardrijden op het landgoed zelf is niet mogelijk. Ook De Huifkar verhuurt kano's. Vaar dan een mooi stukje richting Waskemeer of richting Bakkeveen en dan het Koningsdiep op, langs De Slotplaats.

Wil je dieper het gebied in duiken en alles te weten komen over het landgoed en wat er leeft? Informeer dan bij het Theehuys naar de mogelijkheden om op stap te gaan met de boswachter. Ze bieden leuke arrangementen aan in combinatie met een lekkere maaltijd.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 6,5 km
fietsroute → 27 km
kanoroute → 12 km

adressen & openingstijden

Theehuys De Slotplaats
Foarwurkerwei 3, Bakkeveen
T (0516) 541 333, www.slotplaats.nl
Open wo-zo 10.00-17.00 uur

Recreatiecentrum De Wâldsang
Foarwurkerwei 2, Bakkeveen
T (0516) 541 255, www.waldsang.nl
Ook los kano's of fietsen te huren

De Huifkar
Mandewijk 6, Bakkeveen
T (0516) 541 509, www.huifkar-friesland.nl

Bospaviljoen De Dwaler (Doolhofpark)
Mjûmsterwei 16c, Bakkeveen
T (0516) 542 328, www.dedwaler.nl/www.doolhofpark.nl
Openingstijden variëren per seizoen

bossen met stuifduintjes

Stippelberg

De Stippelberg is een uitgestrekt gebied met honderden hectares aan bossen en heide. Vooral de statige lanen met imposante bomen zijn indrukwekkend. Al wandelend of fietsend kun je hier volop genieten van de ruimte, rust en natuur om je heen.

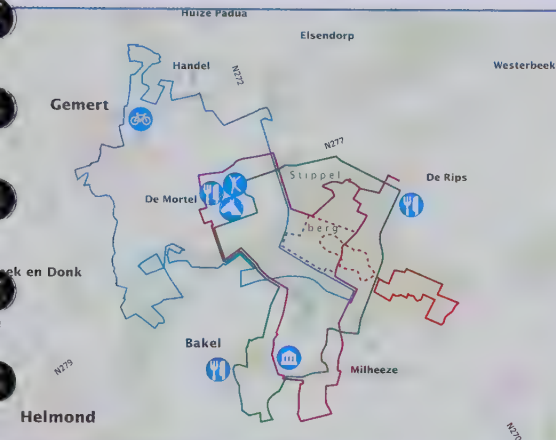

Eind 19e eeuw was de Stippelberg nog een groot heidegebied, maar nadat er naaldbomen waren aangeplant, werd het gebied lange tijd gebruikt voor de houtproductie. Sinds Natuurmonumenten de Stippelberg verzorgt, ontstaat er weer een gevarieerder, natuurlijker bos van naald- en loofbomen. Je kunt nu heerlijk wandelen in de omgeving van de Villa Stippelberg, waar de rododendronstruiken in het voorjaar prachtig paars kleuren. Eromheen tref je verschillende statige bomenlanen aan, maar ook een laan met donkere coniferen. Deze wordt ook wel het 'begrafenislaantje' genoemd, een toepasselijke naam voor zo'n spookachtig sfeertje! Als je de rondwandeling van twee gemarkeerde routes wandelt kom je in het westelijke gedeelte langs de plek waar de Stippelberg zijn naam aan ontleent. De stuifduinen die hier ooit te zien waren als 'stippels' in het landschap zijn inmiddels volledig begroeid. Bijzonder aan dit gebied is ook dat de Peelrandbreuk hier dwars doorheen loopt. Dat is een breuklijn in de aardkorst die is ontstaan door twee schuivende aardlagen. Hierdoor zijn er nu hoogteverschillen van soms wel een meter te zien. Verder kom je op je wandeling ongetwijfeld Schotse hooglanders tegen. Ze hebben een dankbare taak, want door taaie grassen weg te eten zorgen ze ervoor dat de heide niet overwoekerd wordt door allerlei ongewenste gewassen.

Ook langeafstandswandelaars die het Peellandpad (van 's-Hertogenbosch naar Roermond) lopen, komen door het uitgestrekte landschap van de Stippelberg. Hoewel het landgoed met name geschikt is om er in alle rust te wandelen, biedt de directe omgeving ook voor de sportieveling voldoende mogelijkheden. Zo loopt er een mountainbikeroute door Gemert, Handel en een klein deel van de Stippelberg. Langs de route, met name in Gemert en Handel, vind je voldoende leuke cafeetjes en restaurantjes waar je even een pauze kunt houden. De meer recreatieve fietser kan gebruikmaken van het uitgebreide fietsroutenetwerk, dat ook dit deel van Brabant kent. Maak bijvoorbeeld een route langs de oude kerkdorpjes Milheeze en Bakel. Ook hier kom je onderweg een paar plekjes tegen om je reserves weer aan te vullen. De Viersprong in De Rips bijvoorbeeld of Gasterij De Gouden Leeuw in Bakel. Of neem in Milheeze een kijkje bij de 19e-eeuwse Laurentia-korenmolen. Op dinsdagen kun je hem van binnen bezichtigen.

Door een deel van de Stippelberg loopt een ruiterpad. Een goede uitvalsbasis voor een mooie paardrijtocht door dit gebied is manege Het Zwarte Water, waar je ook terecht kunt voor activiteiten als een culinaire fietsexcursie ('Happen & Trappen') of een avontuurlijke speurtocht.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 7,5 km
fietsroute → 26 km
mountainbikeroute → 43 km
ruiterroute → 27 km

adressen & openingstijden

De Viersprong

Ripsestraat 6, De Rips

T (0493) 599 372, www.viersprongderips.nl

Open okt-mrt di-vr 16.00-1.00 uur, za-zo 11.00-1.00 uur;

apr-sep di-zo 11.00-1.00 uur

Gasterij De Gouden Leeuw

St. Wilbertsplein 1a, Bakel

T (0492) 342 200, www.gasterijdegoudenleeuw.nl

Open di-zo 11.30-1.00 uur

De Laurentia (molen)

Hoberg 2a, Milheeze

T (0492) 341 878, www.molendatabase.nl

Bezichtiging di 10.00-16.00 uur en op afspraak

Manege Het Zwarte Water

Breemhorstsedijk 65, De Mortel

T (0492) 319 292, www.hetzwartewater.nl

Jessib Bewegingscentrum

Vliet 5, Gemert

T (0492) 369 540, www.jessib.nl

(minimaal 24 uur van tevoren reserveren)

eenzaam eilandje in het Haringvliet

Tiengemeten

Meer dan 1050 hectare is het niet, maar wat is het er mooi. Tiengemeten is een natuureiland in het Zuid-Hollandse Haringvliet, waar je alleen met de pont kunt komen. Het is een paradijs voor vogels en bijzondere planten en ook voor liefhebbers van water, woeste natuur en rust.

Tiengemeten: de naam komt van de oude maat 'gemet', een halve hectare. In de 17e eeuw ontstond het als een zandplaat en was ooit slechts tien gemet groot (inpoldering zorgde voor landaanwas). Ooit bestond het eiland grotendeels uit akkers, maar tussen 2005 en 2007 ging het eiland volledig op de schop. Wie het eiland eerder bezocht, zal het bijna niet herkennen. De infrastructuur is volledig veranderd, oude wegen zijn verdwenen en nieuwe paden kwamen er voor terug. De natuur kan er nu weer volledig haar gang gaan. Sommige huizen werden gesloopt, andere bleven behouden en krijgen een nieuwe bestemming. Het ene gebouw wordt museum, het andere een schuilplaats voor vleermuizen.

Weemoed, Weelde en Wildernis: woorden die steeds terugkeren wanneer je leest en hoort over Tiengemeten. Het eiland is naar deze termen ingedeeld en je kunt het verkennen door middel van drie wandelingen. Weemoed, dat is het oostelijke puntje van het eiland. Er staan prachtige monumentale boerderijen en je ziet er oude akkertjes. Ook is er langs de rode wandelroute (de enige die voor een groot deel over een verhard pad gaat) een aantal vogelkijkschermen en -hutten. Helemaal op het puntje van het eiland ligt een camping waar je ook wat kunt drinken en kano's en fietsen kunt huren. Het gebied grenst aan Weelde – een paradijs voor

vogels en planten. Hierlangs loopt de korte, gele route. Wildernis, dat is het westen en zuiden van het eiland. Men is bezig om de sluizen van het Haringvliet op een kier te zetten, zodat je er de invloed van de getijden merkt. De 'Blanke Slikken', die dan droogvallen bij eb en onderlopen bij vloed, zijn grotendeels onontgonnen en liggen buiten de dijken. Wie helemaal aan het eind van de blauwe wandelroute is gekomen, heeft een fantastisch uitzicht over het Haringvliet en heel Tiengemeten.

Een fietseiland is Tiengemeten eigenlijk niet, wandelen heeft er duidelijk voorrang en voorkeur. Je kunt er wel met de fiets naartoe want die mag mee op de pont (je auto niet, die blijft achter). Varen met een kajak of kano kan ook deze kun je huren bij de natuurcamping. Maar, het meest geniet je door in alle rust te wandelen. De routes kun je kopen bij het informatiecentrum. Wie de pont heeft gemist en dus een uur (of langer) moet wachten in Nieuwendijk, kan bij Nora's Theetuin iets drinken of eten.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km

wandelroute → 6 km

wandelroute → 10 km

adressen & openingstijden

Informatiecentrum Tiengemeten

(In de Margueritahoeve, naast aanleg van de pont)

Tiengemeten 14a, Zuid-Beijerland

www.natuurmonumenten.nl

Open wo, za-zo 10.00-17.00 uur

Pontje van Nieuwendijk naar Tiengemeten

Vaart dagelijks

Ma-vr 10.00-19.00 uur elk heel uur, za 8.00-20.00 uur elk heel uur, zo en feestdagen 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 17.00 en 19.00 uur.

Ongeveer 10 minuten vanaf de genoemde vaartijden vaart de boot vanaf Tiengemeten terug. Als je mee wilt, moet je op het hele uur bellen met de veerman (06) 532 431 29.

Natuurcamping Tiengemeten

Tiengemeten 1, Zuid-Beijerland

T (0186) 660 238, www.campingtiengemeten.nl

Plaats voor 30 tenten. Ook verhuur van tipi's en andere tenten.

Op het terrein vind je een b&b, een eenvoudig biologisch restaurant en een campingwinkeltje met basisspullen.

Verhuur van kajaks

klimmen over heideheuvels

NP Veluwezoom

Bij een bezoek aan de Veluwezoom kun je eindeloze vergezichten over de heidevelden en honderden hectares aan frisgroene bossen verwachten. Het beklimmen van de heuvels is hard werken, maar gelukkig zijn er veel leuke plekjes om je reserves aan te vullen.

Een goede start van je verkenningstocht door dit uitgestrekte gebied maak je bij het Veluwetransferium Posbank. Je vindt er het Bezoekerscentrum van Natuurmonumenten, de VVV en fietsverhuur (ook voor mountainbikes en steps), en brasserie Veluwezoom. Dit centrum ligt aan de rand van het Herikhuizerveld (met bovenop de Posbank, het bekendste deel van het Nationaal Park). Vanaf hier kun je verschillende mooie bewegwijzerde wandelingen maken langs onder meer de schaapskooi en het Paviljoen de Posbank, waar je met een potje thee of een biologische lunch even kunt bijkomen van het klimmen door zand en heide. De heuvels zijn ontstaan in een ijstijd, zo'n 200.000 jaar geleden. Gletsjers stuwden toen grote bergen zand en keien omhoog. Daarom kost het nu een beetje moeite om door dit gebied te dwalen, maar de adembenemende uitzichten zijn de inspanning meer dan waard. Vanaf het Bezoekerscentrum leidt een rolstoelpad naar de natuurobservatiepost Herikhuizen. In de vroege herfst heb je de meeste kans om edelherten te zien en te horen, want dan is het hun bronsttijd. Maar er komt ook allerlei ander wild voor, zoals wilde zwijnen, reeën en vossen.

Het gebied is uitermate geschikt voor mountainbiken. Ook dat gaat niet zonder moeite, maar het is een onvergetelijke ervaring

om met de wind in je spaken over de heideheuvels te rijden. Er is een uitdagende bewegwijzerde route van 52 kilometer, die overigens ook veel inkortmogelijkheden heeft. De route loopt onder meer door de 'Onzalige Bossen', een heel geschikt gebied voor nordic walking. En zo 'onzalig' zijn ze nou ook weer niet, want halverwege wacht De Carolinahoeve op je met een goed belegde pannenkoek.

Op veel plekken tref je Schotse hooglanders en IJslandse paarden op je pad aan die het gebied begrazen. Houd wel voldoende afstand, want het zijn wilde dieren. Wil je met een wat makker dier op stap, maak dan een mooie paardrijtocht. Er zijn volop ruitersporen en als je geen eigen paard hebt, kun je bij Stal Te Bokkel in Eerbeek terecht. Of maak een tocht met paard en wagen met een ervaren koetsier, waarbij je zelf vaak ook een stukje mag mennen. Je kunt ervoor reserveren bij de VVV. Als je op eigen gelegenheid met paard of mountainbike het Nationaal Park in trekt is een vergunning overigens verplicht. Die is onder meer te verkrijgen bij het Bezoekerscentrum. 'Gewoon' fietsen kan hier trouwens ook prima, want er is een uitgebreid netwerk aan fietspaden, verbonden door knooppunten. Ook de ANWB-'Veluwezoomroute' komt hier langs.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 5,5 km
mountainbikeroute → 52 km
nordic walkingroute → 4,6 km

adressen & openingstijden

Veluwetransferium Posbank + Brasserie Veluwezoom
Heuvenseweg 5a, Rheden
T (026) 497 91 00 (Bezoekerscentrum),
T (026) 495 55 11 (VVV/fietsverhuur), T (026) 497 27 10
(Brasserie), www.veluwetransferiumposbank.nl
Open di-zo 10.00-17.00 uur, tijdens officiële vakanties ook op ma

Paviljoen de Posbank
Beekhuizenseweg 1, Rheden
T (026) 495 09 30, www.paviljoendeposbank.nl
Open za-zo 10.00-18.00 uur, ma-vr 10.00-17.00 uur,
vanaf okt (na herfstvakantie) doordeweeks tot 16.00 uur,
za-zo 10.00-17.00 uur
Open dagelijks, vanaf 10.00 uur tot uiterlijk 1 uur voor zonsondergang

Schaapskooi Rhedense Schaapskudde
Heuvenseweg 11a, Rheden
T (026) 495 37 98, www.schaapskudde.nl

Carolinahoeve
Carolinahoeve 1, De Steeg
T (0313) 414 214, www.decarolinahoeve.nl
Open mrt-jun en sept-okt wo-zo 11.00-19.00 uur;
jul-aug di-zo 11.00-19.00 uur; nov-feb wo-zo 11.00-17.00 uur

planten- en vogelrijk

Voornes Duin

In het gevarieerde duinlandschap van Voornes Duin is meer dan de helft van de Nederlandse plantensoorten te vinden en komt maar liefst twee derde van onze broedvogels voor. Zo dicht bij de grote stad kom je hier als natuurliefhebber helemaal aan je trekken.

Duinen, duinvalleien, moeras, meren, stuivende duinen en vooral rust en stilte vormen de ingrediënten voor de rijkdom aan planten en vogels in dit gebied. Uniek is ook het feit dat er in de jonge en kalkrijke duinen geen drinkwater wordt gewonnen. Hierdoor zijn veel duinvalleien nog vochtig, waardoor er bijzondere duinplanten kunnen groeien, zoals parnassia, slanke duingentiaan en acht soorten orchideeën. Dat het hier vochtig is, valt je als wandelaar meteen op. In het Waterbos heb je zelfs in de zomer het gevoel alsof er net een regenbui is gevallen. De paden zijn er zompig en hier en daar kom je langs weelderig begroeide poeltjes.

Als je een echte vogelaar bent, mag je de duinmeren niet overslaan. Er zijn verschillende observatiehutten vanwaar je mooi zicht op de verschillende moeras- en watervogels hebt. Misschien zie je wel een zilverreiger, lepelaar of dodaars? Opvallend is ook de aalscholverkolonie die op de eilandjes in het Brede Water is gevestigd. De aalscholvers halen hun voedsel uit de Noordzee en je ziet ze regelmatig heen en weer pendelen. In het bezoekerscentrum Tenellaplas vind je informatie over Voornes Duin en andere natuurgebieden in de nabije omgeving.

Voorne-Putten ligt op nog geen halfuur rijden van Rotterdam en het is dan ook een geliefd recreatiegebied voor Rotterdammers. In de zomer heerst er in en rond de dorpen een vakantiesfeer. Het kan er druk zijn, maar het natuurgebied blijft gelukkig rustig. En het leuke is dat je de natuur hier goed kunt combineren met een lekker weekend weg. Boek bijvoorbeeld een kamer in Badhotel Rockanje, waar je naast zwembad, sauna en tennisbaan ook Brasserie Lodgers vindt. In de brasserie kun je overigens ook als niet-hotelgast lunchen en dineren. Of strijk na een mooie natuurwandeling neer bij een van de strandtenten in Rockanje. Bijvoorbeeld bij Papagayo, waar je zelfs buiten het seizoen terecht kunt.

Naast wandelen kun je hier in de omgeving ook mooi fietsen. Een leuke fietstocht leidt je langs oude vestingstadjes, zoals het historische geuzenstadje Brielle en het havenstadje Hellevoetsluis. In beide plaatsen is het de moeite waard om even van je fiets te stappen. Drink of eet wat op de Markt van Brielle bij De Hoofdwacht, een eetcafé dat in een prachtig gebouw is gevestigd. Of bezoek in Hellevoetsluis Droogdok Jan Blanken, een dok dat onlangs is gerestaureerd en waar je tijdens een rondleiding alles over de interessante geschiedenis te weten komt. Pal naast het Droogdok kun je bij 't Pomphuys terecht voor lunch of diner.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 of 7,5 km
fietsroute → 45 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum Tenellaplas

Duinstraat 12a, Rockanje

T (0181) 483 909, www.zuidhollandslandschap.nl

Open ma-vr 9.00-16.30 uur, za apr-sep 13.00-16.30 uur, zo 13.00-16.30 uur

Badhotel Rockanje & Brasserie Lodgers

Tweede Slag 1, Rockanje

T (0181) 401 755, www.badhotel.nl

Open ma-vr 7.00-10.00 uur en 12.00-21.30 uur;

za-zo 7.30-10.30 uur en 12.00-21.30 uur

Papagayo, beachclub lounge restaurant

Tweede Slag 8, Westvoorne Rockanje

T (0180) 402 131, www.papagayo-beachclub.nl

Open zomer dagelijks afhankelijk van het weer;

winter vr vanaf 17.00 uur, za vanaf 12.00 uur, zo vanaf 11.00 uur

Stichting Droogdok Jan Blanken

Industriehaven 50, Hellevoetsluis

T (0181) 310 197, www.droogdok.nl

Open ma-vr 9.00-17.00 uur, za (apr-sep) 13.00-16.30 uur,

zo 13.00-16.30 uur

Rondleidingen ma-vr om 11.00 uur en 14.00 uur

natuur ontmoet techniek

Voorsterbos

In het gevarieerde Voorsterbos, op de voormalige Zuiderzeebodem, kun je wel vierhonderd soorten paddenstoelen vinden. Maar er is meer dan bijzondere natuur alleen. Van de waterloopkundige experimenten die er plaatsvonden, vind je nu nog de intrigerende restanten.

Het Voorsterbos in de Noordoostpolder is met zijn zestig jaar nog maar een jong bos. Toch oogt het bijzonder volwassen. Sinds Natuurmonumenten het voormalige productiebos aankocht, krijgt de natuur alle kans zich te ontwikkelen. Gelukkig maar dat natuurliefhebbers daar volop van kunnen meegenieten, want er zijn talloze mogelijkheden om actief dit gevarieerde gebied te ontdekken. Zo leent het zich uitstekend voor een mooie wandeltocht. Er zijn maar liefst twaalf gemarkeerde wandelroutes. Van een natuurpad 'voor speurneuzen' rondom natuurkampeerterrein De Stiente tot een ontdekroute door het mystieke Waterloopbos, waar je op veel plekken, verstopt onder het groen, installaties van het Waterloopkundig Laboratorium kunt tegenkomen. Ze dienden als proefmodel voor bijvoorbeeld de Deltawerken of havens in grote wereldsteden, maar zijn inmiddels volledig opgegaan in de natuur. Het Waterloopbos is goed toegankelijk voor mindervaliden. Midden in het bos bevindt zich een informatiecentrum, waarvandaan twee rolstoelpaden zijn aangelegd. Een folder met alle routes is verkrijgbaar bij het informatiecentrum.

Ook fietsen kan prima. De route van Natuurmonumenten loopt behalve door het Voorsterbos en het Kadoelersbos langs het Vollenhoverkanaal naar het leuke plaatsje Vollenhove. Dat heeft een

mooi historisch centrum, dus neem zeker even de tijd om de oude geveltjes te bewonderen. Wil je liever te paard het gebied ontdekken? Ook dat kan. Vanaf het recreatiecentrum De Voorst is een 9 km lange gemarkeerde rutteroute aangelegd. Het Voorsterbos wordt doorsneden door de Zwolse Vaart, waar het een komen en gaan van boten is. Niet gek, want aan de Leemvaart in Kraggenburg is een mooie jachthaven. Wil je zelf van het Voorsterbos genieten vanaf het water? Huur dan in Vollenhove bij 't Akkertien een kano of een 6-persoons vlet.

Je kunt ook een georganiseerde activiteit in de natuur ondernemen. Bij recreatiecentrum De Voorst vind je een Speel & Doepark en een midgetgolfbaan, maar ze sturen je net zo lief het bos in met een steptocht, een spooktocht of een GPS-speurtocht. En wie op zoek is naar wat meer adrenaline kan met Jump Outdoor Adventures een zogenaamd High Rope Parcours volgen: een spannend touwbruggenparcours hoog in de boomtoppen. Wie durft? Daarna kun je mooi uitrusten op het terras van restaurant Van Saaze of lekker gaan slapen midden in de natuur op natuurkampeerterrein De Stiente.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute

→ 3,5 km en 3,5 km

fietsroute → 28 km

ruiterroute → 9 km

adressen & openingstijden

Natuurmonumenten beheerkantoor Voorsterbos

Kraggenburgerweg 21, Kraggenburg

T (0527) 252 570 (tijdens kantooruren)

Informatiecentrum Waterloopbos

Deltaweg 36, Marknesse

Open wo, za en zo 13.30-16.30 uur (onder voorbehoud)

Natuurkampeerterrein De Stiente

Kraggenburgerweg 21, Kraggenburg

T (0527) 252 570 (tijdens kantooruren)

Van Saaze

Dam 16, Kraggenburg

T (0527) 252 353, www.hotelvansaaze.nl

Open dagelijks vanaf 8.00 uur

De Voorst

Leemringweg 29, Kraggenburg

T (0527) 252 483, www.devoorst.nl

Jump Outdoor Adventures

(Adres niet op kaartje)

Uiterdijkenweg 59, Baarlo

T (06) 148 743 28, (0527) 852 906, www.jumpoutdoor.nl

moeras en rietland

De Wieden

Ooit was De Wieden het land van turfstekers en rietsnijders, maar inmiddels is er hier volop ruimte voor natuur. Watervogels, zangvogels en bijzondere planten zijn er talrijk. Gelukkig zijn er wandel-, vaar- en fietsroutes genoeg om hiervan te genieten.

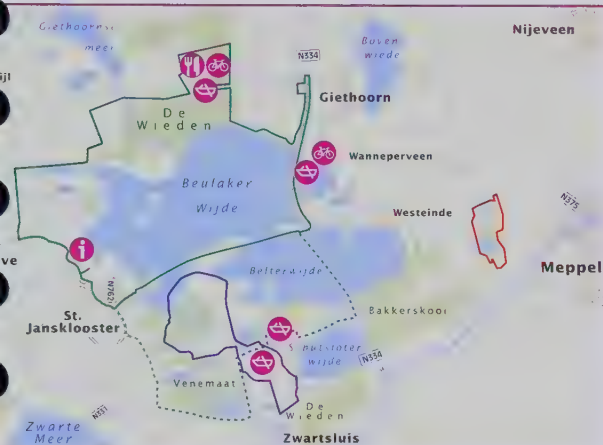
Het laagveenmoerasgebied De Wieden, onderdeel van Nationaal Park Weerribben-Wieden in oprichting, is in zijn huidige vorm ontstaan in de 17e eeuw. Er werd toen turf gewonnen, waardoor het gebied verveende en er talrijke plassen, sloten en trekaten ontstonden. Dit natte gebied kun je dan ook het beste vanaf het water bekijken. Er zijn vele mogelijkheden om zelf met een kano, fluisterboot of sloep de omgeving te verkennen. Op verschillende plekken in de buurt kun je een bootje huren.

Ga voor een bezoek aan echt verrassende plekjes mee met een van de vaarexcursies van Natuurmonumenten, bijvoorbeeld een avondzwerftocht of een eendenkooitocht met een fluisterbootje dat vaart op natuurstroom. Bij het Bezoekerscentrum De Wieden kunnen ze je er alles over vertellen. Dit is sowieso een leuk startpunt voor je bezoek aan De Wieden, want binnen kom je werkelijk alles over het gebied te weten. Maak dan buiten meteen een wandeling over het vlonderpad, dwars door het rietland en langs de Beulakerwijde. Het is een echt 'beleefpad', met foto's en gedichten die geïnspireerd zijn op de natuur in het moerasgebied. Het pad is 1 kilometer lang en prima geschikt voor rolstoelen en kinderwagens.

Ook aan de andere kant van de Beulakerwijde kun je mooi wandelen. Op de gele wandelroute over het Kiersche Wijdepad bij Wanneperveen kom je langs een van de vier eendenkooien die Natuurmonumenten in De Wieden beheert. In vorige eeuwen werden hier eenden gevangen, maar tegenwoordig gebeurt dat niet meer. De gele route leidt je om het kooibos heen en langs een paar mooie uitzichtpunten, waar je in alle rust de vele vogels kunt bespieden. Zoals zeldzame zwarte sterns, die dankbaar gebruikmaken van de vlotjes die Natuurmonumenten er heeft uitgelegd zodat ze erop kunnen broeden.

Fietsen kun je ook prima in deze omgeving. Vanaf het Bezoekerscentrum loopt een mooie route om de Beulakerwijde heen, langs natte graslanden, plassen en over vele smalle bruggetjes. Je doet onder meer de leuke waterrijke dorpjes Jonen en Dwarsgracht aan. In Jonen moet je met een zelf te bedienen voetveer de gracht oversteken. Aan het einde van Dwarsgracht wacht bij De Otterskooi een fijn terras, vanwaar je alle bedrijvigheid op het water overziet. Of huur er zelf een kano of fluisterbootje, want ook hiervandaan kun je een mooie vaartocht maken.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km
fietsroute → 25 km
kanoroute → 11 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum De Wieden Natuurmonumenten

Beulakerpad 1, Sint Jansklooster

T (0527) 246 644, www.dewieden.nl

Open apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur;

jun-aug ook op ma 12.00-17.00 uur;

nov-mrt wo, za-zo 12.00-16.00 uur

De Otterskooi

Dwarsgracht 54, Giethoorn

T (0521) 361 474, www.otterskooi.nl

Open dagelijks vanaf 8.30 uur

Kanoverhuurbedrijf Vaartjes

Havezatherweg 1, Belt-Schutsloot

T (038) 386 74 39

Kanoverhuur Kleine Belterwijde

Vaste Belterweg 3, Belt-Schutsloot

T (038) 386 67 95

Rondvaart Zuideinde

Maaiensteeg 1, Giethoorn

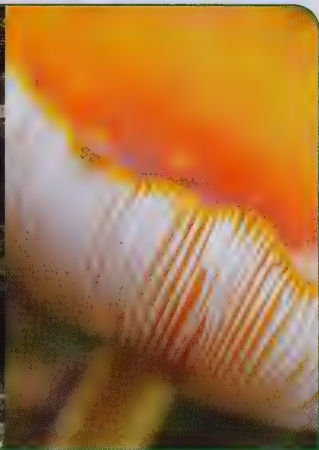
T (0521) 361 210, www.zuideinde.nl

zeldzaam hoogveen

Witte Veen

Witte Veen is zo'n gebied waar je eeuwig zou willen blijven. Je vindt er wonderschone natuur: eindeloze vergezichten over de heide, zeldzame vogels en met wat geluk de 'ietwat' luidruchtige boomkikkers. Een mooie combinatie met het stukje Duitsland bij de Haarmühle.

De naam Witte Veen verwijst naar het eenarig wollegras en veenpluis dat uitbundig met witte pluizen bloeit. De planten horen thuis in het zeldzame hoogveen dat hier op verschillende plekken te vinden is. Dit kwetsbare deel van het Witte Veen is niet toegankelijk, maar je kunt wel volop van de bijzondere poelen, bossen en een uitgestrekt heidegebied genieten. Het Witte Veen ligt in Twente, ten oosten van het plaatsje Buurse, maar het beste startpunt voor een verkenningstocht door het gebied is über-Duits! Net over de grens met Duitsland vind je, verscholen in het bos, het restaurant de Haarmühle. Je kunt er letterlijk en figuurlijk proeven van de Duitse cultuur. Strijk bijvoorbeeld neer op het terras voor een Eiskaffee of een volle Duitse lunch. Als je geluk hebt kun je onderwijl meteen genieten van een Duitse muziek- of dansvoorstelling. Of breng een bezoekje aan de bijna vierhonderd jaar oude molen waar het restaurant zijn naam aan ontleent. In de jaren tachtig van de vorige eeuw is deze watermolen volledig gerestaureerd. Het is indrukwekkend om al die oude raderen nog in werking te zien.

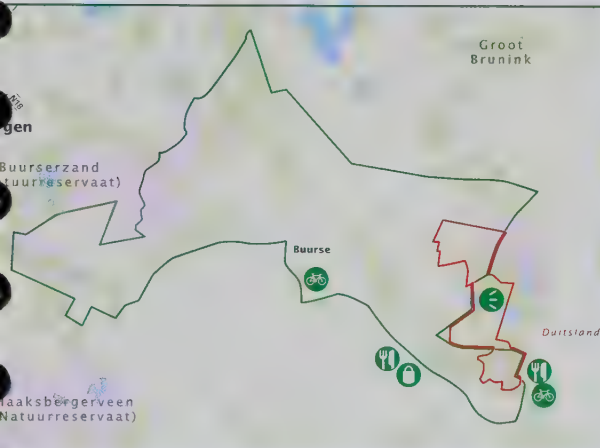
Maar... blijf niet te lang hangen, want de natuur in de omgeving is adembenemend mooi. Je kunt het gebied al wandelend, fietsend of paardrijdend ontdekken. Vanuit de Haarmühle kun je bijvoor-

beeld een begeleide wandel- of fietstocht maken of je per huifkar door het Witte Veen laten rondrijden. Of huur een roeibootje, of ga 'bosseln', een variatie op het Twentse klootschieten.

Natuurlijk kun je op eigen gelegenheid de natuur in. Op de fiets bijvoorbeeld – een fiets huren kan overigens ook bij de Haarmühle. Maak dan een mooie tocht door het Witte Veen en knoop daar meteen het bijzondere Buurserzand aan vast. Dit gebied ten westen van Buurse wordt ook door Natuurmonumenten beheerd. Je kunt ze gemakkelijk aan elkaar verbinden met behulp van de fietsknooppunten, en breng dan meteen een bezoekje aan de leuke kaas- en pannenkoekenboerderij Erve de Hooge Esch.

Ook te voet kun je het Witte Veen prima bekijken. Natuurmonumenten heeft een mooie wandelroute van 8 kilometer uitgezet vanaf de Haarmühle. Je hebt daarbij kans dat je oog in oog komt te staan met de Schotse hooglanders die in het gebied grazen. Ook kan de geduldige wandelaar zeldzame vogels ontdekken. Vooral de vogeltrektijd is hiervoor geschikt, wanneer je kraanvogels en zilverreigers kunt zien. Aan de rand van een ven vind je een vogelkijkscherm, zodat je de vogels niet stoort en de meeste kans hebt iets bijzonders te zien.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 8 km
fietsroute → 27,5 km

adressen & openingstijden

Haarmühle

Besslinghook 57, Ahaus-Alstätte

T (0049) 256 793 190, www.haarmuehle.de

Open apr-okt dagelijks 9.00-22.00 uur;

nov-mrt dagelijks 10.00-22.00 uur

Bezichtiging molen altijd mogelijk tijdens openingstijden restaurant

Erve de Hooge Esch

Alsteedseweg 38, Buurse

T (053) 569 64 29, www.erve-de-hooge-esch.nl

Open zomertijd wo-zo 10.00-19.30 uur, wintertijd wo-zo 11.00-19.00 uur;

juli-aug ook op ma-di (restaurant); zomertijd wo-zo 10.00-17.00 uur,

wintertijd wo-zo 11.00-17.00 uur, juli-aug ook op ma-di (winkel)

Vogelkijkscherm

Gervingshoekweg, Buurse

Fa. J. Wildenborg

Alsteedseweg 17, Buurse

T (053) 569 62 06

Landschap vol historie

Wolfheze

In Wolfheze vind je nabij het gelijknamige Gelderse dorp een afwisselend landschap. Het bestaat uit heide, oude loofbossen en kabbelende beekjes, maar kent ook veel cultuurhistorische hoogtepunten, zoals grafheuvels en de fundamenteën van een middeleeuwse kerk.

Wolfheze vormt de thuisbasis van diverse reptielsoorten. Maar liefst zes van de zeven Nederlandse reptielsoorten komen hier voor: de zandhagedis, levendbarende hagedis, ringslang, adder, hazelworm en gladde slang. Je vindt de meeste soorten vooral op de heide. In het bos broeden bovendien zeldzame vogels als raven en groene spechten.

Natuurmonumenten heeft enkele gemarkeerde wandelingen door het gebied uitgezet. Als je de blauwe route wandelt kom je tegen een decor van heidevelden en bossen veel cultuurhistorische monumenten tegen. Wolfheze bestond zo'n 1.000 jaar geleden al als gehucht, maar ook veel verder in het verleden heeft de mens er al zijn sporen nagelaten. Dat is te zien aan de verschillende archeologische bijzonderheden die je hier kunt tegenkomen. Er liggen bijvoorbeeld vijftien grafheuvels die nog stammen uit de nieuwe steentijd of uit de bronstijd, enkele duizenden jaren voor onze jaartelling dus. Ook vind je er de kerkheuvel waar ooit het tufstenen kerkje van Wolfheze stond, dat waarschijnlijk in de 16e eeuw door de Spanjaarden is verwoest. Indrukwekkend zijn ook de eeuwenoude Wodanseiken die je op het laatste stuk van de route kunt zien. De immense bomen van zo'n 450 jaar oud zijn veelvuldig vereeuwigd door de 19e-eeuwse landschapsschilders

van de Oosterbeekse school, zoals Bilders en Mauve. Veel van die landschapskunst uit de regio kun je vinden in Museum Veluwezoom in het nabijgelegen Kasteel Doorwerth.

Behalve de blauwe wandelroute is er ook een gele wandelroute, die langs het Bilderberg Hotel Wolfheze loopt. Op deze route valt genoeg te genieten voor iedereen die in alle stilte het gebied wil beleven, maar wie meer in is voor een actievere tocht kan hier ook prima op terecht. Het is namelijk tegelijkertijd een joggingroute. Vooral in de vroege ochtend geeft het een heerlijk gezond gevoel om hier een rondje hard te lopen en de frisse geuren van het bos op te snuiven.

Ben je op zoek naar een nog sportievere uitdaging? Neem dan je mountainbike mee naar Wolfheze (of huur er eentje in Renkum) en fiets de route die grenst aan het gebied van Natuurmonumenten, langs onder meer Renkum en Doorwerth. Door het gebied Wolfheze zelf lopen geen normale fietspaden, maar in de omgeving vind je wel de 'Airborneroute' van de ANWB. Ook lopen er enkele ruiterpaden door het gebied.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km

joggingroute → 3,3 km

mountainbikeroute → 16 km

adressen & openingstijden

Restaurant Het Wolvenbosch

Wolfhezerweg 87, Wolfheze

T (026) 482 12 02, www.wolvenbosch.nl

Open di-wo vanaf 17.30 uur, do-zo vanaf 12.00 uur

Bilderberg Hotel

Wolfhezerweg 17, Wolfheze

T (026) 333 78 52, www.bilderberg.nl/hotels/wolfheze

Kasteel Doorwerth/Museum Veluwezoom

Fonteinallée 4, Doorwerth

T (026) 339 74 06, www.museumveluwezoom.nl

Open di-vr 10.00-17.00 uur, za 13.00-17.00 uur, zo 11.00-17.00 uur

Gelateria La Cosina

Dorpsstraat 14, Renkum

T (026) 445 10 71

Fietsverhuur Mastbergen

Dorpsstraat 56, Renkum

T (0317) 312 372, www.mastbergen.nl

rijk vogelgebied

Wormer- en Jisperveld

Wormer- en Jisperveld lijkt wel een lappendeken: het is een wirwar van eilandjes met boerenslootjes, vaarten en rietkragen. Door al dat water en de bijzondere plantengroei wemelt het hier ook van de weide-, water- en moerasvogels uit alle windstreken.

Als je op de dijken rond Wormer- en Jisperveld staat, valt direct op dat het veenweidegebied veel lager ligt dan het gebied aan de andere kant van de dijken. Ooit maakte Wormer- en Jisperveld deel uit van een uitgestrekt veenmoeras. Omstreeks duizend na Christus werd het moerasgebied ontgonnen voor akkerbouw: er werden haaks op de bestaande grote wateren rechte sloten gegraven waardoor er delen land droog kwamen te liggen en een waar eilandrijk ontstond. Maar door de ontwatering klonk het veen in en daalde de bodem. Er werden dijken gebouwd om het gebied te beschermen tegen de hogergelegen omringende meren. Als er geen bemaling zou zijn, zou het hele Wormer- en Jisperveld nu één groot meer zijn.

Over de dijken kun je een mooie fietstocht maken. Je komt langs typische oude lintdorpen als Oost-Knollendam en Jisp. Bij het pontje bij Spijkerboor kun je even pauzeren op het terras van 't Heerenhuis en in Jisp kun je zelfs een nachtje in een echte bedstee slapen bij bed & breakfast Het Ouwe huis anno 1656. Deze B&B is tevens een klein museum. Het fietsrondje begint bij de beroemde Zaanse Schans met musea en molens. Dit is ook dé plek voor een lekkere pannenkoek in Oud-Hollandse sfeer bij pannenkoekenrestaurant De Kraai.

Hoe vogelrijk het gebied is, ontdek je echt goed per boot. Er zijn verschillende kanotochten te maken, waarbij je op plekken komt die alleen vanaf het water bereikbaar zijn. Zit je liever in een wat grotere boot, schrijf je dan in voor een van de vele vaarexcursies die vanuit het bezoekerscentrum De Poelboerderij in Wormer worden georganiseerd. Het aanbod van deze excursies, die het hele jaar door worden gemaakt, is heel divers, maar natuurlijk staan de vogels centraal. Op het programma tref je thema's als 'weidevogelgeluiden in de avond', 'de grutto' en 'roofvogels'. Mocht je niet in een boot willen stappen, maar toch bijzondere vogels willen zien, maak dan de kleine wandeling om de Schaalsmeerpolder. In het voorjaar broeden hier onder andere de grutto, kievit, tureluur en de zeldzame kemphaan. In de winter kun je wulpen en smienten zien.

Vogels kun je ook goed spotten vanuit de vogelkijkhut in het veenweidepark De Trickel bij het bezoekerscentrum De Poelboerderij. Dit park is een kleine afspiegeling van Wormer- en Jisperveld door de eilandjes met verschillende plantengroei, zoals drassig veenmos, hooiweide en bloemrijk rietland. Moe van al het varen, fietsen of wandelen? Het bezoekerscentrum is ook een prima plek voor een kop koffie of thee.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes

wandelroute → 3 km
fietsroute → 28 km
vaarroute → 9 km

adressen & openingstijden

Bezoekerscentrum De Poelboerderij

Veerdijk 106, Wormer

T (075) 621 91 00, www.poelboerderij.nl

Open apr-jun dagelijks 9.30-16.00 uur; jul-mrt ma-vr 9.30-16.00 uur

Telefonisch of per e-mail aanmelden voor excursies: ma-vr 9.30-16.00 uur

Het veenweidepark De Trickel is vrij toegankelijk

Honden zijn niet toegestaan

Kajakcentrum Arend Bloem

Poelweg 1b, Wormer

T (075) 621 88 05, www.arendbloem.nl

Verhuur van kajaks en kano's

Café-restaurant 't Heerenhuis

Starnmeerdijk 21, Spijkerboor

T (075) 641 13 69, www.heerenhuis.com

Open 1 apr-15 sep di-zo 10.00-18.00 uur;

15 sep-1 apr za-zo 10.00-17.00 uur (bij slecht weer gesloten)

Het Ouwe huis anno 1656

Dorpsstraat 19, Jisp

T (075) 642 79 50, via www.boerenbuiten.nl

Prijs tweepersoonskamer vanaf € 55 inclusief ontbijt

rust en ruimte in de Randstad

NP Zuid-Kennemerland

Het gevarieerde duinlandschap van Zuid-Kennemerland strekt zich uit van IJmuiden tot Zandvoort. In 1995 werd het gebied uitgeroepen tot Nationaal Park. Als je hier te midden van zo veel natuur wandelt of fietst, lijkt de Randstad even heel ver weg.

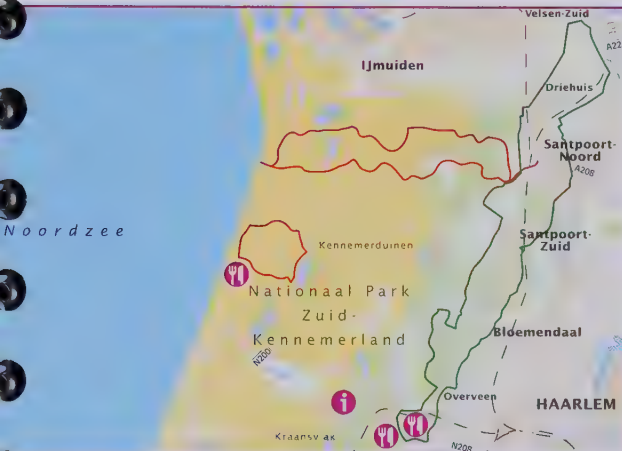
Er is genoeg te zien in Zuid-Kennemerland. Je vindt er binnenduïnbossen, stuivende duinen, historische landgoederen, veenpolers, duinmeren en niet te vergeten strand en zee. Door de afwisseling in plantengroei komen er ook veel bijzondere vogels voor, die je op verschillende plekken vanuit observatiehutten goed kunt spotten. En als het even meezit tref je reeën, damherten, vossen en eekhoorns op je pad. Ook kun je Schotse hooglanders, koniks (paarden) en shetlandpony's tegenkomen, die zijn ingezet om een gevarieerder duinbeeld te krijgen. Omdat deze dieren er grazen, groeien er meer en meer kleurige mossen, kruiden en bloemen. Zonder begrazing zou het duin veranderen in een glooiende vlakke met alleen duinriet.

Door de verschillende gebieden van het Nationaal Park kun je heerlijk wandelen. De routes variëren in lengte en zijn bijna allemaal gemarkeerd. Een mooie wandeling start bijvoorbeeld bij strand- & duinpaviljoen Parnassia, dat hoog op de duinen ligt en meteen een fijne plek is om uitkijkend over zee wat te eten of drinken. Je wandelt langs het Vogelmeer; een prachtig duinmeer waar je veel soorten vogels kunt bekijken. In de winter kun je hier onder andere de wintertaling, smient, kuifeend en tafeleend zien. In de zomer zie je misschien wel futen met jongen, een zilver-

reiger of een ijsvogel. Bij het uitkijkpunt op de Hazenberg heb je mooi zicht over de Bruid van Haarlem, een groot stuifduin waar een soort woestijnklimaat heerst. Dit klimaat brengt bijzondere planten met zich mee, zoals het duinviooltje en de muurpeper. Ook kun je er een zandhagedis zien wegschieten.

Meer zin in een stevige wandeling? Loop dan via de imposante kastanje- en beukenlanen van het voormalige landgoed Duin en Kruidberg, dat in het noorden van het Nationaal Park ligt, naar zee en weer terug. Je ziet het landschap verschuiven van loofbos naar naaldbos, struweel, kortmossteppe, duinen met plukjes helmgras en uiteindelijk het strand. Fietsen kun je hier ook goed. Een mooie gemarkeerde fietstocht gaat vlak langs Zuid-Kennemerland. Tijdens de tocht kom je langs Overveen, Bloemendaal en Santpoort. Ook passeer je verschillende ingangen van het Nationaal Park. Start de fietsroute bijvoorbeeld in Overveen, waar je bij brasserie Zilt of Kraantje Lek (ligt aan de weg richting Zandvoort) leuk kunt eten en drinken. Iets buiten Overveen zie je Duincentrum De Zandwaaier, waar je veel informatie over het Nationaal Park vindt.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

groene wandelroute → 4 km
wandelroute
Duin en Kruidberg → 14 km
fietsroute → 21 km

adressen & openingstijden

Kraantje Lek
Duinlustweg 22, Overveen
T (023) 524 12 66, www.kraantjelek.nl
Open do-di, vanaf 11.00 uur

Strand- en duinpaviljoen Parnassia
Zeeweg, Overveen
T (023) 573 21 40, www.parnassia-aan-zee.nl
Open dagelijks 9.00-17.00 uur (in zomer tot 19.00 uur)

Duincentrum De Zandwaaier
Zeeweg 17, Overveen
T (023) 541 11 23, www.npz.nl
Open nov-mrt di-zo 12.00-17.00 uur; apr-okt di-zo 10.00-17.00 uur

Brasserie Zilt
Zeeweg 3, Overveen
T (023) 527 93 88, www.brasseriezilt.nl
Open dagelijks vanaf 17.00 uur

moeras en duin

Zwanenwater

Molens, stolpboerderijen en bollenvelden bepalen het beeld van het vlakke landschap in de kop van Noord-Holland. Daartussen vind je enkele natuurgebieden, zoals het unieke Zwanenwater ten zuiden van Callantsoog. Een walhalla voor vogelaars: er broeden maar liefst tachtig soorten vogels.

Het afwisselende duinlandschap met twee grote duinmeren, natte valleien, moerassen, graslandjes, heide en bos maken het Zwanenwater een aantrekkelijke broedplek voor verschillende vogels. Ook bijzondere soorten zoals de lepelaar, dodaars en zomertaling broeden hier. De broedkolonies van de lepelaar bevinden zich op een eilandje in het zogenoemde Tweede Water, een van de meren in het gebied. Om de vogels rust te gunnen is dit meer niet toegankelijk voor publiek, maar gelukkig kun je de lepelaars tussen maart en augustus in het opengestelde deel van het Zwanenwater wel geregeld zien overvliegen. Zwanen zul je hier overigens niet snel aantreffen. De naam van dit natuurgebied is niet meer dan een verwijzing naar de tijd dat hier in de 17e eeuw zwanen werden gefokt.

Ook al is niet het hele gebied te betreden, in het Zwanenwater kun je toch een mooie wandeling maken. De gemarkeerde wandelroute leidt je om het Eerste Water heen. Wat opvalt is de enorme diversiteit in het landschap. Je komt langs graslandjes met bijzondere plantengroei, een moerasbos met zangvogels als de nachtegaal en fitis en stukken grond met heide, die op de kalkarme bodem goed gedijt. Het wandelpad leidt je ook naar een duintop, vanwaar je een spectaculair uitzicht op de ongerepte duinen hebt.

En natuurlijk ontbreken de vogelkijkhutten niet: vanuit twee observatiepunten kun je met een beetje geluk slobbeenden, grauwe ganzen, kuifeenden en dodaarzen op het Eerste Water zien dobberen. Sta trouwens niet gek te kijken als je ook loslopende pony's en runderen op je pad tegenkomt. Natuurmonumenten laat deze beesten hier grazen, zodat het unieke duinlandschap niet wordt overwoekerd door grassen en struiken.

Het gebied om het Zwanenwater heen, de Zijpe, is heel anders van karakter. Het is een echt Hollands polderlandschap met rechte wegen, dijken, sloten en kanalen. Door dit open landschap kun je met de wind in je haren een mooie fietsroute maken. Tussen de bollenvelden door fiets je naar oude plaatsjes als 't Zand, Oude-sluis en Schagen. Tijdens de route kun je op verschillende leuke plekken even relaxen, bijvoorbeeld bij het strak ingerichte Markt 15 in Schagen. Of iets ten westen van Schagen bij zuivelboerderij 't Ananas, waar je een lekker zelfgemaakt ijsje kunt eten of kaas kunt proeven. En als je toch zo dicht bij zee bent, wil je misschien ook wel even het strand op. De fietsroute leidt je vlak langs een van de leukere strandpaviljoens in Callantsoog: de Strandtent.

zie de cd voor gedetailleerde plattegrond en beschrijving van de volgende routes:

wandelroute → 4,5 km
fietsroute → 38 km

adressen & openingstijden

Hotel Restaurant Markt 15

Markt 15, Schagen

T (0224) 212 537, www.markt15.nl

Prijs tweepersoonskamer € 95

Het hotel verhuurt ook fietsen

Camping en zuivelboerderij 't Ananas

Ruigeweg 103, Schagerbrug

T (0224) 571 216, www.hetananas.nl

Open hoogseizoen dagelijks 9.00-17.00 uur;

buiten hoogseizoen ma, vr, za 9.00-17.00 uur

De Strandtent

Opgang Kiefteglop, Callantsoog

T (0224) 582 062, www.destrandtent.nl

Open apr-sep dagelijks 9.00-21.00 uur

Harry's Tweewielers

Dorpsplein 6, Callantsoog

T (0224) 581 787, www.harrystweewielers.nl

index

van a tot z

A

Abrona Kunst & Koffie 93
Akkermans Outdoor Centre 37

B

Badhotel Rockanje & Brasserie Lodgers 189
Bakkerij-Theetuin Jikkemiene 17
Beachclub Offshore 133
Beheerkantoor Natuurmonumenten
Harderhoek 69
Bezoekerscentrum 's-Graveland 21
Bezoekerscentrum De Poelboerderij 209
Bezoekerscentrum De Wieden 197
Bezoekerscentrum Drents-Friese Wold 41
Bezoekerscentrum Dwingelderveld 45
Bezoekerscentrum Heerlen 25
Bezoekerscentrum Oisterwijk 85, 141
Bezoekerscentrum Sallandse Heuvelrug 157
Bezoekerscentrum Schiermonnikoog 161
Bezoekerscentrum Tenellaplas 189
Bilderberg Hotel 205
Biologisch Dynamische Tuinderij Land en
Boschzigt 21
Bistro De Holterberg 157
Boekingspunt Oost-Groningen 33
Boerderij De Boshoeve 33
Boerderijterras De Witte Hoeve 17
Boerengolfbaan Paradijsvogels 61
Bommelas, de 29
Bosbessenkwekerij Piet Smeekens 109
Bosbrasserie, de 41
Bosch en Duin 109
Boshuys Hermitage 85
Boshuys Venkraai 141
Bospaviljoen De Dwaler (Doolhofpark) 173
Bosrust, de 145
Brandgans, de 101
Brasserie Kompas 113
Brasserie Rodestein 81

Brasserie Zilt 213
Buitengoed Slavante 165
Buursermeertje 29

C

Café Brinkzicht 41
Café petit restaurant 't Heerenhuis 57
Café-restaurant 't Heerenhuis 209
Café-restaurant De Jonge Ruiter 57
Camping en zuivelboerderij 't Ananas 217
Carolinahoeve 185
Chalet Bergrust 165
Châlet Helenaheuvel 81
Cosmos Ontdekcentrum 73

D

Deltapark Neeltje Jans 125
D'n Olde Kriet 65
Dorpshuis De Heugte 117
Duincentrum De Zandwaaier 213
Duivelshof 53

E

Ecomare 77
Eilander Balgexpres 161
Erfgoed Bossem 73
Erve de Hooge Esch 29, 201
eXplorion 25

F

Fa. J. Wildenborg 201
Fietsverhuur Mastbergen 205
Fort bij Spijkerboor 57
Forteland Pampus 121
Fruittuin De Ooievaar 93

G

Gasterij 't Woud 133
Gasterij De Gouden Leeuw 177
Gasterij Het Theehuis 149
Gelateria La Cosina 205
Gevangenis­museum 137

Golfcentrum Harderwold (met Golfcafé) 69
Groenland 81

H

Haarlerberg, de 157
Haarmühle 29, 201
Harry's Tweewielers 217
Havezate De Klencke 89
Herberg Ambachtelijk Boerderij-ijs 113
Herberg De Drie Linden 109
Herberg De Pater 101
Hijgend Hert, 't 61
Hoes van Hol-An, 't 117
Hoeve De Bosrand 153
Hof van 't Venetië, 't 145
Hof van Hulshorst, 't 105
Hollandse Boerderij, de 129
Hotel Bakker 65
Hotel Restaurant Markt 15 217
Hotel-café-restaurant Aarden 37
Hotel-restaurant De Jufferen Lunsingh 137
Hotel-restaurant Hardersluis 69
Huifkar, de 173
Huifkarcentrum Bergh 13
Huis Doorn 81
Huis met de Pilaren, 't 133

I

Ijsboerderij De Bólte 73
Ijsboerderij De Meulenhorst 49
Ijssalon Smaak 41
In den Anker 145
In Kanne & Kruike 165
Infocentrum Nationaal Park Oosterschelde
(Topshuis) 125
Infoduin Neeltje Jans 125
Informatiecentrum Tiengemeten 181
Informatiecentrum Waterloopbos 193
Informatieschuur De Pas 157

J

Jachthaven de Schapenput 37

Jachthaven Manten VOF Bootverhuur 113
Jachthaven Plaszicht/
Firma W. Tijsterman & Zonen 129
Jessib Bewegingscentrum 177
Johann's Outdoor 33
Jump Outdoor Adventures 193

K

Kaas- en ijsboerderij De Willigen 21
Kaasboerderij De Kloosterhoeve 89
Kaasboerderij Doornvoort 81
Kajakcentrum Arend Bloem 209
Kamerse Kooi, de (Bezoekerscentrum
Zeeuwse Schaapskudde) 17
Kanooverhuur Kleine Belterwijde 197
Kanooverhuurbedrijf Vaartjes 197
Kasteel De Haar 93
Kasteel Doorwerth/
Museum Veluwezoom 205
Kasteel Eerde 49
Kasteel Hackfort 65
Kasteel Vorden 65
Kerkhovense molen 141
Kijkboerderij 't Hoogveld 149
Kinderboerderij De Ijzeren Man 97
Koffie- en ijssalon Talenti 89
Kraantje Lek 213

L

L'Auberge (Château Neercanne) 165
Landgoed Montferland/
Graaf van den Bergh 13
Lands Huys, 's 33
Laurentia (molen), de 177
Lauwersmeerpaviljoen Oostmahorn 101
Ludgerusgebouw 65

M

Manege Brunssumerheide 25
Manege De Mossel 153
Manege Het Zwarte Water 177
Manege Stroombroek 13

Maritiem en Juttersmuseum 77
Mie Pieters 141
Museum Kranenburgh 133
Museumherberg De Ar 117

N

Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man 97
Natuurcamping Tiengemeten 181
Natuurinformatiecentrum Ommen 49
Natuurkampeerterrein De Stiente 193
Natuurkampeerterrein Wega 97
Natuurmonumenten beheerkantoor
Voorsterbos 193
Nautix 69
Nieuwe Brug, de 49
Nikano 129
Nordic Walking 4 Fun 105
Nordic Walking Limburg 25
Norgerhout 137

O

Olde Posthuus, 't 45
Ons IJsparadijs 149
Otterskooi, de 197
Outdoor Massier 49
Ouwe huis anno 1656, het 209

P

Paardensportcentrum Altena 149
Paardrij-excursie 37
Pakhuus, 't 77
Pannehûske, 't 145
Pannekoekenmolen De Graanhalm 169
Pannenkoekenboerderij en
camping De Uitwijk 37
Pannenkoekenhuis Hans & Grietje 69
Pannenkoekenhuis Vriens 113
Pannenkoekenrestaurant Noord-Brabant 21
Pannenkoekenrestaurant Schrieversheide 25
Pannenkoekhoes 53
Papagayo, beachclub/loungerestaurant 189

Parkeerplaats en Werkschuur
Natuurmonumenten 153
Pastorie, de 77
Paviljoen de Posbank 185
Peeske, 't 13
Peizer Hopbel 149
Planken Wambuis 153
Pontje van Nieuwendijk naar
Tiengemeten 181

R

Recreatieboerderij Tergracht 61
Recreatiecentrum De Wâldsang 173
Restaurant De Kleine Haag 57
Restaurant De Regtkamer 169
Restaurant De Tankenberg 53
Restaurant De Witte Hoeve 73
Restaurant Het Booze Wif/
Camping Lauwersoog 101
Restaurant Het Wolvenbosch 205
Restaurant Noderstraun 161
Restaurant Parc De IJzeren Man 97
Restaurant/Hotel Berg en Dal 53
Rijksmuseum Muiderslot 121
Rijwielshop Weert 97
Rondvaart Zuideinde 197
Roode Koper, het 105
Rustende Jager, de 109

S

Schaapskooi Achter 't Zand 45
Schaapskooi Rhedense Schaapskudde 185
Schoffel, de 85
Slot Haamstede 169
Smeerlings Theehuys 33
Smidse, de 61
Stichting Droogdok Jan Blanken 189
Stoeterij nr.1 169
Stoomtrein Goes-Borsele 17
Strand- en duinpaviljoen Parnassia 213
Strandpaviljoen De Marlijn 161

Strandtent, de 217
Studio het Arsenaal/Brasserie 121

T

Taveerne de Mol 121
Texel Yurts 77
The Highlands 89
Theehuis Dennenoord 73
Theehuis Mossel 153
Theehuys Anserdennen 45
Theehuys De Slotplaats 173
Theekoepeltje 53
Treinrestaurant Railroads 105
Tuinderij en theetuin Sperwershof 21

U

Uitkijkpunt De Rietschot 29
Uitkijkpunt Steenhaarweg 29
Uitspanning De Posthoorn 85, 141

V

Van Saaze 193
Veldschuur Natuurmonumenten 137
Veluwetransferium Posbank + Brasserie
Veluwezoom 185
Vier Balken, de 93
Viersprong, de 177
Villa Egheria 53
Villa Sprengenberg 157
Vliegclub Haamstede 169
Vogelkijkhut 125
Vogelkijkscherm 201
Volmolen 61
Voorst, de 193
Voscheheugte 117
VVV Nieuwkoop 129

W

Wapen van Haarzuylen, 't 93
Watersportcentrum De Lauwer 101
Wettum Boats B.V., van 113

Z

Zeeland Buitensport 125
Zunneschien 137
Zwaakse Weel, de 17

tevens verkrijgbaar

meer informatie over deze en andere titels op www.momedia.nl

52 mooie dorpen

wandelen, lunchen & winkelen

978 90 5767 205 7

52 verrassende steden

wandelen, lunchen & winkelen

978 90 5767 233 0

52 fietsroutes door de natuur

door heel Nederland

978 90 5767 251 4

52 zondagen wandelen en lunchen

door heel Nederland en

nét over de grens

978 90 5767 305 4

52 natuurwandelingen

door heel Nederland

978 90 5767 162 3

leuk!

Wil je via e-mail op de hoogte gehouden worden van de nieuwste uitgaven en originele acties van mo'media, ga dan naar www.52xwekengenieten.nl en schrijf je in voor de nieuwsbrief!

fotoverantwoording

foto cover

voorkant: Natuurmonumenten, achterkant: Natuurmonumenten
(foto 1), KINA (foto 2), Marjolein den Hartog (foto 3)

fotografie

Sven Benjamins,

pagina: 87, 88, 103, 104, 114, 115-1, 202

Duncan de Fey,

pagina: 98, 99-2, 135-1

Marjolein den Hartog/kissmyarts, www.kissmyarts.nl,

pagina: 2, 8, 9, 10, 16, 27-1, 28-2, 39-2, 40-1, 43-2, 47, 48-1,
51-2, 58, 59-2, 60, 63, 64-2, 67-1, 71-2, 72, 83-2, 84-1, 94, 95,
96, 99-1, 100, 107, 115-2, 116, 122, 123, 124-2, 139-2, 142,
143-2, 144, 150, 151-1, 154, 155, 159, 160-2, 162, 163, 168-1,
170, 175, 176-2, 183-2, 190, 191, 194, 195, 196, 199, 203-2, 204

Lydia Michiels van Kessenich & Nathalie Bertollo,

www.werkaandewinkel.info,

pagina: 12, 40-2, 43-1, 67-2, 74, 75, 76, 86, 90, 91, 92, 110, 111,
112, 128-1, 130, 131, 132, 151, 184-2, 187, 188, 210, 211, 212

Natuurmonumenten, www.natuurmonumenten.nl,

pagina: 14, 15, 23-2, 55-1, 56, 78, 80-2, 82, 83-1, 84-2, 102, 106,
108-2, 152, 159-1, 167-2, 168-2, 180, 182, 184-1, 186

Martin Stevens,

pagina: 11-1, 120-2, 126, 127, 128-2, 138, 140, 171-2, 172, 178,
179, 192, 216

Ferry Siemensma,

pagina: 50, 51-1, 52

KINA, www.kina.nl,

pagina: 11-2, 18, 19, 20, 22, 23-1, 24, 26, 28-1, 30, 31, 32, 34,
35, 36, 38, 39-1, 42, 44, 46, 48-2, 54, 55-2, 59-1, 62, 63-1, 64-1,
66, 68, 70, 71-1, 79, 80-1, 108-1, 116, 118, 119, 120-1, 124, 134,
135-2, 136, 139-1, 143-1, 146, 147, 148, 155-1, 156, 158, 160-1,
164, 166, 167-1, 171-1, 174, 175-1, 176-1, 183-1, 198, 200,
203-1, 206, 207, 208, 214, 215

colofon

tekst

Marjolein den Hartog, www.burotexture.com

Behalve pagina's 14 t/m 21, 74 t/m 81, 122 t/m 125, 130 t/m 133, 166 t/m 169, 186 t/m 189 en 210 t/m 217 (Tal Maes) en pagina 126 t/m 129 en 178 t/m 181 (Petra de Hamer)

eindredactie

Anne Marleen Meiners

vormgeving

Cynthia Spence, www.spence.nl

lithografie

MasterColors Mediafactory, www.mastercolors.nl

cartografie

AnyWay Productions, www.anywayproductions.nl

bureauredactie

Wanda Bakker, www.momedia.nl

projectleiding

Marty van Rijen, www.momedia.nl

met dank aan

Jan Kooning, Lidewij Staal, Martin Stevens en alle beheerders van Natuurmonumenten voor hun waardevolle commentaar en aanvullingen

ISBN 978-90-5767-324-5, NUR 500

52x de natuur in is een uitgave van mo'media bv, postbus 3936, 4800 dx breda, info@momedia.nl, www.momedia.nl. Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Voor eventuele onjuistheden in de tekst is mo'media niet aansprakelijk. Reacties kun je richten aan bovenstaand adres.

© mo'media bv, mei 2008

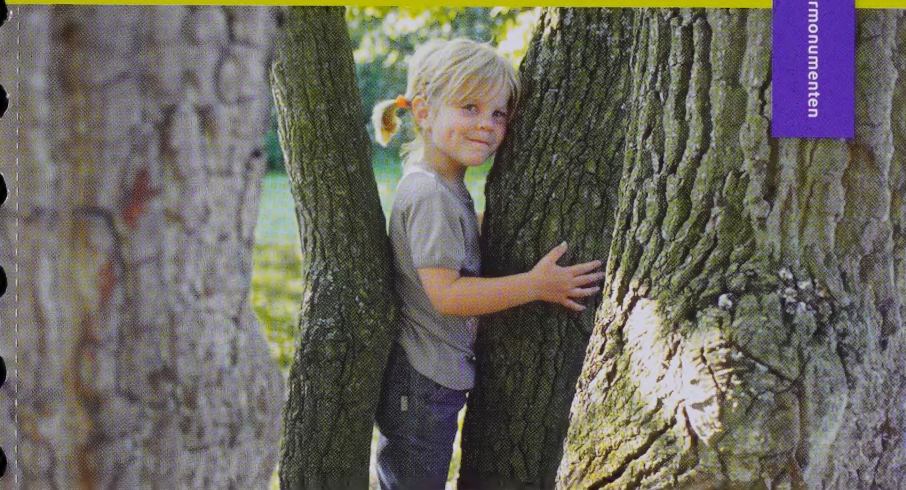
Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op een andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Bescherm de natuur!

Word lid van Natuurmonumenten

Natuurmonumenten

JA, ik help mee de natuur in Nederland te beschermen

Naam en voorletters

m ☐ v ☐

Straat en huisnummer

Postcode

Woonplaats

Geboortedatum

Telefoonnummer

- ☐ Ik machtig Natuurmonumenten het volgende bedrag van mijn rekening af te schrijven:
- ☐ €2,00 ☐ €5,00 ☐ €7,00 per maand ☐ ander bedrag* te weten € per maand/jaar
- ☐ Ik betaal liever per acceptgiro, die ik met mijn ledenpas krijg thuisgestuurd
- ☐ Graag ontvang ik gratis de maandelijkse, digitale Natuurbrief op mijn e-mailadres.

* Minimumbijdrage is €2,00 per maand of €20,00 per jaar.

E-mail

Giro- of bankrekening

Datum

Handtekening

Als lid van Natuurmonumenten ontvang ik het Natuurboek, een gratis abonnement op het kwartaaltijdschrift Natuur-
behoud en korting op tal van artikelen en excursies. Ik krijg mijn welkomstpakket binnen drie weken thuisgestuurd.

Natuurmonumenten. Als je van Nederland houdt.

€226

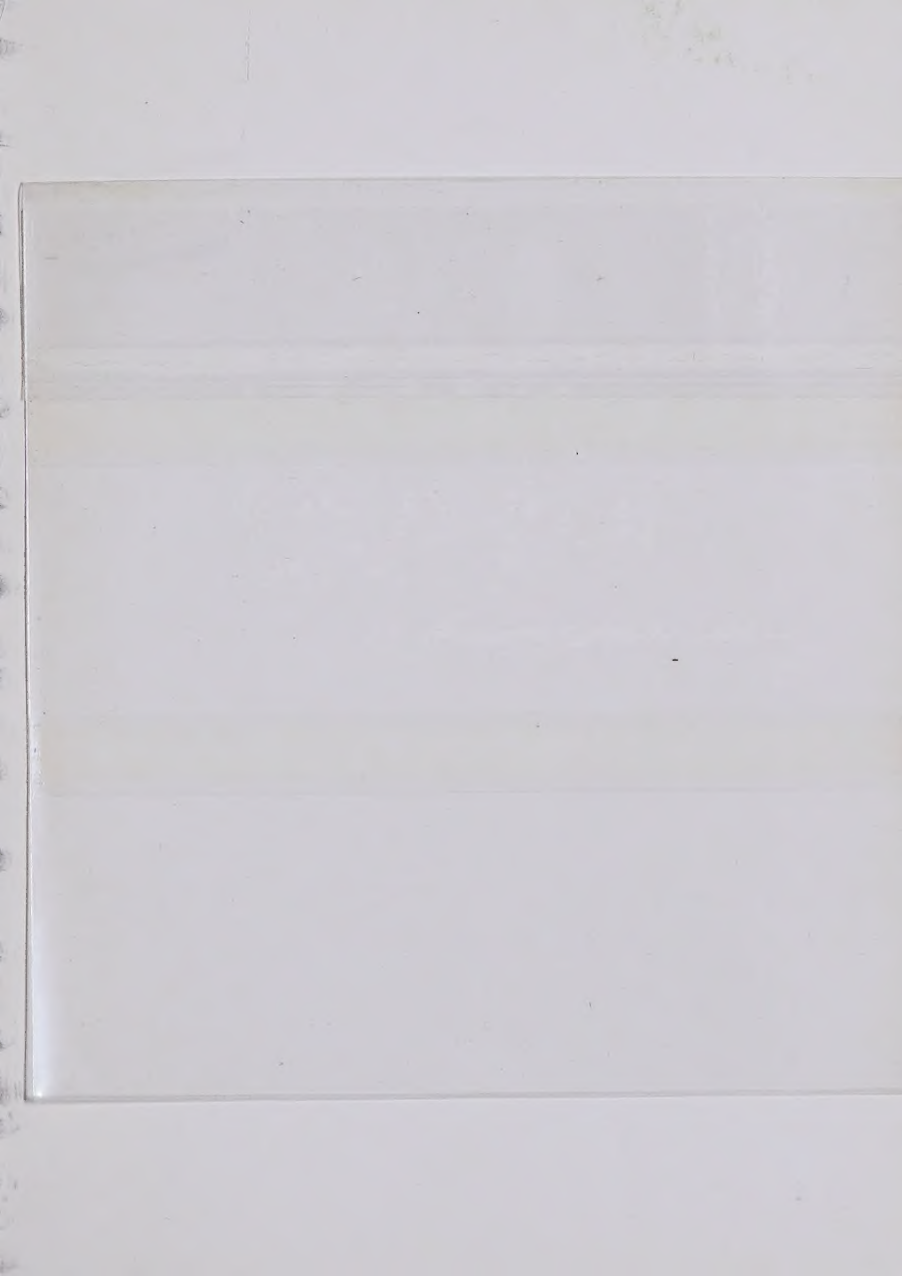

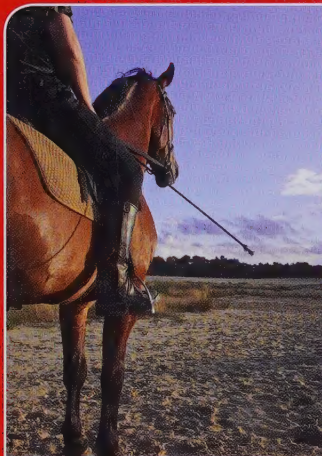
Postzegel
niet nodig

Ledenservice Natuurmonumenten

Antwoordnummer 9933

1200 WK 's-Graveland

Trek er actief op uit, alleen, met je partner, vrienden of het hele gezin. We selecteerden voor *52x de natuur in* gebieden waar je kunt fietsen, wandelen, mountainbiken, nordic walken, paardrijden of varen. Wandel eens in de Brabantse woestijn van De Loonse en Drunense Duinen. Of maak een prachtige kanotocht over de Nieuwkoopse Plassen. Vogelliefhebbers kijken hun ogen uit tijdens een fietstocht in 't Wormer- en Jisperveld.

Met cd-rom zodat je van elke route een beschrijving met gedetailleerd routekaartje kunt printen!

www.52wekengenieten.nl

www.momec.nl

ISBN 978-90-5767

9 789057 673

KH-409-331